DEN OFFENTLIGA OHÄLSAN

En
historisk
studie av barnpsykologi och
-psykiatri i svensk media
1968 – 2008

PETER SKAGIUS

DEN OFFENTLIGA OHÄLSAN

En historisk studie av
barnpsykologi och -psykiatri
i svensk media 1968–2008

Peter Skagius

LINKÖPINGS UNIVERSITET

Linköping Studies in Arts and Sciences, No. 781
Linköpings universitet, Institutionen för Tema – Tema Barn
Linköping 2020

Linköping Studies in Arts and Sciences, No. 781

Vid filosofiska fakulteten vid Linköpings universitet bedrivs forskning och ges forskarutbildning med utgångspunkt från breda problemområden. Forskningen är organiserad i mångvetenskapliga forskningsmiljöer, och forskarutbildningen huvudsakligen i forskarskolor. Gemensamt ger de ut serien Linköpings Studies in Arts and Science. Den här doktorsavhandlingen kommer från Tema Barn vid Institutionen för Tema.

Distribueras av:

Institutionen för Tema – Tema Barn
Linköpings Universitet
581 83 Linköping

Peter Skagius
Den offentliga ohälsan
En historisk studie av barnpsykologi och -psykiatri i svensk media 1968–2008

Upplaga 1:1

ISBN: 978-91-7929-919-4

ISSN 0282-9800

©Peter Skagius, Institutionen för Tema 2020
Tryck: LiU-Tryck, Linköping 2020

FÖRORD

I början av doktorandtiden var avhandlingen mest en abstrakt – och smått överväldigande – idé, något vars innehåll och former fortfarande var väldigt vaga och flytande. Men, utan att jag nog riktigt förstått det, så har den genom åren sakta vuxit fram och nu plötsligen sitter man där och inser att det är dags att sätta punkt. Det finns många att tacka, både för att avhandlingen blev som den, till slut, blev och för att tiden som doktorand blev som den blev.

Till att börja med vill jag ge mina största, varmaste tack till min huvudhandledare Karin Zetterqvist Nelson. Utan din hjälp och ditt intresse och engagemang hade jag från första början aldrig ens blivit doktorand på Tema Barn. Och under den fleråriga process som avhandlingsskrivandet ändå faktiskt är har du alltid funnits där, med din kunskap om forskningsfältet, blick för textens röda tråd och struktur, konstruktiva råd och förslag och öppenhet för att ta nya vägar och ingångar. Och när allt känts för stressigt eller överväldigande har vi alltid kunnat enas om att ”det löser sig!”. Jag vill även verkligen tacka min bihandledare Francis Lee som varit en viktig person under resans gång. Du har inte bara utmanat mig i att grundligt fundera igenom mina teoretiska och analytiska utgångspunkter och sätta ord på varför jag gör som jag gör, du har också varit en outsinlig källa till peppning och stöttning när det känts tungt och svårrott. Eller, med dina återkommande ord, ”heja heja! :-)”! Jag uppskattar verkligen all tid ni tagit er och allt ert engagemang under dessa år, så tack!

Jag vill också uttrycka min uppskattning för Tema Barn som arbetsplats och för alla kollegor som varit en källa till såväl glädje och skratt som värdefulla bidrag och förslag till avhandlingen. Jag har alltid gått ifrån våra konstruktiva textseminarier med en bättre förståelse för vad jag faktiskt har skrivit! Den barndomshistoriska seminariegruppen Barnets århundrade har också varit viktig för mig som ”arbetar med historiskt material men inte är Historiker”, som jag brukat säga. Ni har hjälpt mig att ta steg till att faktiskt kunna bli Historikern, med versalt H! Även stora tack till Eva Danielsson som med sin kunskap om hur Tema Barn, och alla dess krångliga system, fungerar har varit ytterst hjälpsam med allt från det stora till det lilla.

Flera andra har varit betydelsefulla personer under doktorandtidens milstolpar. Tack till Maria Josephson och Anna Larsson som var opponenter på 60%- respektive 90%-seminarierna och som kom med många konstruktiva och viktiga infallsvinklar och förslag på texterna. Även tack till de som suttit med i läsgrupperna och genom sina kommentarer och läsningar bidragit till avhandlingen: Katie Wright, Johanna Sköld, Staffan Bergwik och Daniel Normark.

Mina doktorandkollegor vid Tema Barn har varit en stor del av att jag haft så roligt och trivts så bra under de här åren. Till att börja med vill jag tacka Olga Anatoli Smith, Klara Andersson, Daniel Gustafsson, Yelyzaveta Hrechaniuk, Sarah Mitchell och Emilia Strid för alla skratt och härliga lunchsamtal. Jag antogs inom ramen för ett projekt och hade därför ingen egen ”doktorandkull” att vara del av. Därför vill jag ge ett extra varmt tack till D14 för att de så hjärtligt lät mig vara del av deras ”kull” och tidigt lärde mig tips och tricks som jag haft stor nytta sedan dess: Malva Holm Kvist, Alex Ormalm

Makii, Madeleine Wirzén och Johanna Gustafsson. Jag vill särskilt rikta stora tack till min kontorsgranne Joel Löw. Vad skulle de här åren vara utan ”in and out theory”, förslag på populärhistoriska omslag som skulle attrahera läsare, gin & tonics i Valencia och många – allt för många? – kaffebryggingspauser? Jag har också uppskattat att du aldrig klagat på min musik, trots att jag spelat Spotify non-stop sedan min första dag som doktorand! Jonathan Josefsson, Mathilda Hallberg och Sofia Littmarck är numera ”utflugna” doktorander men de ska också ha stora tack för hjälp och råd så här under slutfasen av avhandlingsskrivandet.

Min familj och mina vänner har varit ett stort stöd under den här tiden. Världigt varma tack till mina föräldrar, Agnetha och Christer, och till min bror Anders, hans fru Sofia och deras underbart roliga, charmiga och energiska Eira! Det har alltid känts så skönt att bara kunna lämna allt jobb bakom sig och åka ner till Skåne i ett par dagar för att koppla av och koppla bort. De andningspauserna har varit guld värda!

Slutligen så har ju doktorandtiden inte bara lett till den här avhandlingen. Den ledde också till att jag träffade min fantastiska sambo, Emilia. Jag vet att jag under de sista veckorna ganska ofta kommit hem och varit trött, stressad och väldigt ”grumpy”. Ändå har du varit så tålmodig, stöttande och påhejande och hjälpt mig sätta saker och ting i perspektiv. Jag hoppas att jag lyckas återgälda detta på samma grymma sätt när det väl är din tur att spurta i mål!

Norrköping en decemberdag 2019, i granens sken och med en kopp glögg bredvid

INNEHÅLL

KAPITEL 1. INTRODUKTION	1
Varför studera barns & ungas psykiska ohälsa ur ett historiskt perspektiv?	2
Behov av att bredda materialval & tidsperioder	4
Behov av nya teoretiska & analytiska ansatser	5
Syfte & frågeställningar	7
Disposition	8
KAPITEL 2. TIDIGARE FORSKNING	11
Barnpsy-vetenskapernas historia	11
1900-talets "vetenskapliggörande" av barndomen	11
Skiftande former av barnpsy-expertis men återkommande analytiska betoningar	12
En problematisering av barnpsy-vetenskapernas historia	15
Barnpsy-vetenskapernas mediehistoria	19
KAPITEL 3. TEORI	25
Varför ANT i historisk forskning om barns & ungas psykiska ohälsa?	25
Relationell ontologi	29
Performativitet	31
Historisk kontextualisering	32
Konklusion	34
KAPITEL 4. MEDIA SOM MATERIAL	37
Media som arena för barnpsy-expertis	37
Dagspressmaterial	40
Föräldratidningar	42
Att arbeta med ett omfattande material	44
KAPITEL 5. ANALYTISKA INGÅNGAR	47
Cirkulation	47
Modes of ordering	48
Figurationer	50
Att arbeta med en bred analytisk vokabulär	52
KAPITEL 6. SAMMANFATTNING AV ARTIKLAR	55
Artikel I	55
Artikel II	56
Artikel III	57
KAPITEL 7. AVSLUTANDE DISKUSSION	59
Frågan om barns & ungas psykiska ohälsa	59
En mångfacetterad medikalisering	62
Sköra barn, skör hälsa?	64
Konklusion	67
ENGLISH SUMMARY	69
REFERENSER	83

INKLUDERADE ARTIKLAR

I. Skagius, Peter & Zetterqvist Nelson, Karin. (Under revision). Den konstanta oron: Barns och ungas psykiska ohälsa i svensk dagspress, 1968–2008, *Scandia*.

II. Skagius, Peter. (2019). Brains and psyches: Child psychological and psychiatric expertise in a Swedish newspaper, 1980–2008, *History of the Human Sciences*, 32(3), 76–99. <https://doi.org/10.1177/0952695118810284>

III. Skagius, Peter. (2019). “Don’t worry”: Figurations of the child in a Swedish parenting advice column, *History of Psychology*. Advance Online Publication. <http://dx.doi.org/10.1037/hop0000138>

KAPITEL 1. INTRODUKTION

Svenska barns och ungas psykiska ohälsa har under de senaste åren varit föremål för en intensiv och stundtals alarmistisk debatt. Myndigheter har släppt rapporter som varnat för en uppfattad ökning av psykisk ohälsa bland unga (Socialstyrelsen, 2013), forskare har gjort statistiska sammanställningar och longitudinella jämförelser för att försöka klargöra vad ohälsotalen egentligen betyder (Hagquist, 2011) och journalister och politiker har diskuterat frågan i media (By, 2016; Fridolin, 2016). Hur svenska barn och unga egentligen mår psykiskt, och om de mår sämre idag jämfört med tidigare, har således kommit att anta formen av ett offentligt, vetenskapligt och politiskt problem. I detta sammanhang har problemet liksom lösningen i många fall definierats i vetenskapligt metodologiska termer, det vill säga att det rör sig om en statistisk problematik som i grund och botten kan besvaras med bättre och fler mätningar liksom mer avancerade statistiska beräkningar.

Samtidigt har även kritiska röster hörts i debatten som, ur olika utgångspunkter, problematiserat frågan om den påstådda ökningen av barns och ungas psykiska ohälsa (e.g. Cederblad, 2013; Lindblad & Lindgren, 2009; Wickström & Kvist Lindholm, 2019). Dessa har exempelvis argumenterat för att den uppfattade ökningen kan hänga samman med nya diagnostiska kriterier, förändrade idéer och föreställningar om såväl barns och ungas hälsa som behovet av expertkunskap, och de olika sätt som ohälsan mätts och kategoriserats på. En återkommande punkt som lyfts i anslutning till detta är om den uppfattade ökningen av psykisk ohälsa egentligen är ett uttryck för att barns och ungas hälsa medikaliserats i en större utsträckning genom att vardagsproblem tolkats som medicinska och psykiatriska sjukdomar och åkommor som bör behandlas.

Den mediala debattens varaktighet över tid och dess bredd av åsikter och problemformuleringar illustrerar att frågan om barns och ungas uppfattat tilltagande psykiska ohälsa blivit ett svårlöst och laddat problem. Medan det generellt inte varit de kritiska rösternas huvudpoäng har de dock, i och med deras argumentation, också kommit att rikta uppmärksamheten mot hur barnpsykologiska och -psykiatriska teorier, begreppsapparater och praktiker varit föränderliga och skiftat över tid och rum. Detta, vill jag mena, antyder att ett till synes tämligen enhetligt fenomen – barns och ungas psykiska ohälsa – kanske därmed är mer komplicerat och mångfacetterat än vad framställningen i mediedebatten ofta verkar ge vid handen.

Men trots detta har diskussionerna om barns och ungas psykiska ohälsa i svensk media hitintills inte varit föremål för någon djupgående historisk genomlysning som kan placera frågan i ett bredare perspektiv och synliggöra såväl kontinuiteter som förändringar över tid i hur psykisk ohälsa diskuterats. Mot bakgrund av den nämnda mediedebatten är avhandlingens övergripande syfte att ur ett historiskt perspektiv bidra med nya infallsvinklar på och en fördjupad förståelse av debatten om barns och ungas psykiska ohälsa.

VARFÖR STUDERA BARNS & UNGAS PSYKISKA OHÄLSA UR ETT HISTORISKT PERSPEKTIV?

Det finns flera anledningar till att historiskt situera barns och ungas psykiska ohälsa och analysera barnpsykologi och -psykiatri utifrån deras skiftande sammanhang. För det första har barns och ungas hälsa och välmående återkommande genom historien uppfattats som en viktig och allt som oftast även oroande angelägenhet (Sandin, 2014). Men sätten som fenomenet definierats, problematiserats och hanterats på har skiftat över tid. Det vill säga att förståelsen av grundläggande aspekter såsom hur barn utvecklas – och inte minst vad som anses vara en hälsosam och god utveckling – och vilka problem, sjukdomar och störningar som kan drabba barn och unga har varierat, bland annat beroende på tidsperiod, plats och vilka expertisformer som stått i fokus. Det är i relation till frågor såsom dessa som barnpsykologin och barnpsykiatrien – eller barnpsy-vetenskaperna, för att låna från Nikolas Roses (1996) terminologi – spelat en viktig roll genom att artikulera och erbjuda teorier om barns utveckling; kategoriseringar och klassificeringar av störningar, sjukdomar och funktionsnedsättningar; och interventioner såsom testning och psykoterapi.

Exakt var gränserna skall dras gällande vilka grupperingar som kan sägas tillhöra barnpsy-vetenskaperna har fluktuerat historiskt sett. I likhet med vad Rose (2008) poängterat i relation till psy-vetenskaperna överlag kan även barnpsy-vetenskaperna i denna bemärkelse sägas ha varit ”generösa” discipliner, genom att former av barnpsy-expertis upptagits och använts inom en mängd samhällsområden och av många olika professioner och yrkeskårer. Detta gör det svårt att göra allt för strikta gränsdragningar gällande barnpsy-vetenskaperna, i synnerhet eftersom gränserna bevisligen förändrats över tid. I avhandlingen ligger fokus generellt på att studera hur experter såsom psykologer och psykiatrer har diskuterat barns och ungas psykiska ohälsa. Men också andra auktoriteter, såsom representanter från den civilsamhälleliga föreningen BRIS, uppmärksammas eftersom de deltagit i mediedebatterna och mobiliserat barnpsy-vetenskaplig expertis för att diskutera psykisk ohälsa bland barn och unga. Mitt användande av barnpsy-vetenskaperna som ett sammanfattande begrepp är därför relativt brett. Emfasen i avhandlingen ligger emellertid genomgående på mer ”traditionella” företrädare för barnpsykologin och -psykiatrien såsom psykologer, psykiatrer och terapeuter.¹

Även barnpsy-vetenskapernas studieobjekt, begrepp, praktiker och institutioner har, som forskning tydligt visat, karakteriserats av en genomgripande föränderlighet över tid och rum (e.g. Bergenheim, 2013; Doroshov, 2019; Bonnie Evans, 2017; Larsson, 2017; Qvarsell, 1985; Shuttleworth, 2010; Weinstein, 2013; Zetterqvist Nelson, 2017)

¹ Det är också viktigt att påpeka att det funnits stora skillnader mellan psykologin och psykiatrien, exempelvis gällande deras historiska framväxt, de professioner som etablerats kring dem och vilka verksamhetsområden som de huvudsakligen kommit att bli förknippade med. Man bör därför vara försiktig med att allt för snabbt släta över sådana skillnader. Likväl använder jag ”barnpsy”-vetenskaperna som huvudterm då jag, i likhet med många andra forskare, vill diskutera och understryka viktiga gemensamma drag hos psykologin och psykiatrien, i synnerhet att de båda spelat en betydelsefull roll i hur människor förstått sig själva som subjekt med ett inre liv.

Så medan barnpsykologin och -psykiatrien sammantaget spelat en betydelsefull roll för hur barns och ungas psykiska ohälsa förstås och hanterats så har de specifika sätten som de gjort detta på skiftat historiskt sett. En andra anledning till att studera barns och ungas psykiska ohälsa ur ett historiskt perspektiv är därför vikten av att synliggöra vilka former av barnpsy-expertis som faktiskt varit framträdande i specifika perioder och sammanhang när barns och ungas psykiska ohälsa har diskuterats och vilka experter och professionella som varit involverade.

En tredje anledning till att historiskt studera hur barns och ungas psykiska ohälsa diskuterats i media är att psy-vetenskaperna också påverkat hur människor förstår sig själva och sitt inre liv. Detta innebär att själva relationen mellan psy-vetenskaperna och deras "studieobjekt" – det vill säga människor – karakteriserats av en djupgående historicitet på grund av den växelverkan som förelegat mellan psykologiska och psykiatriska teorier, kategorier och praktiker å ena sidan, och människors erfarenheter och uppfattningar å andra sidan.

Exakt hur denna växelverkan ska betecknas och conceptualiserats har varierat. Ian Hacking (1995, 2007) kallar den för "loopingeffekten", med vilket han avser hur experters och professionellas klassificeringar och kategoriseringar interagerar med de som blir klassificerade och kategoriserade – eller som helt enkelt klassificerar och kategoriserar sig själva. Graham Richards (2002) gör en åtskillnad mellan disciplinen Psykologi (med versalt p) och dess studieobjekt människans psykologi (med gement p) och argumenterar för att hur människor uppfattar och begripliggör sitt inre liv (psykologi) påverkar disciplinens teorier och modeller (Psykologi), vilket i sin tur kommer återverka på hur människors inre liv förstås (psykologi), och så vidare. Rose (1996) har snarare, med stöd i Michel Foucaults teorier, betonat hur individers psyke produceras genom subjektifierande praktiker såsom psykoterapi och andra former av psykologiska vokabulärer och tekniker. Människors idéer om och upplevelse av ett psykologisk inre är, för Rose, inte något givet utan resultatet av historiskt bundna sätt att förstå och agera på en själv som en psykologisk individ.

Psy-vetenskapernas växelverkande dimension gäller självfallet inte bara vuxna, även fast litteraturen ofta har haft en sådan tyngdpunkt. Studier har likaså belyst hur barn och unga själva använt psykologiska och psykiatriska teorier, begrepp och vokabulärer för att begripliggöra sitt inre liv och mående, om än på sätt som inte alltid är i linje med experters och professionellas användning (Singh, 2013; Skagius, Lindgren, & Zetterqvist Nelson, 2018). Historiska studier av de former av barnpsy-expertis som varit framträdande i media kan visa på vilka termer, begrepp och vokabulärer som varit tillgängliga för barn och unga att utgå från för att förstå sig själva och sitt inre liv. Barnpsy-vetenskapernas roll för forandet av subjektivitetsformer utgör därmed ytterligare en anledning till att studera barnpsy-vetenskaperna ur ett historiskt perspektiv.

Det finns därför flera såväl empiriskt som teoretiskt underbyggda anledningar till att, som jag gör i denna avhandling, historiskt studera frågan om barns och ungas psykiska ohälsa. Barnpsykologiska och -psykiatriska experters, professionellas och auktoriteters diskussioner, definitioner och förklaringar har varit betydelsefulla för

förståelsen och hanterandet av frågan samtidigt som de specifika sätt som detta begripliggjorts på har varierat över tid och mellan kontexter. Därutöver har de haft en påverkan på individens sätt att förstå och agera gentemot sig själva som subjekt genom dess anspråk på att kunna förklara och teoretisera hur människor fungerar, exempelvis vad som orsakar psykisk ohälsa och hur denna bör behandlas.

BEHOV AV ATT BREDDA MATERIALVAL & TIDSPERIODER

Som jag beskrev har barns och ungas psykiska ohälsa i svensk media hitintills inte varit föremål för någon djupgående historisk genomlysning (de få undantag som finns har generellt haft en analytisk ingång och empiriskt fokus som skiljer sig från avhandlingens, se diskussionen av Beckman & Hagquist, 2010 samt Börjesson, 1999 i kapitlet om tidigare forskning). Det går, vill jag mena, att förstå denna avsaknad av historisk medieforskning på barnpsy-vetenskaperna mot bakgrund av några allmänna tendenser inom den barnpsy-historiska forskningen. För medan den tidigare forskningen på många sätt varit avgörande för avhandlingens utformning och inriktning finns det, i min mening, flera punkter där den är i behov av att kompletteras.²

En av dessa är att många studier huvudsakligen analyserat expertmaterial, exempelvis artiklar i vetenskapliga tidskrifter, eller statligt material, det vill säga dokument och texter som utarbetats och framställts av statliga/politiska representanter, auktoriteter och myndigheter. Ett fokus på sådant material är i sig självt inte problematiskt men kan bli det när, som Thomson (2006) anmärker på, analyser generaliserar från sådana texter till att uttala sig brett om hur psy-vetenskaperna som helhet har konfigurerats och vad de haft för betydelser. Ett sätt att komplettera denna forskning är att studera texter och dokument som riktat sig till allmänheten, särskilt eftersom det ofta varit via sådant material som barn, unga och föräldrar stött på former av barnpsy-expertis.³ Att studera barns psykiska ohälsa i media kan därför både synliggöra diskussionernas utformning och skiftningar över tid och bidra till en mer heltäckande bild av barnpsy-disciplinernas historia och påverkan.

En annan punkt där den tidigare barnpsy-historiska forskningen kan sägas vara i behov av komplettering är i dess betoning på den första halvan av 1900-talet. Den senare halvan, samt även det tidiga 2000-talet, är således relativt utforskad ur en historisk synvinkel, vilket medför att det är ont om studier som belyser hur barns och ungas psykiska ohälsa diskuterats av barnpsy-expert under dessa decennier och vilka former av barnpsy-expertis som varit framträdande i sammanhangen. Rent konkret innebär detta en avsaknad av kunskap om barnpsy-vetenskapernas historia under dessa år. Men ytterligare ett problem med att allt för starkt fokusera på äldre tidsperioder är att, som Volker Hess och Benoît Majerus (2011) pekat på, de påföljande decennierna ofta ses

² Jag går här endast genom dem i korthet för att ge en bild av avhandlingen som en helhet. För mer detaljer hänvisas läsaren till den utförligare diskussion som primärt presenteras i kapitel 2.

³ Förutom värdet av att bredda det material som forskningen bygger på har, som jag beskriver mer utförligt i kapitel 4, allt fler forskare börjat lyfta fram att vetenskapernas medierelationer och -historia bör studeras i sin egen rätt (e.g. Briggs & Hallin, 2016; Ekström, 2004), i stället för att endast se media som en perifer arena jämte den ”riktiga” vetenskapen som sker i laboratoriet eller kliniken.

som en direkt förlängning och fortsättning av psy-vetenskapernas historia under det sena 1800- och tidiga 1900-talet. Konsekvensen blir att barnpsy-vetenskapernas konfigurationer och effekter under det senare 1900-talet – vilka möjligen kan skilja sig på betydelsefulla sätt från det tidiga 1900-talet – hamnar i skymundan och att förståelsen av dessa discipliners historia därigenom blir begränsad. Mer specifikt för den svenska mediediskussionen om barns och ungas psykiska ohälsa så finns det i och med denna emfas en risk för att det dels saknas kunskap om de decennier som direkt föregått den samtida debatten, vilket gör det svårt att förstå dess upptakt och utformning; dels leder till att debatten utvärderas och problematiseras utifrån termer och resonemang som egentligen kommer från den historiska forskningen på barnpsy-vetenskaperna under 1900-talets tidigare decennier.

Avhandlingens empiriska fokus har utformats utifrån de två nämnda punkterna för att såväl belysa den historiska bakgrunden till dagens debatt om svenska barns och ungas psykiska ohälsa som att bidra till den tidigare barnpsy-historiska forskningen. För det första fokuserar jag på att studera texter och dokument som riktat sig till allmänheten och som därmed gjort olika former av barnpsy-expertis tillgänglig för fler än endast experter och andra auktoriteter. I detta fall utgörs materialet av utgåvor av svensk dagspress samt av den svenska föräldratidningen *Vi Föräldrar*. För det andra täcker avhandlingen åren 1968–2008. Tidsperiodens startpunkt är vald utifrån att den svenska barnpsykiatrin var väl etablerad vid slutet av 1960-talet, med en omfattande mängd kliniker och yrkesverksamma runt om i landet (Zetterqvist Nelson & Sandin, 2013). Etablerandet av dessa institutioner bidrog till en tydlig legitimering av, jämsides med en uppbackning från offentligt håll, av de psykologiska och psykiatriska professionerna, vilket gav dem en grund att stå på i deras fortsatta arbete, inklusive att på olika sätt interagera med svensk media.

Jag har valt att förlägga slutpunkten vid 2008 eftersom diskussionerna kring barns och ungas psykiska ohälsa då pågått under ett antal år och flera aktörer, inklusive statliga myndigheter och experter, uttryckt en oro över hur svenska barn och unga mår psykiskt. Genom att analysen sträcker sig över fyra decennier ges sålunda goda möjligheter för en genomlysning av mer långsiktiga likheter och skillnader i hur barns och ungas psykiska ohälsa har över åren diskuterats i svensk media.

BEHOV AV NYA TEORETISKA & ANALYTISKA ANSATSER

Inledningsvis lyfte jag att mediedebatten bland annat inbegripit kritiska resonemang som fört fram förklaringar där den uppfattade ökningen av psykisk ohälsa bland barn och unga sägs bero på nya diagnostiska kriterier och förändrade idéer och föreställningar om barns och ungas hälsa, vilka även ansetts medföra en övergripande medikalisering. På så sätt överlappar mediedebattens termer, utgångspunkter och tankegångar delvis med den barnpsy-historiska forskning som återkommande framställt barnpsy-vetenskaperna, och deras experter, som bidragandes till att barns liv, hälsa och utveckling medikaliserats, med disciplinerande effekter för både barn och föräldrar (se exempelvis Burman, 2008; Clarke, 2011; Gleason, 1996; Timimi, 2010). Med

medikalisering avses här en process där problem och lösningar definieras utifrån medicinska termer, praktiker och ramverk (Conrad, 1992).

Ofta analyseras och förklaras (och kritiserats) medikaliseringen av barns och ungas hälsa med hänvisning till politiska, ekonomiska och kulturella förändringar i de västerländska samhällena och den ömsesidigt givande relation som sägs föreligga mellan experters strävanden efter legitimitet, inflytande och resurser och statsmaktens ambitioner att övervaka, reglera och forma befolkningen. Sammantaget påstås barnpsy-experternas dominans och deras nära allians med politiska auktoriteter ha lett till att barndomen blivit, med Roses (1999, s. 123) ord, "the most intensively governed sector of personal existence".

Medan det förvisso ligger en del i denna framställning har den dock, vill jag hävda, till stor del vilat på till en allt för monolitisk bild av barnpsy-vetenskapernas och barnpsy-experternas historia och effekter. Som jag beskrev ovan kan en orsak till detta återfinnas i valet av material, men jag vill betona att denna emfas även kan knytas till de teoretiska antaganden och ansatser som i allmänhet präglat det barnpsy-historiska fältet. Starkt inspirerade av Michel Foucaults teorier om den intima relationen mellan expertkunskap, politisk makt och människors självförståelser har litteraturen återkommande fört fram en bild där psy-vetenskaperna i det närmaste inrättat en form av "imperialism over subjectivity" (Pettit & Young, 2017, s. 4; se även Thomson, 2006) där de friktionslöst determinerat hur människor uppfattat sig själva och sitt inre liv.

Inbäddat i detta resonemang går det, i min mening, att urskilja antaganden om en relativt enhetlig kår av barnpsy-experters vars kunskaper och praktiker gett upphov till en relativt enhetlig uppsättning effekter som därtill påverkat en relativt enhetlig – och framförallt passiv – allmänhet.⁴ Risken är att sådana breda och monolitiska antaganden och generaliseringar skymmer viktiga aspekter av barnpsy-vetenskapernas historia och den roll och påverkan som barnpsy-experters kan ha haft på hur barns och ungas psykiska ohälsa förstås, hanterats och erfärts.

Som alternativ till ansatser som i för stor utsträckning tar psy-vetenskapernas expansion och påverkan för givet efterlyser Michael Pettit (2015, s. 147) "[a] greater specificity about psychology's impact, better evidence of the circuits between expert description and self-understanding, and appreciation of the complicated lives of scientific methods and theories". Även andra psy-historiska forskare har argumenterat för liknande hållningar. En av dessa är Steven Ward (1996a, 2002) som menat att det behövs empiriskt detaljerade studier som preciserar hur psy-vetenskapliga nätverk historiskt förgrenat sig och på så sätt haft möjlighet att nå allt fler, utan att samtidigt göra allt för starka analytiska antaganden om varken psy-vetenskaperna eller samhället.

Delvis svarar mitt fokus på mediematerial upp mot det som Pettit och Ward efterfrågar eftersom det bidrar till att belysa vilka former av barnpsy-expertis som varit framträdande i den svenska offentligheten och hur de inbegripit skiftande sätt att begripliggöra barns och ungas psykiska ohälsa på. Men samtidigt synliggör deras

⁴ Att en sådan framställning av experter och expertis varken är helt rättvisande eller särskilt analytiskt produktiv har inte bara lyfts i den psy-historiska litteraturen utan även i medicinhistoriska och -etnografiska studier (e.g. Asdal, 2014; Mol, 2002; Rose, 2007).

argumentation också, vill jag påstå, behovet av att utforska alternativa teoretiska perspektiv och ansatser som bland annat inte utgår från de breda, relativt monolitiska grundantaganden om barnpsy-vetenskaperna och -experterna som annars ofta präglat den historiska litteraturen och som därmed också färgat förståelsen av barns och ungas psykiska ohälsa ur ett historiskt perspektiv.

Förutom de argument som litteraturen för fram finns det också ett mer personligt grundat argument för att komplettera och bredda den teoretiska och analytiska arsenalen. Jag arbetade under ett antal år som psykolog inom vuxenpsykiatri samt Ungdomshälsan och fastän jag absolut kände igen flertalet aspekter som exempelvis Foucauldianska studier av psy-vetenskaperna tagit fasta på började jag allt mer fundera över att den praktiska verkligheten verkade mer stökig än vad den psy-historiska litteraturens framställning gav sken av. Under dessa år stötte jag även på *Science and Technology Studies* och dess praktik- och empirinära skildringar av såväl teoretiska vetenskaper som mer praktiska fält såsom medicin (se till exempel Pickering, 1995 respektive Mol, 2002). Den här litteraturen erbjöd en rörligare, rörligare och mer mångfacetterad bild som bättre stämde överens med hur jag uppfattade de psykologiska och psykiatriska expertisformerna och deras effekter än den ganska så monolitiska bild som jag kände att den psy-historiska litteraturen representerade.

I avhandlingen använder jag mig av Aktör-nätverksteori (ANT), en ansats från *Science and Technology Studies*-fältet, som utgångspunkt för det teoretiska ramverket. ANT kan, i mina ögon, komplettera den teoretiska och analytiska inriktning som dominerat den barnpsy-historiska forskningen, med dess betoning på barnpsy-vetenskapernas genomgripande medikalisering och politiskt användbara effekter. Framförallt kan ANT göra detta genom att företräda en analytisk ansats som inte inbegriper lika starka antaganden om varken barnpsy-vetenskapernas konfigurationer eller deras – tänkbara – relation till samhället. I stället ser man det mer som en empirisk fråga att besvara. Det är emellertid viktigt att poängtera att målet inte är att artikulera ett helt nytt och heltäckande teoretiskt ramverk som ska ersätta det nuvarande. Snarare handlar det om att öppet vilja utforska vad som händer när frågan om barns och ungas psykiska ohälsa studeras ur ett historiskt perspektiv med hjälp av ANT som den huvudsakliga ansatsen.

SYFTE & FRÅGESTÄLLNINGAR

Avhandlingens övergripande syfte är att ur ett historiskt perspektiv bidra med nya infallsvinklar på och en fördjupad förståelse av debatten om barns och ungas psykiska ohälsa. För att uppnå syftet har jag studerat och analyserat hur barnpsykologiska och -psykiatriska experter, professionella och auktoriteter har diskuterat, definierat och förklarat barns och ungas psykiska ohälsa i svensk media under perioden 1968–2008. Mer specifikt studerar avhandlingen svensk dagspress samt en svensk föräldratidning. Avhandlingens artiklar skiljer sig delvis åt gällande specifika forskningsfrågor, begrepp och material men de hålls samman av följande fyra frågeställningar:

- Hur har psykisk ohälsa definierats och presenterats i medieartiklarna?

- Vilka former av barnpsy-expertis har mobiliserats för att teoretisera och förklara psykisk ohälsa?
- Har det skett förändringar över tid i hur psykisk ohälsa diskuterats, definierats och förklarats?
- Har det funnits skillnader mellan medieformaten i hur psykisk ohälsa diskuterats, definierats och förklarats?

Psykisk ohälsa förstås här i en bred bemärkelse som även tangerar barns utveckling såväl som hälsa. Detta eftersom de tre aspekterna (ohälsa-hälsa-utveckling) generellt varit tätt sammankopplade, exempelvis genom att frågan om psykisk ohälsa återkommande diskuterats mot bakgrund av vad som utgör en hälsosam utveckling.

DISPOSITION

I detta inledande kapitel har jag kort skisserat bakgrunden till avhandlingens fokus och lyft fram några av de empiriska och teoretiska punkter på vilka avhandlingen avser komplettera den historiska forskningen om barns och ungas psykiska ohälsa. Jag har sedan beskrivit avhandlingens övergripande syfte och frågeställningar.

I kapitel 2 redogör jag först för den tidigare forskningen på Barnpsy-vetenskapernas historia. I denna del visar jag att barndomen i Väst "vetenskapliggjordes" i stor utsträckning under 1900-talet och att experter och professionella spelat en stor roll i denna process. Sedan berör jag att psykologer, psykiatrer och andra yrken och professioner med anknytning till barnpsy-vetenskaperna återkommande lyfts fram i historiska studier som synnerligen inflytelserika när det gäller barns och ungas psykiska ohälsa. Jag går även mer detaljerat igenom de teoretiska och empiriska punkter på vilka den barnpsy-historiska forskningen kan kompletteras på, för att på så sätt motivera avhandlingens fokus och utformning. Avslutningsvis diskuteras Barnpsy-vetenskapernas mediehistoria och värdet av att studera mediematerial lyfts fram.

I kapitel 3 redogörs det för avhandlingens övergripande teoretiska ramverk, vilket bygger på ANT. Jag beskriver hur jag använt ANT för att studera frågan om barns och ungas psykiska ohälsa ur ett historiskt perspektiv och lyfter fram tre teoretiska termer – relationell ontologi, performativitet och historisk kontextualisering – som varit särskilt tongivande för avhandlingens studier.

I kapitel 4 fördjupar jag framställningen av media som en arena för barnpsy-expertis genom att integrera historisk och sociologisk forskning om vetenskaperna i media med insikter från ANT. Jag diskuterar och karakteriserar också dagspress samt föräldrattidningar som ett empiriskt material.

I kapitel 5 går jag igenom de tre analytiska begrepp som använts i avhandlingens tre studier – *cirkulation* (artikel 1), *modes of ordering* (artikel 2) samt *figurationer* (artikel 3) – och beskriver hur de möjliggjort givande analyser av mediediskussionerna om barns och ungas psykiska ohälsa. Jag diskuterar också hur begreppen går att relatera till avhandlingens teoretiska ramverk.

Efter att artiklarnas resultat summeras i kapitel 6 för jag i kapitel 7 en avslutande diskussion där jag på ett syntetiserande vis redogör för avhandlingens betydelse och resultat. Jag visar att avhandlingens studier bidrar till en fördjupad förståelse av frågan

om barns och ungas psykiska ohälsa, nyanserar generella anspråk på barnpsy-experters medikaliserande effekter samt tydliggör att barns och ungas psykiska ohälsa bör förstås som ett mångbottnat fenomen som också inbegripit bland annat barn- och barndomsuppfattningar. Jag hävdar att sammantaget kan dessa aspekter belysa varför barns och ungas psykiska ohälsa blivit både en sådan offentlig angelägenhet och så svårlöst och laddat.

Sist bifogas avhandlingens tre studier. Den första artikeln, med titeln *Den konstanta oron: Barns och ungas psykiska ohälsa i svensk dagspress, 1968–2008* (Under revision, *Scandia*), bygger på material från Kungliga Bibliotekets digitaliserade samling av svenska tidningar. I artikeln analyserar jag de alarmistiska mediediskussioner om barns och ungas psykiska ohälsa som förts under en fyra decennier lång tidsperiod och berör såväl konstanta som skiftande aspekter av den. Den andra artikeln, *Brains and psyches: Child psychological and psychiatric expertise in a Swedish newspaper, 1980–2008* (2019, *History of the Human Sciences*), analyserar hur psykologer, psykiatrer och terapeuter har diskuterat barns psykiska hälsa och utveckling i Dagens Nyheter under åren 1980–2008. Den tredje artikeln, *Do not worry: Figurations of the child in a Swedish advice column* (2019, *History of Psychology*) presenterar en analys av en rådgivningskolumn i föräldratidningen Vi Föräldrar under åren 2003–2008. I kolumnen svarar barnpsykologen Malin Alfvén på frågor från läsare om barns hälsa och utveckling.

KAPITEL 2. TIDIGARE FORSKNING

Genomgången av den tidigare forskningen aktualiserar flera fält, varav det mest centrala är studier på barnpsy-vetenskapernas historia. För att rama in dessa börjar jag med att skildra den barndomshistoriska forskning som synliggjort två för avhandlingen centrala utgångspunkter: dels barndomens historiska föränderlighet, dels experters och professionellas roll i att ”vetenskapliggöra” barndomen under 1900-talet. Därefter redovisas undersökningar som specifikt visat på hur barnpsy-vetenskaperna bidragit till historiskt skiftande uppfattningar, praktiker och institutioner i frågor som rör barns och ungas hälsa och utveckling. I anslutning till detta argumenterar jag för att den barnpsy-historiska forskningen generellt har karakteriserats av en teoretisk och analytisk betoning på barnpsy-disciplinernas politiska och maktrelaterade roller och effekter. Med avstamp i denna argumentation beskriver jag hur avhandlingens inriktning och teorival bidrar till att komplettera den dominerande ansatsens framställning och fokus. Avslutningsvis fokuserar jag på forskningen om barnpsy-vetenskapernas mediehistoria och lyfter fram värdet av att studera mediematerial för att bättre förstå och kartlägga både barnpsy-vetenskapernas historia och frågan om barns och ungas psykiska ohälsa.

BARNPSY-VETENSKAPERNAS HISTORIA

1900-talets ”vetenskapliggörande” av barndomen

Barndomshistoriska forskare (e.g. Cunningham, 2005; Fass & Grossberg, 2011; Sandin, 2003; Stearns, 2003, 2011) har synliggjort hur barndomen, både som en idé och som en levd verklighet, har varierat på betydande sätt över århundradena likväl som mellan olika nationella och kulturella sammanhang. För avhandlingen är denna breda barndomshistoriska forskning viktig eftersom den, som nämndes ovan, illustrerar en central utgångspunkt, nämligen barndomens förändring över tid och rum. Barndomens betydelse och organisering kan därför inte tas för given, på basis av ett antagande att det finns en generell och universell modell, utan den måste studeras empiriskt och situeras i specifika temporala och spatiala kontexter. När vi pratar om barndomen, inklusive uppfattningar om barns hälsa och utveckling, måste vi således kvalificera både den tidsperiod och plats som det rör sig om. Att barndomen präglats av en djupgående historicitet är således en grundläggande utgångspunkt för avhandlingen.

Ytterligare en för avhandlingen central utgångspunkt som barndomshistorisk forskning belyst är den viktiga roll som experter och professionella historiskt sett spelat i att på olika vis forma barndomen. I synnerhet skedde detta genom det ”vetenskapliggörande” av barndomen som tog fart under slutet av 1800- och början av 1900-talet och som drevs på av den ursprungligen amerikanska rörelsen ”The Child Study Movement”, vilken med tiden också etablerade sig i Europa och andra delar av världen (Davidson & Benjamin, 1987; Noon, 2004; Sandin, 2014; Shuttleworth, 2010). ”The Child Study Movement” strävade efter att göra barndomen till föremål för systematiska, naturvetenskapliga och empiriska studier som skulle kartlägga, klassificera och förklara barns ”normala” utveckling i språkliga, kognitiva, emotionella och sociala avseenden. Rörelsen kom med tiden att fungera som en nod som samlade

en mängd professioner, grupper och intressen, däribland psykologer, läkare, lärare, filantroper och föräldrar, runt syftet att studera barn och barndom.

Medan det "vetenskapliggörande" av barn som "The Child Study Movement" företrädde initialt intresserade sig för det "normala" barnet kom experters blick under 1900-talet att allt mer riktas mot "problembarnet" (Börjesson & Palmblad, 2003). Detta fokus kom även att få ett institutionellt genomslag i och med att "Child Guidance"-rörelsen växte fram i flera västerländska länder och lade grunden för de tidiga rådgivningsklinikerna för barn och föräldrar (B. Evans, Rahman, & Jones, 2008; Hamre, Axelsson, & Ludvigsen, 2019; Horn, 1989; Kritsotaki, 2014; Stewart, 2009, 2011). Medan "Child Guidance"-rörelsen i sig inte utgick från någon enskild teoretisk inriktning eller specifikt disciplinärt fält – tvärtom togs inspiration från såväl psykiatri som psykologi och socialt arbete – så lyfte den sammantaget fram behovet av att studera, definiera och conceptualisera de "abnorma" och "patologiska" aspekterna av barns utveckling och beteende. Målet var att mobilisera vetenskaplig expertis för att bättre kunna förstå och behandla barns och ungas problem och därmed, resonerade man, också förhindra att mindre avvikelser i barndomen blev till omfattade – och samhällsinverkande – störningar som vuxen.

I och med dessa historiska utvecklingar och förskjutningar kom barn och barndom till stor grad att "vetenskapliggöras" och olika expertgrupper och professioner positionerade sig som de som "vet bäst" gällande barn. Tack vare deras vetenskapliga legitimitet och expertis fick de därigenom också möjlighet att artikulera och cirkulera specifika uppfattningar, teorier och praktiker om barns och ungas mentala hälsa och utveckling. Den här avhandlingen fördjupar sig i barnpsy-expert, vilka historiskt sett utgör en av de expertgrupperingar som etablerat sig sedan tidigt 1900-tal och som kommit att spela en betydande roll i frågan om barns och ungas psykiska ohälsa. I följande avsnitt diskuterar jag tidigare forskning som mer specifikt undersökt och analyserat barnpsy-expertisen under 1900-talet och argumenterar för att den generellt kännetecknats av en analytisk betoning på barnpsy-vetenskapernas maktrelaterade och politiskt användbara effekter.

Skiftande former av barnpsy-expertis men återkommande analytiska betoningar

För att situera min redogörelse och argumentation är det viktigt att först påpeka att barnpsy-vetenskapernas historia är ett brett och tvärvetenskapligt forskningsfält som engagerat forskare från många discipliner såsom exempelvis historiker, vetenskapshistoriker, sociologer, litteraturvetare och kritiska psykologer. Förutom skiftande disciplinära bakgrunder förekommer det också olika teoretiska och metodologiska ingångar, med allt från klassisk marxism till socialhistoria och Lacaniansk post-strukturalism. Att sammanfatta forskningen på ett översiktligt men ändå rättvisande sätt är därför inte en helt enkel uppgift. Så med risk för viss förenkling och överslätning av vissa skillnader studierna emellan har jag i den följande redogörelsen fokuserat på att studier överlag visat på att barnpsy-vetenskaperna under 1900-talet präglats av en rad betydelsefulla skiftningar och förändringar i professionella praktiker och vetenskapliga inriktningar.

Ett flertal historiker har studerat hur de första decennierna av 1900-talet såg ett genomslag av mentalhygienska tankeströmningar, med en enfaset på behovet av vetenskaplig expertis för att främja barns hälsosamma utveckling och anpassning till samhället, och visat att dessa även kom att bli inflytelserika för etablerandet av den tidiga barnpsykiatrin (Jönson, 1997; Mortensen Vik, 2010; Qvarsell, 1985, 1997; Richardson, 1989; Toms, 2012; Zetterqvist Nelson, 2016). Även decennierna kring mitten av 1900-talet har studerats i viss utsträckning och studier har belyst hur psykodynamiska och psykoanalytiska teorier etablerade sig som en framträdande form av barnpsy-expertis, med ett starkt fokus på barns inre, omedvetna, liv och processer samt på föräldrars påverkan på barns psykiska hälsa och utveckling (Bergenheim, 2013; Shapira, 2013; Zetterqvist Nelson, 2012, 2017; Zetterqvist Nelson & Sandin, 2013).

Medan den psykoanalytiska och psykodynamiska barnpsy-expertisen överlag hade en framskjuten roll under decennierna efter Andra Världskriget kom dock, som Åsa Bergenheim (1997) och Deborah Weinstein (2013) berört i sina studier, familjeterapeutiska idéer och metoder att ha en kortare glansperiod under framförallt 1960- och tidiga 1970-talet. Dessa framhöll att barns och ungas psykiska ohälsa borde förstås som ett uttryck för familjens ohälsosamma dynamik och att det därför krävdes att hela familjen behandlades psykoterapeutiskt för att lindra och bota det enskilda barnets psykiska problem.

Den senare delen av 1900-talet är i mindre utsträckning beforskad. Dock går det ändå att urskilja att den psykodynamiska och psykoanalytiska barnpsy-expertisen började tappa mark under 1990-talet, till förmån för två framväxande former av barnpsy-expertis. Den första är anknytningsteorin som, genom att sammanföra delar av psykodynamisk teori med evolutionsteoretiska resonemang, betonat vikten av en emotionellt nära relation mellan barn och anknytningsperson för barnets hälsa och utveckling (Thomson, 2013; van der Horst & van der Veer, 2010). Anknytningsteorin har fått återverkningar i flera länder och underbyggt såväl terapeutiska råd och interventioner som politiska policys (se Wall, 2018 för ett samtida exempel). Teorin har dock anammats olika snabbt. I USA slog den igenom redan under 1950-talet (Vicedo, 2011, 2013) medan i Sverige dröjde det tills 1990-talet innan den började bli accepterad (Zetterqvist Nelson, 2009; Zetterqvist Nelson, van Der Veer, & van Der Horst, 2017).

Den andra inriktningen är den neuropsykologiska och -psykiatriska expertisen som framhållit att barns neurologiska utveckling och fungerande är central för att förstå barns och ungas hälsa och utveckling. Ett sådant fokus på hjärnans betydelse för barns hälsa och utveckling är inget nytt utan har varit närvarande länge i barnpsykiatrisk vetenskap (Guenther, 2015; Zetterqvist Nelson, 2016) men från 1980-talet aktualiserades detta än tydligare och i en, delvis, ny form. Detta har diskuterats som en konsekvens av dels nya tekniker för att studera och visualisera hjärnans struktur och fungerande, dels att hjärnans utveckling nu framställdes som plastisk och påverkningsbar (Pickersgill, Martin, & Cunningham-Burley, 2014; Rose & Abi-Rached, 2013).

Sammanfattningsvis har jag så här långt visat hur den historiska litteraturen har belyst och diskuterat barnpsy-vetenskapernas föränderlighet – vilket understryker

behovet av att studera och situera dem ur ett historiskt perspektiv. Men jag vill också lyfta fram vad jag uppfattar som tre centrala aspekter som kännetecknat det aktuella forskningsfältet. Det första är att det funnits en slagsida mot att studera den första halvan av 1900-talet, på bekostnad av att utforska det sena 1900- och tidiga 2000-talet. Det andra kännetecknet är att man ofta studerat antingen vetenskapligt material, såsom böcker och artiklar skrivna av och för andra barnpsy-experty; kliniskt material, exempelvis journalanteckningar; eller politiskt material, det vill säga policydokument eller dylika texter. Barnpsy-vetenskapernas historia i offentligheten har alltså, som jag diskuterar i mer detalj i avsnittet om Barnpsy-vetenskapernas mediehistoria, varit föremål för färre studier. Det tredje kännetecknet är att historiker generellt intresserat sig för att analysera och förklara barnpsy-vetenskapernas historia i ljuset av samhällsförändringar, till exempel politiska ideologier, kulturella normer eller ekonomiska faktorer, och därigenom lyft fram att barnpsy-vetenskaperna spelat en viktig roll i att understödja och företräda former av social och politisk maktutövning. Avhandlingens teoretiska ramverk och analytiska ansats har utformats i dialog med – och haft som avsikt att komplettera – denna inriktning, varför det är viktigt att noggrannare redogöra för den tidigare forskningens emfas på barnpsy-vetenskapernas maktrelaterade och politiskt användbara effekter.

I synnerhet har det analytiska intresset för maktaspekter och politisk användbarhet utgått från Michel Foucaults idéer om den intima och ömsesidiga relationen mellan makt och kunskap (e.g. Foucault, 1991, 1998; Foucault & Gordon, 1980) och en kritisk och analytisk språkdräkt med starka Foucauldianska inslag har därmed kommit att bli en av hörnstenarna i det barnpsy-historiska fältet (e.g. Axelsson, 2007; Börjesson & Palmblad, 2003; Koffman, 2014; Rafalovich, 2001; Rose, 1999; Zetterqvist Nelson, 2011). Enligt det här resonemanget sägs barn, föräldrar och familjer ha, parallellt med expansionen av (välfärds)staten, i ökande grad kommit att problematiseras och övervakas av barnpsy-experty och -institutioner. Eftersom det inte längre är lika legitimt i västerländska demokratiska samhällen med auktoritär maktutövning och individer allt mer förväntas styra sig själva har psy-vetenskaperna varit oundgängliga då de artikulerat och spridit vad som lanserats som ”neutrala” och ”vetenskapliga” begrepp och teorier som påverkat hur människors förstått sig själva som subjekt.

Barnpsy-experty har på detta sätt fungerat som en länk mellan stat och familj där de kunnat förmedla specifika föreställningar och modeller av barndomen och barns välmående som varit i linje med vad politiska myndigheter och ideologier förespråkade utan att de senare varit tvungna att gå in och styra på ett explicit sätt. Särskilt har idén om det ”normala” barnet kommit att få en central betydelse och normalitetens gränser har allt mer utstakats och reglerats via en intensifiering av vetenskapliga tekniker inbegripandes visualisering, mätande, observerande, kategoriserande och diagnostiserande (Gleason, 1996; Hörmfeldt, 2009; Varga, 2011).

En effekt av den här formen av ”vetenskapliggörande” av barns och ungas psykiska ohälsa beskrivs som en, i grov mening, medikalisering av barns hälsa och utveckling där olika barnhälsorelaterade frågor, aspekter och problem tolkats genom ett psykologiskt och psykiatriskt ramverk med reduktionistiska effekter (e.g. Burman,

2008; Burman m.fl., 1996; Clarke, 2011, 2013; Timimi, 2014). Mobiliserandet av barnpsy-expertis anses avpolitisera och individualisera mänskliga problem och svårigheter, likväl som lösningarna till dessa. Via deras kunskapssystem, sanningsanspråk och praktiker har, för att tala med Rose (1999, s. vii), psy-vetenskaperna och dess experter därför varit betydelsefulla för konstruerandet av "governable subjects". Medan barnpsy-experters, -professionellas och -auktoriteters insatser och expertis har motiverats, och legitimerats, utifrån att de bygger på neutrala och vetenskapliga uppfattningar om barns hälsa och utveckling handlar det, enligt den kritiska och Foucauldianska tolkningen, egentligen om sociala, kulturella och politiska ideal och värderingar vars dominans gynnar såväl experterna och deras samhällsställning som den politiska makten.

Den barnpsy-historiska forskningen, med sin fokus på disciplinernas politiska och maktrelaterade funktioner, har förtjänstfullt visat att de sätt som barns och ungas psykiska ohälsa definierats, diskuterats och förklarats på dels har förändrats på signifikanta sätt över åren, dels bland annat kan förstås mot bakgrund av sociala, politiska och kulturella aspekter. Sammantaget har detta lett till insikter i viktiga aspekter av barns och ungas psykiska ohälsa som ett historiskt fenomen. Samtidigt vill jag hävda att det finns utrymme, och ett behov av, att komplettera de kritiska och Foucauldianska analyserna, med dess starka fokus på makt och kontroll, med alternativa teoretiska ramverk och ingångar som har möjlighet att belysa andra aspekter av barnpsy-vetenskapernas historia och öppna för en breddad förståelse av deras påverkan på hur barns och ungas psykiska ohälsa förstås och hanterats (likt resonemang har även i viss mån förts av bland annat Hess & Majerus, 2011; Pettit, 2015; samt Pettit & Young, 2017).

En problematisering av barnpsy-vetenskapernas historia

I detta avsnitt avser jag att redovisa den kritik och de problematiseringar som den dominerande forskningsinriktningen varit föremål för. Jag tar särskilt upp att den tidigare forskningen fått kritik för att den utgått från för fixerade teoretiska och ontologiska antaganden; för ensidigt framställt hur psykologiska och psykiatriska vokabulärer och praktiker använts av såväl lekmän som experter; samt dragit för långtgående slutsatser om psy-vetenskaperna baserat på ett begränsat urval av historiskt material.

En kritisk inriktning har följaktligen fokuserat på de analytiska ramverkens teoretiska och ontologiska antaganden. Bland annat menar Ward (2002, se även Ward, 1996b) att många psy-historiska analyser har utgått från en allt för statisk idé om samhället, där detta positioneras som något redan färdigformat som sedan används för att förklara, och stundtals kritisera, vetenskapernas historiska utveckling. I stället behövs det en dynamisk förståelse av samhället som något som kontinuerligt omförhandlas och produceras tillsammans med vetenskaperna. Som Ward (2002, s. 11) påpekar är därför "knowledge, nature and society ... simultaneous coproductions and not isolated, atomistic 'causes of things'". Wards resonemang understryker behovet av andra analytiska vokabulärer och ramverk som ser de grova kategorierna "natur" och

”samhälle”, och gränsdragningarna däremellan, som effekter av bland annat vetenskapligt arbete, snarare än fundamentala orsaker.

Även samtida vetenskaps sociologiska studier har, i likhet med Ward, varit kritiska mot mer klassiskt sociologiska och historiska utgångspunkter som allt för starkt använt sig av samhälleliga förklaringar och kontextualiseringar. Exempelvis distanserar sig Fitzgerald et al. (2014) från argument som utgår från att neurovetenskaperna är politiskt naiva och i behov av kritiska kontextualiseringar av deras objekt och praktiker. De menar i stället att neurovetenskapliga experiment kan artikulera (nya och överraskande) former av socio-politisk kritik. Men för att få syn på, som i detta fall, neurovetenskapernas kritiska potential så krävs det att analyserna inte allt för snabbt för in givna ”externa” kontexter eftersom dessa kan riskera att skymma, snarare än synliggöra, neurovetenskapernas sociala och politiska effekter och implikationer. Deras studie utgör på så sätt ett illustrativt exempel på att användandet av alternativa teoretiska och analytiska ramverk kan leda till kompletterande förståelser av psy-vetenskaperna.

En viktig konsekvens av den kritik som riktats mot allt för fixerade sociala ontologier är, vill jag hävda, att den problematiserar analyser som tenderar att postulera allt för ensidiga relationer mellan politisk och social styrning och barnpsyvetenskaperna. Framför allt sådana analyser där de senare i det närmaste underordnas den politiska makten och dess syften och mål. Så förutom att belysa hur politiska och sociala processer och faktorer länkas samman med vetenskapernas utformning och organisering bör analyser också fokusera på hur vetenskaperna är delaktiga i produktionen av samhället (cf. Law & Urry, 2004 angående samhällsvetenskapernas ontologiska effekter). Ett sätt att åstadkomma detta är, i min mening, att använda sig av teoretiska ramverk och metoder som utgår från ontologiska hållningar och analytiska ansatser som öppnar för att analysera och diskutera en (sam)produktion av vetenskaperna och samhället. Denna avhandling representerar ett sådant försök genom att det teoretiska ramverket utgår från Aktör-nätverksteori, en ansats som, vilket jag diskuterar mer utförligt i teorikapitlet, satt vetenskaperna ontologiskt performativa dimensioner i fokus.

En annan kritisk inriktning har tagit avstamp i studier som belyst att det vardagliga användandet av och förhandlandet kring psykologiska och psykiatriska vokabulärer och praktiker verkar vara mer komplext och mångfacetterat än vad som ofta ges sken av i litteraturen. Bland annat diskuterar Katie Wright (2008) begreppet ”terapeutisk kultur”, vilket varit en återkommande term i kritiska analyser av psy-vetenskaperna och som ofta syftat till betona hur en terapeutisk diskurs leder till en avpolitisering och en individualisering av människors problem. Wright menar emellertid att medan en terapeutisk diskurs förvisso involverar ett bekräftande av och en reflektion över ens inre liv och, i många fall, personliga lidande, så behöver detta inte nödvändigtvis leda till ett begränsat utrymme för politiskt och kollektivt handlande. En sådan vokabulär kan fungera som en samlingspunkt för människor som annars inte har särskilt påtaglig politisk och social makt och utifrån vilken de kan utmana myndigheter och gruppera sig för kamper kring politiska och sociala rättigheter och erkännanden. Wrights studie demonstrerar att användandet av psykologiska termer och teorier mycket väl kan leda

till att politisera frågor och understödja kollektiv aktion, snarare än nödvändigtvis ha de avpolitiserande och individualiserande effekter som traditionella kritiska studier ofta betonar.

Sociologiska och etnografiska studier har likaså visat på de mångfacetterade sätt som psy-expertyer själva använt och förhållit sig till former av psy-expertis. Exempelvis visar Des Fitzgerald (2017) tydligt på att forskare inom autismfältet mycket väl kan vara medvetna om såväl problemen och osäkerheten inneboende i neuropsy-vetenskaperna som den roll som sociala, politiska och ekonomiska faktorer spelat i avgränsandet och artikulerandet av exempelvis autismdiagnosen. På liknande vis fann Amber Nelson (2019) i en intervjustudie med professionella som arbetade med ungas psykiska ohälsa att de förhöll sig kritiskt och reflexivt gentemot de diagnostiska manualerna. Även historiska studier har urskit att barnpsy-expertis kan mobiliseras i icke-medikaliserande syften, såsom i Juanne Clarkes (2010) analys av de råd som gavs i en kanadensisk tidning under åren 1993–2008. Clarke diskuterar att de flesta barnrelaterade hälsoproblem som lyftes i tidningen normaliserades och framställdes som problem som modern – vilket det i denna studie alltid handlade om – kunde hantera på egen hand med lite sunt förnuft. Annan historisk forskning har i bred bemärkelse vidare synliggjort experters och patienters komplexa förhandlande kring sjukdomar, diagnoser och insatser (e.g. Møllerhøj, 2009).

Medan de två förstnämnda studierna inte är historiska är de likväl viktiga i relation till avhandlingens ämne eftersom de illustrerar att experters roll och den expertis som de drar på är måhända inte fullt lika monolitisk och oreflexiv som det ibland framställs. Sammantaget utgör dessa samtida och historiska studier ett starkt argument för en syn där psy-expertis och -praktiker kan användas på en mängd sätt som inte nödvändigtvis är i linje med en direkt kontrollerande, disciplinerande roll. Den framhåller också att det kan vara produktivt att tillskriva experter och professionella ett större handlingsutrymme och en mer djupgående reflexiv förmåga gällande sin expertis och yrkesutövning. För avhandlingen har denna forskning varit betydelsefull eftersom den tydligt illustrerat att det kan finnas ett analytiskt värde i att inte anta för mycket på förhand gällande vilka effekter barnpsy-vetenskapernas haft eller hur de använts av individer. På liknande sätt understryker forskningen att barnpsy-experters och -professionellas resonemang och praktiker kan vara självkritiska, reflexiva och uppmärksamma på sociala och politiska aspekter av barnpsy-vetenskaperna.

Slutligen har det även anmärkts på att historiska psy-analyser tenderat att i en allt för snäv mening uppfatta spridningen av psykologi som något som friktionslöst pålagts människor "ovanifrån". Mathew Thomson (2006) argumenterar för att detta delvis beror på att analyser huvudsakligen baserat sina slutsatser på politiska och vetenskapliga texter som endast representerat målen och ambitionerna av de med makt. En konsekvens av materialvalet är, enligt Thomson, att analyserna inte lyckas fånga de stökigheter, komplexiteter och misslyckanden som allt som oftast följt på experternas och myndigheternas initiala optimism och förväntan. Ytterligare en konsekvens är att dessa analyser underskattat hur psy-vetenskaperna tagits upp och mobiliserats "nedanifrån", det vill säga av allmänheten, och med vilka effekter. Thomson menar att

det behövs forskning som fokuserar på annat än professionella, akademiska eller politiska texter och att en sådan inriktning kan utmana och nyansera tolkningen av psyketenskaperna som enbart, eller åtminstone mestadels som, redskap för makt och kontroll från ovan. Jag anser att det ligger mycket i Thomsons resonemang (andra psyhistoriker har med tiden framfört liknande argument, se exempelvis Pettit & Young, 2017) och hans uppmaning att studera offentligt material har varit vägledande för avhandlingens empiriska fokus.

De kritiska och problematiserande resonemang som presenterats ovan har i flera avseenden varit avgörande för avhandlingen. Det handlar dock inte om ett färdigt kritiskt ”paket”, det vill säga ett på förhand formulerat alternativ. Kritiken omfattar skilda ontologiska och epistemologiska utgångspunkter, haft olika syften och inriktat sig på specifika delar av litteraturen. Den har därtill i stor del ofta rört psykologin och psykiatriens påverkan visavi vuxna, i stället för specifikt barn och unga som avhandlingen fokuserar på. De kritiska reflektionerna har trots dessa förbehåll varit viktiga för avhandlingen eftersom de synliggjort den betydelse som olika teoretiska, analytiska och empiriska val kan ha för förståelsen av frågan om barns och ungas psykiska ohälsa ur ett historiskt perspektiv.

Särskilt, vill jag hävda, har kritiken och problematiseringen av barnpsyketenskapernas historia återkommande betonat värdet av att föra in mer osäkerhet i analyserna. Med detta menar jag att man vänt sig mot tolkningar av barnpsyketenskapernas historia som allt för skarpt och ensidigt säger sig veta vad dessa discipliner fyller för funktion, hur de påverkar samhället och människor och vad de innebär för experters och professionellas roller. I stället har kritiken betonat det analytiska värdet av att vara mer öppen gällande barnpsyketenskapernas ontologiska, etiska och politiska effekter och utforska vilken betydelse de faktiskt haft i konkreta, empiriska situationer. Inbegripet i detta är även möjligheten att de kan ha haft väsentligt olika betydelser beroende på situationen.

Kritiken har väglett mig i utformningen av avhandlingens teoretiska ramverk, där ANT utgör en viktig del. ANT har utvecklats i dialog med, och delvis i opposition till, mer klassiskt sociologiska och kritiska ansatser (Latour, 2005; Law, 2009) och bygger på en ontologiskt dynamisk uppfattning som till stor del är i linje med vad Ward (2002), med flera, efterfrågar. ANT:s relationella och performativa hållning gällande världens ontologi, som diskuteras mer detaljerat i nästa kapitel, passar därför i min mening väl som analytisk utgångspunkt för att utforska barnpsyketenskapernas potentiellt skiftande, mångfacetterade effekter och användningsområden.

Vidare har de kritiska reflektionerna och problematiseringarna också, som nämnts, haft betydelse för avhandlingens materialval. Kritiker, såsom Thomson, har inriktat sig på att tolkningarna av psyketenskapernas historia till stor del utgått från ett visst sorts material, med en tyngdpunkt på ”formella” texter såsom vetenskapliga artiklar eller policydokument. Även detta kan ses som något problematiskt eftersom de endast representerar några av de sammanhang där barnpsy-expertis mobiliserats. I följande avsnitt diskuterar jag barnpsyketenskapernas mediehistoria och lägger med stöd i historisk medievetenskaplig forskning fram ytterligare argument för värdet av att, som

avhandlingen gör, studera mediematerial som en ingång till att bättre förstå barnpsyvetenskapernas historia.

BARNPSY-VETENSKAPERNAS MEDIEHISTORIA

Medan det börjar ske allt mer forskning på vetenskapernas mediehistoria i bred bemärkelse så finns det fortfarande en avsaknad av studier som mer specifikt fokuserar på samhällsvetenskapernas mediehistoria, inklusive psykologin och psykiatrin (Mandler, 2019; Ekström, 2004). Och bland den historiska forskning som har gjorts så utgår många studier från en ”linjär” spridningsmodell där expertis förmedlas till en passiv publik (Mandler, 2019, se även min diskussion av media som arena för barnpsyexpertis i kapitel 4; dock finns det undantag, se exempelvis Nordberg, 2018; Pettit & Young, 2017). Det saknas därför helt enkelt forskning på området, särskilt när det kommer till samhälls- och humanvetenskaperna i andra länder än USA och Storbritannien. På så vis utgör avhandlingen ett bidrag till tidigare forskning på området genom att fokusera på två hittills relativt obeforskade områden, Sverige som nationell kontext samt barnpsyvetenskaperna.

På grund av den nämnda avsaknaden av barnpsy-historisk forskning med ett tydligt mediefokus kommer presentationen av litteraturen vara relativt bred och inkludera studier som även endast tangerar barns och ungas psykiska ohälsa i media, såsom hur föräldraskap diskuterats i media. Detta för att ge en mer fyllig bild av den forskning som ändå bedrivits. Ytterligare en anledning är att jag i själva artiklarna diskuterar och jämför mina analyser med studier som inte enbart rör just barns och ungas psykiska ohälsa.

Till att börja med har litteraturen visat att media historiskt sett varit en viktig plats där psykologer, psykiatrer och terapeuter adresserat allmänheten gällande barns hälsa och utveckling. Flera studier har fokuserat på brittiska psy-expert, bland annat inflytelserika barnpsykoanalytiker såsom Donald Winnicott och Susan Isaacs som under 1900-talet första halva medverkade i radio respektive frågespalter (Shapira, 2013, 2017) medan exempelvis John Bowlby, en av huvudpersonerna bakom anknytningsteorin, regelbundet skrev i en inflytelserik brittisk föräldratidning under 1950-talet (Thomson, 2013). Även i den amerikanska kontexten har barnpsy-experters såsom psykoanalytikern Bruno Bettelheim och barnläkaren Benjamin Spock varit återkommande inslag i den offentliga debatten om barns hälsa och utveckling (Hulbert, 2004). Den svenska kontexten saknar till stor del liknande studier av enskilda barnpsy-experters och deras medienärvaro. Bergenheim (1997) berör förvisso några tillfällen när barnpsykiatern Gustav ”Skå-Gustav” Jonsson var i medieljuset, men nämner detta mest i förbifarten och det görs ingen djupare analys av Jonssons medieframträdande. Sofia Seifarths (2007) undersökning av svensk radio rör inte direkt barnpsyvetenskaperna men visar att psyvetenskaperna även haft en närvaro i radiomediet i Sverige. Bland annat höll kuratorn Lis Asklund i ett populärt radioprogram under mitten av 1900-talet där lyssnarnas inskickade problem tolkades och besvarades via en psykoanalytiskt färgad terminologi.

Förutom att fokusera på enskilda barnpsy-experty har det även gjorts studier som analyserat specifika tidskrifter och tidningar. I flera fall har studierna omfattat en stor mängd material från flertalet källor. Till exempel lyfter Julia Wrigley (1989) i sin analys av över 1000 amerikanska artiklar publicerade under perioden 1900-1985 fram både förändringar, exempelvis en förskjutning från att betona de fysiska och medicinska aspekterna av barns utveckling till de kognitiva, och konstanter, som att man nästan oberoende period tryckt på vikten av att föräldrar lyssnar på och tar till sig experters råd. En kanadensisk studie av över 500 artiklar fann på liknande sätt ett tilltagande fokus under 1900-talets senare hälft på barns kognitiva utveckling och skolgång (Quirke, 2006). Ytterligare studier av nordamerikanska, företrädesvis kanadensiska, tidningar och tidskrifter har gjorts av Juarne Clarke som återkommande (e.g. 2011, 2016; Clarke, Mosleh, & Janketic, 2016) lyft att dessa diskussioner involverat en intensiv granskning, utvärdering och problematisering av barns hälsa och utveckling. Ofta har diskussionerna därtill betonat betydelsen av barnpsy-expertis för att förstå barn och ungas ohälsa och även, över tid, generellt verkat medikalisera frågan (dock har inte alla tidningsdiskussioner inbegripit en medikalisering, se diskussionen av Clarke, 2010 i föregående avsnitt).

Precis som i fallet med enskilda barnpsy-experty finns det även här en avsaknad av studier som fokuserat på diskussioner i svensk media om företrädesvis barns och ungas ohälsa. En av de få studier som delvis täckt tidningsmaterial är Linda Beckmans och Curt Hagquists (2010) analys där de bland annat undersökt medieartiklar som berört barns och ungas psykiska ohälsa under åren 1988–2008. Deras ingång skiljer sig dock från avhandlingens eftersom deras primära syfte är att jämföra hur frågan diskuterats i politiska dokument, i media och i forskningen och se huruvida de olika källorna ger en likstämig bild. Till skillnad från vad jag gör i avhandlingen är de därför mer intresserade av att utvärdera ”korrektheten” i rapporteringen. En annan studie som analyserat tidningar är Mats Börjessons (1999) undersökning av den intensiva publikationen som skedde under 1990-talets slut i svensk media av artiklar rörandes neuropsykologiska diagnoser och -problembilder. Börjesson argumenterar att denna kan förstås som utfallet av flera olika aktörers handlande. Bland de inblandade fanns psykiatriska experter som ville framhålla sin uppfattning om ”avvikande” barn, debattörer som kopplade den neuropsykiatriska debatten till en reformagenda för utbildningssystemet, föräldrar som ville få stöd och uppmärksamhet för deras barn och journalisters intresse av att skapa en moralisk och politisk debatt kring ett ämne som berörde folk men som även sålde tidningar. Även i detta fall inriktar sig alltså analysen på andra aspekter än vad avhandlingen fokuserar på, i bemärkelsen att betoningen i studien huvudsakligen ligger på att redogöra för varför debatterna och diskussionerna uppstod, snarare än själva innehållet i dem.

Det finns även ett fåtal analyser av svenska föräldratidningar. Veselinka Möllerström, Helena Sandberg och Karin Ringsberg (2013) undersöker huvudsakligen inte frågan om barns och ungas psykiska ohälsa men deras analys av de svenska föräldratidningarna Vi Föräldrar samt mama är ändå värd att nämna i detta sammanhang då de diskuterar närliggande ämnen. De fann att båda tidningarna, men särskilt Vi

Föräldrar, återkommande diskuterade expertinformation och -råd om barns hälsa och utveckling och hur det kunde vara hjälpsamt och viktigt för föräldrar. Däremot skilde de sig åt på ett par punkter, däribland att diskussioner i Vi Föräldrar tydligare positionerade barnet som en egen, självständig och aktiv individ medan i mama var barnet oftare framställt som underordnat föräldern (oftast mamman) och som en passiv mottagare av andras handlingar. Vi Föräldrar har också utgjort en del av det material som Thomas Johansson (2007) analyserar i sin bok om föräldrarådgivning ur ett historiskt perspektiv. Johansson argumenterar för att det sedan 1980-talet är möjligt att urskilja en allt starkare enfaset i Vi Föräldrar på att barn redan från en tidig ålder ska ses som självständiga, komplexa och aktiva individer med en mängd kompetenser, förmågor och kapaciteter.

I synnerhet har olika föräldraskapsrelaterade frågor stått i stark fokus i studier. Då de ofta har, som exempelvis Johanssons (2007) bok är ett exempel på, därtill diskuterat mer eller mindre direkta kopplingar till barns och ungas ohälsa kommer även dessa att kort beröras. Utöver den barndomscentrerade forskningen har Juanne Clarke i flera artiklar (e.g. 2013, 2013, 2014) inriktat sig på att analysera hur moderskap framställs i olika nordamerikanska tidningar och under olika tidsperioder. Clarke argumenterar för att expertråd återkommande gett mödrar ett stort ansvar för att förstå och sköta om barns hälsa, inklusive ta till sig av experters kunskap för att kunna utföra detta ”uppdrag” på bästa sätt. Förutom artikeln av Möllerström et al. (2013), som delvis tar upp frågor om hur föräldraskap och moderskap diskuterats i Vi Föräldrar och mama, har ett par andra studier berört liknande frågor i en svensk kontext. Dessa har inte haft en historisk ansats, men de är ändå relevanta att nämna här då de tydligt visar på hur olika former av media varit betydelsefulla för barnpsy-expertisen. Exempelvis redogör Liselott Assarsson och Pål Aarsand (2011) för ett svenskt tv-program där en familjeterapeut träffar ”familjer med problem”. I programmet framställs det som att vara en bra förälder innebär att vara villig att förändra sig, inklusive hur man uppfostrar sitt barn, och ta ansvar för att lösa de problem som kan uppstå. För att åstadkomma detta måste föräldern kontinuerligt lära och ta till sig de ”korrekta” uppfostransformerna och föräldrarollerna, vilka då bland annat kan ske via media. Ett annat svenskt tv-program som varit föremål för analys är SOS Familj, som var en svensk version av brittiska Nannyakuten. Magnus Dahlstedt och Andreas Fejes (2014) fann att programmet mycket inriktade sig på att göra föräldrar medvetna om deras ”brister” och, på så sätt, också få dem att vilja förändras. Den ideala förälder som programmet presenterade var, enligt Dahlstedt och Fejes, en individ som hela tiden strävade, med stöd och guidning av en expert, mot att bli en bättre förälder.

Min genomlysning visar på flera inriktningar inom forskningen på barnpsyvetenskaperna i media. En del studier har i detalj studerat enskilda barnpsy-experters för att kartlägga vilka mediasammanhang de deltagit i och de former av barnpsy-expertis som de framfört. Andra har i stället kartlagt specifika tidskrifter, tidningar eller radio- och tv-program för att utforska vad som presenterats däri. Det har också förekommit skillnader gällande vad som stått i fokus, från barns och ungas psykiska ohälsa till barnuppfattningar och föräldraskapsideal och -normer. Medan forskningen skiljt sig åt gällande teoretisk ansats, metod och materialval understryker den som en helhet den

betydelse som media haft som arena för barnpsy-experty och -professionella och deras möjligheter att cirkulera former av barnpsy-expertis som kunnat nå allmänheten, inklusive föräldrar. Det går knappast att påstå att det funnits en samsyn, särskilt över en längre tidperiod, mellan de olika psy-expertyerna i media och det är likaså svårt, utifrån den forskning som ovan presenterats, att säga hur de råd och den information som getts faktiskt tagits emot läsare och lyssnare (se Mechling, 1975). Trots detta finns det, som jag diskuterar i en mer omfattande och fördjupande mening i materialkapitlet (men se även Gleason, 1996; Milkie & Denny, 2012), ett värde att undersöka mediematerial där experter och professionella erbjuder olika förklaringar och förståelser av barns hälsa och utveckling. Detta då det bland annat indikerar vilka former av barnpsy-expertis som varit framträdande i specifika tidsperioder och mediesammanhang och som allmänheten, eller åtminstone delar av allmänheten, kunnat stöta på och som på så sätt kunnat fungera som referenspunkter i frågor rörandes exempelvis hur barn utvecklas, vad som är en ”hälsosam” utveckling och vilka barnrelaterade problem och diagnoser som kan förekomma.

Men genomgången visar också att det finns en allmän brist inom det barnpsy-historiska fältet på studier som analyserar mediematerial utanför den nordamerikanska och brittiska kontexten. Det finns även, vill jag hävda, en övervikt inom fältet på att huvudsakligen fokusera på föräldrarollen och de olika föräldraideal som barnpsy-expertyer implicit har förfäktat. Avhandlingen bidrar till forskningen genom att dels omfatta flera olika svenska mediematerial, dels huvudsakligen inrikta sig på att analysera hur barns och ungas psykiska ohälsa diskuterats av barnpsy-expertyer i svenska media. Vidare belyser avhandlingen, genom de tre artiklar som utgör dess empiriska del, brett denna fråga genom att täcka såväl flera decennier som typer av media. Den första artikeln fokuserar på ett avgränsat ämne – alarmistiska diskussioner om barns och ungas psykiska ohälsa – och på material från en mängd tidningar under åren 1968–2008. Den andra artikeln analyserar artiklar om barns och ungas psykiska ohälsa publicerade i en enskild tidning, Dagens Nyheter, under perioden 1980–2008 för att på så sätt över tid urskilja tendenser och skiftningar i diskussionerna. Den tredje artikeln inriktar sig på en frågespalt i föräldratidningen Vi Föräldrar och de råd och uppfattningar om barns hälsa och utveckling som framfördes under åren 2003–2008 av den barnpsykolog som höll i frågespalten.

Jag har nu gått igenom den tidigare forskningen inom Barnpsy-vetenskapernas historia samt Barnpsy-vetenskapernas mediehistoria. Sammantaget har jag, med stöd i denna litteratur, argumenterat för betydelsen av att historiskt studera barnpsy-expertyer och -professionella och hur de har diskuterat barns och ungas psykiska ohälsa. Jag har i samband med detta också lyft värdet av att fokusera på mediematerial, snarare än vetenskapliga eller politiska dokument. Därutöver har jag hävdat att medan den tidigare forskningen varit viktig för avhandlingen så finns det också utrymme för att komplettera den med andra forskningsfokus och teoretiska inriktningar som närmar sig frågan om barns och ungas psykiska ohälsa och hur den diskuterats och debatterats i media utan att, till exempel, utgå från en allt för strikt förförståelse av barnpsy-vetenskapernas konfigurationer, effekter och betydelser. I följande kapitel kommer jag att redogöra för

avhandlingens teoretiska ramverk, med dess utgångspunkt i ANT, och hur det kan ligga till grund för studier som kan bidra på viktiga och kompletterande sätt till det barnpsyhistoriska forskningsfältet.

KAPITEL 3. TEORI

I följande kapitel redogör jag för avhandlingens teoretiska ramverk och dess utgångspunkt i Aktör-nätverksteori (ANT), en ansats som har sitt ursprung i *Science and Technology Studies* men som med tiden fått ett brett genomslag inom flera fält och forskningsinriktningar (exempelvis organisationsstudier, Durepos & Mills, 2011; litteraturstudier, Felski, 2015; pedagogik, Fenwick & Edwards, 2010; och barndomstudier, Prout, 1996). Jag börjar med att redogöra för hur jag förstått och använt ANT som ett produktivt verktyg för att studera frågan om barns och ungas psykiska ohälsa ur ett historiskt perspektiv. Sedan, för att tydligt förevisa avhandlingens teoretiska utgångspunkter och hur de varit betydelsefulla för analysen av materialet, har jag strukturerat redogörelsen utifrån tre begrepp från ANT som varit centrala för avhandlingen: relationell ontologi, performativitet samt historisk kontextualisering. Med stöd i ANT-litteraturen diskuterar jag hur dessa utgör viktiga delar av mitt teoretiska ramverk och hur jag i avhandlingen omsatt dem för att teoretisera och analysera hur barnpsy-expertyper definierat, diskuterat och förklarat barns och ungas psykiska ohälsa.

VARFÖR ANT I HISTORISK FORSKNING OM BARNS & UNGAS PSYKISKA OHÄLSA?

I föregående kapitel lyfte jag fram de kritiska resonemang och reflektioner som, sammantaget, problematiserat att många psy-historiska analyser utgått från för fixerade och ensidiga antaganden om vad som påverkat och format psy-vetenskaperna såväl om vad dessa discipliners effekter har varit. Medan denna ingång förvisso lett till viktiga insikter i disciplinernas historia har den enligt kritiker, och i detta håller jag med dem, ofta medfört en allt för stark emphasis på psy-vetenskapernas kontrollerande, medikalisering och kontextuella dimensioner och därigenom begränsat förståelsen av dem. ANT kan, vill jag påstå, bidra på ett produktivt sätt till studiet av barns och ungas psykiska ohälsa ur ett historiskt perspektiv och därmed även till den tidigare forskningslitteraturen genom att företräda en empiriskt orienterad, utforskande ansats vars ontologiska och kontextuella hållning öppnar för detaljerade analyser av barnpsy-vetenskapernas mångfacetterade konfigurationer och effekter. För att tydligt motivera ANT som avhandlingens teoretiska ramverk och dess värde för historiska studier är det illustrativt att börja med att skissa hur den analytiska processen generellt gått till i mer traditionella psy-historiska studier. Detta följs av en redogörelse av hur avhandlingens analytiska ingång skiljer sig från denna i vissa betydande aspekter och hur detta bidrar till den historiska forskningen om barns och ungas psykiska ohälsa.

I den traditionella psy-historiska studien är ofta det första steget att välja ett psykologiskt eller psykiatriskt begrepp, en diagnos, en praktik eller ett teoretiskt perspektiv, gärna något som fortfarande har viss samtida relevans och som många individer kan känna igen. Sedan placeras studieobjektet ”i sin kontext” för att visa att det inte rör sig om ett fenomen som existerar på något fristående, substantiellt vis utan att det egentligen handlar om en produkt av sociala, politiska, kulturella och/eller

ekonomiska faktorer. Exempelvis att livscoachning är ett uttryck och viktigt redskap för en neoliberal styrningsmentalitet (Binkley, 2011).

Att göra sådana kopplingar behöver inte, per se, vara problematiska men däremot vill jag påstå att de kan bli det när analyser mer eller mindre explicit diskuterar och ramar in studieobjektet som ett uttryck för en eller högst ett par grundläggande kontextuella orsaker (cf. Latour, 1988b). Man behandlar studieobjektet – som kan vara depression (Philip, 2009), autism (Bonnie Evans, 2017) eller diagnostiska manualer (Cushman, 2002) – som något som i grund och botten uttrycker och understödjer tidsandan, nya ekonomiska styrformer eller experters själviska intressen, medan de analytiska begreppen och kontextuella förklaringarna används på ett relativt oproblematiskt och substantiellt vis. I och med detta inrättas en snedvriden ”ontologisk balans” mellan fenomenet som studeras och den analytiska begreppsapparaten (cf. Latour, 2004) där själva fenomenets verklighet förminskas, så att säga, eftersom det antas uttrycka, reflektera eller orsakas av på förhand givna, och mer robusta, samhällsfaktorer eller -kontexter.

Vad jag är skeptisk mot, och vad jag i denna avhandling har försökt att hålla mig från att göra, är liknande analytiska resonemang och slutsatser där det framstår som att barnpsy-begrepp och -praktiker är i det närmaste beroende av, och kan förklaras av, sociala, kulturella, ekonomiska eller politiska faktorer. Medan sådana kontextuella faktorer absolut inte är oviktiga är min uppfattning, utifrån hur diskussionerna gått i både den mediala debatten och den tidigare barnpsy-historiska forskningen, att frågan om barns och ungas psykiska ohälsa ofta redan placeras i och analyseras utifrån givna, och rätt starka, kontextuella antaganden och ramar. Detta oberoende om det handlar om att utgå från att barns och ungas psykiska ohälsa är ett givet, enhetligt fenomen som man bara måste hitta rätt mätmetoder för eller från att det i stället är ett historiskt skiftande fenomen som är starkt determinerat av sociala och politiska processer såsom medikalisering, individualisering och politiska styrningsformer. Jag vill därför påstå att det finns ett utrymme, och ett behov, för teoretiska och analytiska förhållningssätt med andra ontologiska och analytiska utgångspunkter eftersom de skulle kunna bidra till att dels fördjupa förståelsen av barns och ungas psykiska ohälsa ur ett historiskt perspektiv, dels bidra till att komplettera och nyansera den tidigare forskningens slutsatser om barnpsy-vetenskaperna. I avhandlingen görs detta genom att de historiska studierna vilar på ett teoretiskt ramverk med utgångspunkt i ANT.

Det finns flera fördelar att, som avhandlingen gör, föra samman ANT och historia, samtidigt som det inte är ett helt spänningslöst möte. Historien, menar Kristin Asdal (2014), förstås och diskuteras lätt i relativt enhetliga termer, som om en tidsperiod endast omfattade en eller ett par temporala och spatiala ordningar. Här kan ANT bidra till att kartlägga hur fenomen, objekt och entiteter i det förflutna, precis som i nuet, ofta förekommer i olika versioner – eller nätverk, relationella konfigurationer – och analysera hur dessa interagerar (eller helt enkelt existerar var för sig). Historia, å andra sidan, kan hjälpa till genom dess känslighet för att ”not all versions develop equally or are equally sustained over time” (Asdal, 2014, s. 311). Vissa versioner växer sig starkare

och tar mer plats, andra försvinner eller lyckas aldrig ens etablera sig i någon reell mening, medan några versioner i stället uppgår i varandra.

Asdals diskussioner och studier har varit betydelsefulla för avhandlingen genom att hon konkret förevisar att ANT och historia kan integreras på ett fruktbart, om än inte helt spänningslöst, sätt. Men hon har också bidragit genom att tydliggöra att målet kanske inte ska vara att göra relationen helt spänningslös (dessutom skulle jag säga att ett sådant mål skulle gå emot hela den anda som ANT företräder). Som Asdal (2012, s. 397; kursivt i original) skriver kan ett närmande av ANT och historia leda till ”*undisciplining history somewhat; opening the discipline for a little bit more theorizing ... and experimenting*”. I en liknande anda har jag försökt föra in ett ANT-tänkande i min historiska analys av mediediskussionerna kring barns och ungas psykiska ohälsa och, på så sätt, även in i den barnpsy-historiska forskningen.

Medan jag i viktiga avseenden delar ansatser, intressen och analytiska tillvägagångssätt med mer traditionella barnpsy-historiska studier – exempelvis i att utgå från historiska text- och dokumentanalyser – har avhandlingens utgångspunkt i ANT medfört att analyserna på vissa sätt skiljer sig från många av dessa. En skiljelinje är till exempel frågan om historisk contextualisering, där jag, jämfört med barnpsy-historiska studier generellt, lagt mindre enfass på att contextualisera mediediskussionerna och i stället undersökt barnpsy-experternas egna contextualiseringar – eller brist på sådana – av barns och ungas psykiska ohälsa och hur dessa spelat in på hur fenomenet utformats och förstås.

En fördel med detta, vill jag mena, är att analysen på så sätt haft möjlighet att visa på att några av de betydelsefulla skillnader mellan hur psykisk ohälsa bland barn och unga historiskt sett konfigurerats av barnpsy-expert har legat i den kontext som de själva relaterat till utvecklandet, vidmakthållandet och behandlandet av psykisk ohälsa (en punkt jag diskuterar utförligare i avsnittet om historisk contextualisering). Mina teoretiska och analytiska val har på så sätt gett upphov till en del ”skav” i relation till den tidigare forskningen – exempelvis genom att jag i mindre utsträckning fokuserat på att redogöra för barnpsy-vetenskaperna i relation till analytiskt givna politiska och sociala kontexter – men också till en produktiv dynamik som i min mening gett upphov till nya infallsvinklar på frågan om barns och ungas psykiska ohälsa som kan komplettera de studier som redan gjorts inom fältet.

Jag anser att detta i synnerhet kan vara relevant med tanke på att frågan om barns och ungas psykiska ohälsa visat sig vara ett sådant laddat och svårlöst ”problem”. John Law (2009, s. 142) beskriver ANT som ”a toolkit for telling interesting stories about, and interfering in, [“how” relations assemble or don’t]”. Jag skulle säga att i dagsläget är det just sådana teoretiska och empiriska interventioner som frågan om barns och ungas psykiska ohälsa behöver eftersom de kan destabilisera de vedertagna sätten att rama in, diskutera och analysera frågan på och öppna för nya resonemang och lösningar. ANT utgör i den meningen ett synnerligen passande alternativ för att utforska barnpsy-vetenskapernas historia på eftersom dess empirinära, utforskande analyser återkommande bidragit med nya infallsvinklar på fenomen (e.g. Mol, 2002, 2010).

Medan jag av ovan nämnda anledningar sett ANT som en intressant och produktiv ansats för avhandlingens studier har jag emellertid brottats med frågan om hur jag rent konkret ska omsätta ANT i mitt teoretiska ramverk. En anledning till detta är att ANT har kännetecknats av en motvilja att skapa ett allt för formaliserat och fristående teoretiskt och metodologiskt "paket" (Latour, 1999; Law, 2009). ANT som teori och metod förstås bäst, menar man, i relation till specifika empiriska situationer och det är mindre viktigt hur alla de olika ANT-analyserna faktiskt hänger samman med varandra. I en liknande anda beskriver Annemarie Mol (2010, s. 265) ANT som "an adaptable, open repository. A list of terms. A set of sensitivities" som fungerar som "a rich array of explorative and experimental ways of attuning to the world". Att ANT i grund och botten utgör ett sätt att närma sig, utforska och tänka kring världen har inneburit att det inte funnits en välavgränsad teoretisk och metodologisk ansats med tydliga analytiska steg som avhandlingen kunnat utgå från.

En annan anledning till att jag brottats med utformningen är att det över tid även skett förskjutningar i vad som stått i fokus i ANT-analyser och vad de betonat. Medan tidiga ANT-studier (e.g. Latour, 1988a), ofta benämnda som exempel på "klassisk" ANT, generellt följde "vinnarna" i olika vetenskapliga kontroverser och perioder av tekniska förändringar blev de med tiden utsatta för en hel del kritik för att de ansågs släta över skillnader, asymmetrier och "den Andre" (se bland annat N. Lee & Brown, 1994; Star, 1990). Även en del ANT-forskare (e.g. Law, 1999) var vid den här tidpunkten missnöjda eftersom ANT ansågs ha blivit förstelnat och reifierat och kommit att tappa den flexibilitet, nyfikenhet och "bråkighet" som gjorde det till en produktiv och intellektuellt engagerande ansats. Under de följande åren kom allt fler studier som, jämfört med "klassisk" ANT, tydligare lyfte fram och teoretiserade komplexa samexistenser och slitningar mellan inte alltid lättförenliga nätverk och ordningar (e.g. Law & Mol, 2002; Mol, 2002; Moser, 2005). Denna förskjutning, eller snarare utvidgning, av ANTs empiriska intressen och analytiska repertoar har kommit att benämnas som "After"-ANT (Law & Hassard, 1999) eller "Post"-ANT (Gad & Jensen, 2010; Michael, 2017) med mycket gemensamt med "klassisk" ANT men som till en större utsträckning betonat betydelsen av komplexitet, överlappningar och marginaliseringar.

ANT kan därför rent praktiskt omsättas på olika sätt beroende på exempelvis vad som studeras och om man huvudsakligen utgått från "klassisk" eller "Post"-ANT. Detta har inneburit att jag behövt överväga och välja vilka aspekter av ANT som varit mest relevanta för avhandlingen och för analysen av mitt material. I den teoridiskussion som följer har jag, som nämndes ovan, valt att strukturera diskussionen utifrån tre begrepp som varit centrala för avhandlingens teoretiska ansats och analytiska arbete: relationell ontologi, performativitet samt historisk contextualisering.

Jag börjar med att redogöra för att ANT bygger på en relationell ontologisk syn och hur den bidragit till att avhandlingen kunnat synliggöra att barns och ungas psykiska ohälsa på historiskt skiftande sätt relaterats till olika uppsättningar av exempelvis psykiatriska och psykologiska termer och barnuppfattningar. Sedan berör jag hur ANT:s performativa emfas hjälpt mig teoretisera relationen mellan barnpsy-expertis

och barns och ungas psykiska ohälsa genom att betona att fenomen varken finns ”där ute” för experter att avtäcka, eller i kontexten (som exempelvis de som lyft fram barnpsy-vetenskapernas medikaliseringseffekter ofta betonat), utan att experter är delaktiga i görandet – själva realiserandet – av fenomenet i praktiken. Detta understryker behovet av att studera och situera barnpsy-expertis i specifika sammanhang och tidsperioder. Avslutningsvis diskuterar jag hur ANT:s utgångspunkter i en relationell ontologi och performativ förståelse av expertis medfört ett problematiserande av hur kontextualisering förstås och använts i historiska studier. En följd av detta har varit att man varit lika intresserad av att studera hur historiska texter och dokument själva inbegriper och framför (olika) kontexter, som att huvudsakligen analysera att texter finns i en kontext. Jag argumenterar för att en sådan kontextualiserande hållning kan vara värdefull för att bättre förstå frågan om barns och ungas psykiska ohälsa ur ett historiskt perspektiv eftersom den tydligare synliggör att olika konfigurationer av barnpsy-expertis också omfattat egna kontextualiseringar av fenomenet, vilka haft viktiga implikationer för hur psykisk ohälsa bör förstås och hanteras.

RELATIONELL ONTOLOGI

Jag har i avhandlingen utgått från en relationell ontologisk ansats för att konceptualisera barns och ungas psykiska ohälsa som ett relationellt sammansatt fenomen. Utifrån denna beror den psykiska ohälsans utformning och implikationer på vilka entiteter och relationer som, på historiskt skiftande vis, kommit att utgöra fenomenet, snarare än se det som ett enhetligt och givet fenomen. Detta har gjort det möjligt att belysa att trots att mediediskussionerna rörde samma fenomen – barns och ungas psykiska ohälsa – så fanns det i grund och botten relativt stora och viktiga skillnader i hur barnpsy-expertis konfigurerade fenomenet. Utgångspunkten i en relationell ontologi har därmed bidragit till analyser som kan fördjupa förståelsen av olika historiska konfigurationer av barns och ungas psykiska ohälsa och sättas i en konstruktiv dialog med den barnpsy-historiska forskning som annars analyserat barnpsy-expertis utifrån tämligen enhetliga termer och kategorier, exempelvis medikalisering (e.g. Clarke, 2013).

Som nämnts har analyserna, i stället för det traditionella historiska och kontextfokuserade synsättet, vilat på en hållning som utgår från att allt i världen – vare sig det handlar om ”Naturen”, sjukdomar, teknologier, mikrober eller organisationer – bör ses som effekter av relationella konfigurationer (Law, 2009) – eller nätverk, för att använda en annan ANT-term. Eftersom relationella konfigurationer ofta inbegriper, och på så sätt även överskrider uppdelningen mellan, såväl ”naturliga” aktörer såsom hjärnor och hormoner som ”sociala” aktörer som barnpsy-expertis och föräldrar inbegriper avhandlingens relationella ingång även en skepticism mot en strikt uppdelning mellan den ”naturliga” och den ”sociala” världen (cf. Latour, 1993, 2005; Ward, 1996b). Det som traditionellt benämns som ”natur” och ”samhälle” är snarare olika delar av materiellt och ontologiskt heterogena nätverk (Callon & Latour, 1992). I avhandlingens analytiska fokus står därför hur olika entiteter – oberoende om de traditionellt ses som mänskliga eller icke-mänskliga, naturliga eller sociala – sammanlänkats med varandra i de studerade mediediskussionerna och de effekter som

detta fått för utformningen av barns och ungas psykiska ohälsa och dess implikationer. Analytiskt har detta inneburit att när barnpsy-expertyper och -professionella definierat och förklarat barns och ungas psykiska ohälsa i materialet så har jag varit intresserad av att kartlägga och analysera de termer och begrepp, etiologiska teorier, utvecklingsmodeller, psykologiska och psykiatriska objekt och skildringar av barns uppväxtmiljöer som förekommit i mediediskussionerna.

Rent konkret har detta fokus exempelvis lett till att jag kunnat urskilja att i de mediediskussioner som analyseras i avhandlingens första artikel konfigurerades barns och ungas psykiska ohälsa huvudsakligen i en kvantifierad och symtominriktad form, exempelvis den procentuella andelen barn som kände nervositet. Detta i kontrast till den andra artikeln som visar att diskussionerna i Dagens Nyheter bland annat omfattade etiologiska förklaringar av den psykiska ohälsan som kretsade kring neurologiska entiteter – hjärnstrukturer och -processer – och hur dessa blev påverkade av brister i det svenska välfärdssamhället. Genom att inta ett relationellt ontologiskt perspektiv har det varit möjligt för mig att klargöra och analysera att trots att det kan verka som att diskussionerna rörde ett och samma fenomen så involverade de olika uppsättningar av såväl ”naturliga” som ”sociala” entiteter och relationer, vilka i sin tur fick konsekvenser för hur barns och ungas psykiska ohälsa konfigurerades.

Den relationella ingången har också bidragit till att jag kunnat ”nysta upp” experternas och de professionellas diskussioner om barns och ungas psykiska ohälsa och synliggöra att frågan om psykisk ohälsa även tangerat och omfattat frågor och uppfattningar om barn och barndom mer brett, såsom huruvida barns utveckling bör ses som en skör process (se artikel 3) och betydelsen av relationen mellan en individs barndomserfarenheter och dess vuxna liv (se artikel 2). Genom att ta avstamp i en relationell förståelse av barns och ungas psykiska ohälsa har jag på så sätt kunnat belysa att diskussionerna om barns och ungas psykiska ohälsa innefattat och fört med sig flertalet andra betydelsefulla frågor, uppfattningar och utgångspunkter som spelat en viktig roll för experternas utformning och definition av barns och ungas psykiska ohälsa.

Sammantaget har ANT:s relationella ontologi varit betydelsefull för avhandlingens studier genom att möjliggöra analyser som kunnat visa att barnpsy-experters diskussioner om barns och ungas psykiska ohälsa dels skiftat såväl över tid som mellan olika medieformat och inkluderat disparata uppsättningar entiteter och relationer, trots att de till synes diskuterat ”samma” fenomen; dels inte ”bara” rört psykisk ohälsa utan också tangerat mer generella frågor såsom barndomens betydelse för vuxnas mående. Att avhandlingen därigenom visar att barns och ungas psykiska ohälsa historiskt sett konfigurerats på både föränderliga och mångbottnade sätt är två viktiga punkter som kan nyansera och fördjupa förståelsen av vad frågan om barns och ungas psykiska ohälsa faktiskt handlar om och visa på de skilda implikationerna av olika sätt att artikulera fenomenet på. Därigenom bidrar även avhandlingens analyser till den historiska barnpsy-forskningen genom att luckra upp och komplettera allt för ensidiga anspråk gällande barnpsy-expertis och dess implikationer, exempelvis visar avhandlingens andra artikel att en neuro-centrerad inramning av barns och ungas

psykiska ohälsa inte nödvändigtvis bygger på en individualisering av problem och lösningar.

PERFORMATIVITET

Medan ANT:s relationella ontologi varit viktig för att analytiskt begripliggöra hur mediediskussionerna om psykisk ohälsa bland barn och unga egentligen omfattade varierande uppsättningar entiteter och relationer så har ANT:s betoning på performativitet haft särskild betydelse för teoretiserandet av relationen mellan experter och professionella och fenomenet barns och ungas psykiska ohälsa. Den performativa utgångspunkten förändrar hur barnexpertis bör förstås, från att handla om att barnpsy-experty experter gradvis ”avtäcker” en psykisk ohälsa som redan existerar ”där ute” till att de blir en viktig del i iscensättandet – själva realiserandet – av fenomenet och, vidare, att aktörer iscensätter den psykiska ohälsan i specifika situationer, kontexter och tidsperioder. Den performativa förståelse av expertis som jag här diskuterar understryker därmed betydelsen av att studera vilka barnpsy-experty experter som varit involverade i görandet av (olika former av) barns och ungas psykiska ohälsa och på vilka mediala arenor och under vilka tidsperioder som detta skett.

Den performativa utgångspunkten kan förstås mot bakgrund av den relationella ontologiska hållning som diskuterades ovan. Om det som finns – oberoende om det rör sig om naturen eller samhället – är effekter av specifika relationella nätverk, och inte absoluta substanser, så innebär det att det blir problematiskt att tala om olika perspektiv på ”samma sak”. Inom ANT har man i stället fört fram att eftersom verkligheten (eller, bättre uttryckt, verkligheter) görs i och genom relationer så är den “historically, culturally and materially located” (Mol, 1999, s. 75). Detta sätter relationella göranden (*performances*) eller iscensättningar (*enactments*) av verkligheter i fokus, snarare än olika perspektiv på en och samma stabila verklighet.⁵ Följaktligen har studier fokuserat på hur olika nätverk – och deras iscensättningar av verkligheter – på partiella och komplexa vis interagerat med och relaterat till varandra (e.g. Mol, 2002; Moser, 2005).

En performativ förståelse av relationen mellan barnpsy-experty experter och psykisk ohälsa som fenomen har varit avgörande av flera skäl. En är att den motiverar studier av barnpsy-experty experter eftersom barns och ungas psykiska ohälsa inte kan sägas ha någon fristående existens bortom iscensättandet av bland annat (men inte begränsat till) experter och professionella. Ska vi förstå frågan om barns och ungas psykiska ohälsa historiskt sett måste vi därför studera vad barnpsy-experty experter i olika tidsperioder och situationer har gjort och sagt. Men en annan är att den, samtidigt, nyanserar experters och professionellas sammantagna betydelse eftersom det inte längre är givet att deras diskussioner och praktiker nödvändigtvis rör ”samma” fenomen eller objekt. I stället för en relativt homogen expertkår som för fram en monolitisk och stundtals

⁵ ANT kan ses som en del av den ”ontologiska vändning” som präglar *Science and Technology Studies*-fältet. Denna har till stor del handlat om en rörelse bort från perspektivism och att ”endast” befatta sig med representationer och epistemologi till ett fokus på ontologisk performativitet, praktiker och objekt (för en övergripande genomgång av vad den ontologiska vändningen inneburit, se Woolgar & Lezaun, 2013).

överskuggande uppfattning framträder det en bild där experters och professionellas olika iscensättningar omväxlande kan motsäga, komplettera eller bero på varandra (cf. Mol, 1999).

Det finns i min mening ett stort behov av att närma sig frågan om barns och ungas psykiska ohälsa på ett öppnare och mer mångfacetterad vis som inte utgår från så starka antaganden om vad barns och ungas psykiska ohälsa är eller barnpsy-experters påverkan. Detta kan ses som särskilt viktigt med tanke på att den svenska mediala debatten om barns och ungas psykiska ohälsa tenderar att alternera mellan rätt ensidiga framställningar och slutsatser – exempelvis att det är fråga om en akut kris i psykisk ohälsa kontra att det egentligen är frågan om ett medikalisering av barn och ungas hälsa. Här kan avhandlingens performativa inramning vara till stor nytta eftersom den öppnar för en analys av barns och ungas psykiska ohälsa som resultatet av (bland annat) experters och professionellas historiska göranden samtidigt som den luckrar upp antaganden om att dessa nödvändigtvis rör ”samma” objekt eller får samma implikationer.

HISTORISK KONTEXTUALISERING

Utgångspunkten i en relationell och performativ ontologi har även haft betydelse för hur kontextualisering som teoretiskt och analytiskt verktyg har använts i avhandlingens studier. I det som följer redogör jag för hur min ANT-läsning av kontextbegreppet möjliggjort analyser av de historiskt skiftande sätt som barns och ungas psykiska ohälsa iscensatts på som kan visa på att dessa själva utgått från och omfattat olika kontexter och inramningar. Det handlar alltså inte enbart om att, som många barnpsy-historiska studier återkommande och på förtjänstfulla sätt gjort, positionera och analysera de olika formerna av barnpsy-expertis som tillhörandes givna samhällskontexter. Det är lika viktigt att belysa hur kontexter görs i och genom former av barnpsy-expertis och hur dessa hänger samman med iscensättandet av barns och ungas psykiska ohälsa på specifika sätt. Avhandlingens kontextualiseringsbegrepp har på detta sätt bidragit till att studierna kunnat synliggöra och analysera viktiga skillnader och likheter mellan de olika sätt som barnpsy-experterna i mitt material iscensatte barns och ungas psykiska ohälsa på och hur fenomenet relaterades till skilda kontexter.

Det finns alltså en viss spänning mellan hur kontextualisering har förståtts och använts inom ANT jämfört med mer traditionella historiska studier, inklusive stora delar av den barnpsy-historiska forskningen. Kontextualisering av ens studieobjekt har ibland framställts som själva huvudsyftet med (traditionell) historisk forskning (Shogimen, 2016) medan ANT däremot har intagit en problematiserande hållning till såväl begreppet kontext som till kontextualisering som ett analytiskt redskap (Asdal, 2012; Asdal & Moser, 2012; Callon & Latour, 1981). Som Law (2009, s. 147) uttrycker det ses klassiska kontextuella begrepp såsom “class, nation-state, patriarchy [as] effects rather than explanatory foundations. This is not to say that they are not real – they may indeed be made real in practice – but they offer no framework for explanation.” Citatet illustrerar den skepticism som funnits inom ANT mot att använda kontexter som en förklaringsvariabel eftersom det ansetts att detta lätt gör att de olika relationella

konfigurationerna, och deras performativa effekter, endast blir en form av direkt förlängning av en någorlunda statisk kontext (Latour, 1988a, 2005).

Detta är en spänning som jag har befunnit mig i, funderat över och, stundtals, kämpat med. Som jag nämnde i början av kapitlet har ANT sitt ursprung i *Science and Technology Studies*, ett fält vars huvudinriktning varit att studera vetenskap så som den faktiskt bedrivs i konkreta situationer. Detta har inneburit att det funnits starka kopplingar mellan ANT och vetenskapssociologi, -antropologi och -etnografi, medan historiska studier fört en mer perifer tillvaro. Det finns en uppsättning studier som, med utgångspunkt i ”klassisk” ANT, analyserat historiskt material (e.g. Latour, 1988a; Law, 1986; Ward, 2002) men de för huvudsakligen kortfattade metodologiska resonemang och går inte i någon egentlig dialog, vill jag påstå, med mer traditionell historiografi. Jag har därför upplevt att de inte så mycket brottats med den teoretiska och metodologiska spänning mellan ANT och traditionell historia som jag ovan beskrev, som helt enkelt kringgått denna. Därmed har deras värde för avhandlingen varit delvis begränsat, trots att de i många andra aspekter är illustrativa exempel på historiska ANT-studier.

De påtagligt ANT-grundade resonemang som Kristin Asdal (se till exempel 2012, 2015; Asdal & Jordheim, 2018) fört gällande historiska text- och dokumentanalyser samt kontextualisering har däremot varit av större betydelse. Med tydliga kopplingar till såväl den relationella som den performativa ontologin som jag diskuterat ovan menar Asdal (2012; se även Asdal & Moser, 2012) att i stället för att utgå från att historiska texter finns i en kontext så kan texter också omfatta och iscensätta parallella och delvis motstridiga kontexter – eller uppsättningar mänskliga och icke-mänskliga aktörer. Förutom att placera texter i en kontext blir en analytisk uppgift därmed också att utforska och analysera hur texter själva ibland presenterar och iscensätter radikalt skilda versioner av ”samma” fråga eller ämne, inklusive de kontexter som dessa relateras till. I föregående kapitel redogjorde jag för att det förekommit kritik mot att historiska analyser av psy-vetenskaperna utgått från för statiska antaganden om samhället och dess relationer till vetenskaperna (e.g. Ward, 2002). Jag vill hävda att den analytiska och kontextualiserande hållning som Asdal förespråkar kan vara en produktiv ingång till att problematisera och komplettera sådana antaganden eftersom de kan belysa att texter ”do something in and to the world which cannot be traced back to that which was already there” (Asdal, 2012, s. 397–398). Detta inkluderar görandet – iscensättandet – av egna och ibland disparata kontexter.

Den spänning som jag nämnde i inledningen av avsnittet kan därför sägas ligga i vad som betonas i analyserna: det som ”redan var där”, de situationer, omständigheter eller faktorer som möjliggör, formar eller förklarar det nya? Eller de – potentiellt nya och omvälvande – effekter som relationella konfigurationer kan ge upphov till och som bör ses som något ”mer” än direkta förlängningar av det som föregått dem? Här är det viktigt att klargöra att jag inte ser detta som ett antingen/eller-val. Det är en fråga om vad som betonas och lyfts fram i analyserna och därför är det också snarare tal om ett analytiskt spektrum än en binär uppdelning. Men som Eve Seguin påpekar har den hållning som ANT företräder generellt medfört ”a shift from [analyzing] the social

determinants of scientific knowledge to the ontological labour performed by scientific activity” (Seguin, 2000, s. 504), där det förra kan representera det som ”redan var där” medan det senare är ”det nya”.

För avhandlingen har emphasisen på att analysera de ontologiska effekterna av vetenskaplig expertis inneburit att jag huvudsakligen intresserat mig för hur barnpsyexperter, via deras diskussioner och förklaringar, iscensatt olika versioner av barns och ungas psykiska ohälsa. Detta har omfattat ett fokus på de ”naturliga” och ”sociala” entiteter och relationer som iscensättningarna inbegripit men också delvis på de sätt som barnpsyexperter själva kontextualiserat den psykiska ohälsan. I kontrast till många tidigare barnpsy-historiska studier positionerar avhandlingens studier därmed i mindre utsträckning den studerade barnpsy-expertisen i en samhällelig kontext, till förmån för en enfaz på dess performativa effekter.

Den här hållningen kan, i min mening, komplettera det analytiska fokuset på barnpsy-expertisens sociala kontexter genom att bidra till en mer nyanserad förståelse av frågan om barns och ungas psykiska ohälsa. Exempelvis omfattar alla mina tre artiklar material från åren 2003–2008. Mina analyser visar att det under dessa år förekom ett antal barnpsy-expertisformer som divergerade från varandra i hur barns och ungas psykiska ohälsa iscensattes, inklusive vilka problem som diskuterades, vilka lösningar som förordades och vilka samhällskontexter som gjordes relevanta. På en nivå skulle man kunna säga att de alla var del av samma kontext – den svenska samhällskontexten under det tidiga 2000-talet – och fokusera på mer ”djupgående” likheter mellan dem med ett ursprung i den delade samhällskontexten. Dock vill jag hävda att det finns en risk att detta också kan skymma viktiga skillnader mellan dem och hur de relaterade frågan om barns och ungas psykiska ohälsa till skiftande naturliga och sociala kontexter. ANT:s analytiska hållning gällande kontextualiseringsbegreppet och dess enfaz på experters ontologiska iscensättanden har på så sätt hjälpt mig att få syn på och analysera viktiga distinktioner och överlappningar mellan barnpsyexperternas iscensättningar i materialet av barns och ungas psykiska ohälsa på.

KONKLUSION

I det här kapitlet har jag redogjort för avhandlingens teoretiska grund i ANT och diskuterat tre centrala begrepp som varit särskilt värdefulla för avhandlingens teoretiska inriktning och analytiska ingång: relationell ontologi, performativitet och historisk kontextualisering. Därigenom har jag visat hur jag i avhandlingen begripliggör barns och ungas psykiska ohälsa som ett relationellt fenomen vars utformning och implikationer berott på vilka entiteter och relationer som fenomenet associeras och relateras till. Mer konkret betyder detta att psykisk ohälsa, i sig, inte är ett enhetligt och absolut fenomen utan det görs av aktörer i historiskt skiftande konfigurationer av exempelvis diagnostiska termer, utvecklingsteorier och barndomsuppfattningar. Psykisk ohälsa är i denna mening inte ett stabilt, givet fenomen som existerar ”där ute” utan det iscensätts – förverkligas, görs – på olika sätt, på olika platser och i olika tidsperioder. Detta understryker behovet av att studera hur barnpsyexperter historiskt sett har iscensatt barns och ungas psykiska ohälsa och i vilka sammanhang. Vidare har

jag ovan argumenterat för att avhandlingens teoretiska ramverk också inbegriper ett problematiserande av kontexten som primär förklaringsvariabel för historiska aktörers iscensättningar. I stället har jag betonat att det kan vara värdefullt att synliggöra och följa barnpsy-experternas egna kontextualiseringar av barns och ungas psykiska ohälsa – exempelvis vilken samhällskontext de själva framhåller – eftersom dessa spelat en viktig roll för hur psykisk ohälsa bland barn och unga iscensatts och dess implikationer.

KAPITEL 4. MEDIA SOM MATERIAL

I följande kapitel diskuterar jag avhandlingens material, mer specifikt mediematerial från svensk dags- och kvällspress samt en svensk föräldratidning. Kapitlets inleds med ett avsnitt om avhandlingens fokus på media som en viktig arena för barnpsy-expertis. För att fördjupa framställningen av media som en arena redogör jag för den mediesociologiska och -historiska forskning som visat att media inte endast bör betraktas som en arena för spridandet av redan etablerade vetenskapliga resultat och uppfattningar utan att den likaväl haft en påverkan på vetenskapernas organisering och utformning. Detta resonemang integreras sedan med avhandlingens teoretiska förankring i ANT, som diskuterades i föregående kapitel, för att hävda att detta öppnar för en förståelse av medietexter som cirkulerande objekt som kan länka samman forskare, medieaktörer och läsare och därigenom bidra till realiserandet av specifika former av barns och ungas psykiska ohälsa och av barnpsy-vetenskaperna. Den mer övergripande diskussionen av media som arena för barnpsy-expertis följs därefter av en redogörelse av det empiriska materialet, dagspress respektive föräldratidningar och deras relation till avhandlingens analytiska fokus och val.⁶ Avslutningsvis för jag en reflekterande diskussion över själva insamlingsprocessen och att arbeta med ett omfattande mediematerial.

MEDIA SOM ARENA FÖR BARNPSY-EXPERTIS

Medan ANT:s relationella och performativa ingång varit avgörande för avhandlingens övergripande förståelse av media som en arena för barnpsy-expertis där iscensättningar av barns och ungas psykiska ohälsa gjorts finns det inte så mycket skrivet inom ANT-litteraturen som i en mer detaljerad omfattning inriktar sig på relationen mellan media och vetenskaperna (det finns dock några exempel där man försökt sammanföra ANT med mediastudier i bredare mening, se till exempel Couldry, 2008). För att fördjupa redogörelsen av media som en betydelsefull arena för barnpsy-expertis vill jag därför diskutera den historiska och sociologiska forskning som fokuserat på vetenskaperna i media. Denna kan, i min mening, väl komplettera de teoretiska ANT-resonemangen genom att den mer utförligt inriktat sig på att diskutera och analysera relationen mellan media, vetenskaperna och publikerna.

Generellt har denna forskning inte fullt ut delat den relationella och performativa ontologi som avhandlingen tar som sin utgångspunkt. Men jag vill ändå hävda att den går att sammanföra med ANT för att sammantaget motivera avhandlingens empiriska fokus och val av material. Den historiska och sociologiska medieforskningen som presenteras i följande text har därmed lästs genom ett relationellt och performativt ontologiskt raster för att på så sätt tydligare knyta den till avhandlingens teoretiska ramverk.

Medie- och vetenskapshistoriker och -sociologer har argumenterat för att det föreligger en dynamisk och ömsesidig interaktion mellan vetenskaperna och media (e.g.

⁶ I kapitlet diskuteras materialtyperna på en övergripande nivå. För en mer detaljerad genomgång av artiklarnas material, se respektive artikel.

Briggs & Hallin, 2016; Secord, 2004; Östling, Sandmo, Heidenblad, Nilsson Hammar, & Nordberg, 2018). En grundläggande utgångspunkt är att det varken går att säga att vetenskaperna använder lydiga mediekkanaler för att propagera för sina fält och intressen eller att medias rapportering hänsynslöst styr forskningens inriktning och finansiering (Ekström, 2004). Det rör sig om en mer komplex förhandling mellan vetenskapliga och mediala aktörer där vetenskaperna i media är resultatet av en samproduktion mellan de inbegripna aktörerna.

Det är därför heller inte alltid en fråga om att media presenterar och sprider redan accepterade och klara resultat. Mediearenan kan likaväl vara en plats där gränsdragningar mellan vad som är vetenskapligt och "icke-vetenskapligt", belagt och ifrågasatt, moraliskt och förkastligt både iscensätts och utmanas genom att exempelvis omdiskuterade vetenskapliga anspråk debatteras och deras vetenskapliga status och korrekthet avgörs (e.g. Holmberg, 2004). Den ömsesidiga inramningen av media och vetenskaperna belyser att vetenskapernas interaktioner, utbyten och förhandlingar med media utgör en del i själva konstituerandet av vetenskaperna (och vad som skall ses som vetenskapligt). Som Anders Ekström skriver bör därmed inte vetenskapernas publika relationer, såsom de till media och publik, ses "som 'externa' i förhållande till kunskapsutvecklingen, utan som en grundläggande del av dess sociala och epistemologiska organisation" (Ekström, 2004, s. 11).

Det går att knyta detta resonemang till avhandlingens utgångspunkt i ANT genom att påminna om den diskussion som fördes i teorikapitlet där jag, med stöd i Asdal (e.g. 2012, 2015), lyfte fram att texter kan ses objekt som gör något i och med världen. Den här inramningen framhäver att en central aspekt av texter är deras potential att över tid och rum iscensätta och modifiera världen och få med sig läsare i denna process. För som Asdal och Jordheim (2018, s. 74) skriver är texter "not just mobile, but also, mobilizing. They ... move others, or more generally speaking, they effect changes, both small modifications and large-scale transformations". Texters mobilitet och mobiliserande potential gör att mediematerial såsom tidningsartiklar blir synnerligen viktiga att studera eftersom artiklarna i och med deras cirkulation har möjlighet att länka samman forskare, medieaktörer och läsare och därigenom även bidra till realiserandet av specifika former av barns och ungas psykiska ohälsa och av barnpsy-vetenskaperna. Asdals inramning betonar, i likhet med diskussionen ovan om medias och vetenskapernas ömsesidiga relation, att mediearenan, med dess cirkulation av texter och dokument, kan ha genomgripande ontologiska och epistemologiska konsekvenser för både vetenskaperna och världen.

Sammantaget understryker såväl den historiska och sociologiska forskningen på vetenskaperna i media som ANT:s teoretiserande av texter värdet av att studera mediematerial för att bättre kartlägga och förstå de barnpsykologiska och -psykiatriska vetenskapernas historia, utveckling och effekter. I avhandlingen gör jag däremot inte någon djupare analys av den ömsesidiga påverkan mellan barnpsy-vetenskaperna och media. För detta hade jag behövt samla in annat material som inte är från mediesfären och se hur översättningarna och transformationerna mellan de olika materialformerna gått till. Men avhandlingens utgångspunkt i en "icke-linjär" förståelse av relationen

mellan vetenskaperna och media har ändå varit viktig som en fond för avhandlingen studier eftersom den kontextualiserar barnpsy-experternas iscensättningar av barns och ungas psykiska ohälsa i media och understryker att media inte står i enkel över- eller underordnad position visavi barnpsy-vetenskaperna.⁷

Denna argumentation blir än tydligare när vi vänder blicken mot den forskning som diskuterat publiker och deras roller. Här har studier ofta, ur ett linjärt och icke-dynamiskt perspektiv, lyft fram media som en arena för expertis att både sprida kunskap och driva opinion genom att aktörer kunnat placera frågor, ämnen och problemformuleringar i den offentliga sfären och därigenom influera allmänhetens uppfattningar och attityder gällande vetenskapliga tekniker, teknologier och begrepp (Lindblom & Qaderi, 2017; Olofsson, 2002). I relation till medias betydelse i hälso- och sjukdomsfrågor har forskare betonat att media bidragit till spridandet av berättelser om och förklaringar av hälso- och sjukdomsrelaterade ämnen, frågor och diskussioner (Seale, 2003). Dessa har haft potential att påverka till exempel individers självuppfattning, förståelse av sitt lidande eller resonemang kring vilka former av hjälp som är mest relevanta.

Genom att studera och betona medias roll som en arena som möjliggjort en bred cirkulation av expertisformer, såsom barnpsy-expertis, synliggör studierna därmed en viktig aspekt av media som också motiverar avhandlingens fokus på mediematerial. Samtidigt kontrasterar den starka emphasisen på medias spridande funktion med avhandlingens teoretiska utgångspunkt i en relationell ontologi där fenomen görs i och genom situerade praktiker. Detta, vill jag mena, går att förstå mot bakgrund av att många studier som huvudsakligen fokuserat på spridandet av expertis utgått – mer eller mindre explicit – från vad Ekström (2004) benämner som en ”linjär” modell där media framställs som en sekundär och perifer arena till den ”riktiga” vetenskapen som produceras i laboratoriet eller kliniken och som sedan stegvis förs ut till allmänheten. Den ”linjära” modellens antagande om en envägskommunikation från vetenskaperna till media får, i min mening, flera problematiska konsekvenser. En är att den undervärderar den mediala arenans betydelse för vetenskaperna, i och med att den stänger ner möjligheterna för media att påverka vetenskaperna. En annan är att den därmed också förutsätter att det är något färdigformat som sedan cirkulerar i media, i stället för att se själva cirkulationen som en del i iscensättandet av fenomen. Den ”linjära” modellen leder på så sätt till en rätt ensidig bild av media och dess relation till vetenskaperna.

Det problematiska i en ”linjär” konceptualisering av relationen mellan media och vetenskaperna framträder tydligt när vi beaktar att publiker inte alls bara varit passiva mottagare av en medieformaterad expertis (Pettit & Young, 2017). De har spelat viktiga roller i exempelvis legitimerandet av nya vetenskapliga fält, även innan de i vissa fall

⁷ Det är viktigt att påpeka att jag är medveten om att artikel 2 och 3 har brister gällande explicitgörandet av denna förståelse. En anledning till detta är att medan jag redan från början av skrivandet av avhandlingen hade en känsla av att den ”linjära” spridningsmodellen inte riktigt stämde så tog det tid innan jag identifierade litteratur som hjälpte mig verbalisera och konceptualisera detta på ett teoretiskt och empiriskt underbyggt sätt. Detta medför att avhandlingens första artikel, som rent praktiskt skrevs sist av de tre, integrerar detta perspektiv bättre än de två övriga. Men artikel 2 och 3 bör även de läsas med en sådan dynamisk förståelse av vetenskapernas mediehistoria i bakhuvudet, trots att detta inte framgår lika tydligt i själva texten.

varit erkända inom den akademiska världen (Jülich, 2004). Men likaså har vetenskaperna varit delaktiga i att definiera och konstituera nya publikar och ge upphov till nya former av deltagande i (eller motstånd till) vetenskapliga praktiker (Jülich, 2016). Relationen mellan vetenskaperna, media och publikerna har i den här bemärkelsen varit mer ömsesidig och grundläggande för iscensättandet och utformandet av olika former av vetenskaplig expertis än vad den ”linjära” modellen ger utrymme för. Detta understryker även att medan media möjliggör en bred cirkulation av barnpsy-expertis så måste den här processen förstås i en mer dynamisk och komplex mening som inte enbart kan sägas handla om att media ”sprider” redan etablerade och avgränsade expertisformer.

Den dynamiska interaktionen mellan vetenskaperna och publikerna går, vill jag mena, vidare väl ihop med de filosofiska och historiska resonemang som jag diskuterade i Introduktionskapitlet (e.g. Hacking, 1995). De har betonat den ömsesidiga påverkan som förelegat mellan psy-vetenskaperna och individer genom att de förstnämndas teorier, begrepp och praktiker påverkat, om än på komplexa och icke-linjära vis (cf. Singh, 2013), hur människor förstår och agerar gentemot sig själva som subjekt vilket, i sin tur, sedan påverkat psykologins och psykiatrins teorier och förklaringsmodeller. Mot den bakgrunden blir det synnerligen viktigt att studera media som en länk i ett kretslopp, som även omfattar barnpsy-vetenskaperna och allmänheten, där olika iscensättningar av barns och ungas psykiska ohälsa görs och kan påträffas.

Avslutningsvis är det viktigt att nämna att avhandlingen inte syftar till att bedöma huruvida media skildrar barnpsy-vetenskaperna på ett ”korrekt” sätt, det vill säga avgöra om de på grund av en medielogik förvränger, överdriver eller är partiska i sitt rapportering.⁸ En sådan ingång hade, i min mening, upprättat allt för starka vattentäta skott mellan vetenskaperna och media. Tvärtom har jag sett media som ytterligare en plats där iscensättningar av barns och ungas psykiska ohälsa görs och där media som arena möjliggör att dessa kan nå en svensk allmänhet. Med andra ord, även om diskussionerna i media tar andra former och är föremål för andra möjligheter och begränsningar än vad de skulle vara i till exempel en vetenskaplig tidskrift rör det sig mer om ett spektrum av olika sätt att definiera, diskutera och förklara psykisk ohälsa, än väsensskilda arenor.

DAGSPRESSMATERIAL

Avhandlingens första och andra artikel bygger på material från svensk dagspress. Avhandlingens första artikel, skriven tillsammans med min huvudhandledare, inriktar sig på att studera de alarmistiska diskussioner om barns och ungas psykiska ohälsa som förts i svensk tidningsmedia under perioden 1968–2008. Materialet samlades in genom sökningar i Kungliga Bibliotekets digitaliserade databas av svenska tidningar.

⁸ Med medielogik menas att media premierar kortfattade, kärnfulla, konkreta nyheter som exempelvis ger upphov till känslomässiga eller konfliktskapande reaktioner hos läsare (Olofsson, 2002). Ett exempel skulle kunna vara att nya vetenskapliga fynd presenteras på ett överdrivet optimistiskt sätt medan efterföljande studier som nyanserar eller till och med motbevisar de initiala påståenden förbises (Gonon, Konsman, Cohen, & Boraud, 2012).

Databasen innehåller alla publicerade upplagor av de nationella morgon- och kvällstidningarna (exempelvis Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet och Aftonbladet) samt flertalet regionala och lokala tidningar. Sammantaget kategoriserades 119 artiklar publicerade under perioden 1968–2008 som alarmistiska. Avhandlingens andra artikel är en analys av material från den svenska morgontidningen Dagens Nyheter med målet att kartlägga och redogöra för hur barns psykiska hälsa diskuterades i tidningen av barnpsy-experty och -professionella. Studien täcker åren 1980–2008 och inriktar sig på att analysera hur experter som företrädde dels en psykodynamisk expertis, dels en neurocentrerad expertis diskuterade och definierade den psykiska hälsan. Totalt sett ligger 44 artiklar till grund för analysen.

I materialet ingår alltså både morgon- och kvällstidningar, med sina respektive förutsättningar och kännetecken. Morgontidningarnas verksamhet finansieras ofta genom prenumerationer till skillnad från kvällstidningarna som utgår från lösnummerförsäljning (Andersson, 2009). Som Kerstin Engström (2008) poängterar kan skillnaderna i tidningarnas finansiering påverka dels det journalistiska innehållet, dels innehållets inramning och presentation. Kvällstidningarna, som är beroende av att locka köpare varje dag, använder oftare iögonfallande rubriksättningar och ett känslomässigt anslag. Tidningarna har också olika politiska hemvist, med exempelvis Dagens Nyheter som en (oberoende) liberal tidning och Aftonbladet som en socialdemokratisk sådan (Carlsson, 2009), vilket även det påverkar vilka läsargrupper man vänder sig mot och vilket innehåll som täcks.

Genom att mitt materialurval inkluderar flera tidningsformat med tämligen skilda utformningar, läsargrupper och ideologiska hemvister kan det sägas ha en viss bredd, trots att det inte nödvändigtvis representerar Sveriges medielandskap i sin helhet (cf. K. Engström, 2008). Detta är särskilt viktigt i relation till avhandlingens första artikel eftersom jag där visar att alarmistiska diskussioner om barns och ungas psykiska ohälsa förekom i såväl morgon- som kvällstidningar under åren 1968–2008.

Ytterligare en viktig aspekt av dagspressmaterial är att tidningar ofta är avdelningsindelade, det vill säga att de olika formerna av journalistiskt innehåll förläggs till specifika delar av tidningen (Hultén, 2006). Exempel på klassiska avdelningar som generellt hålls isär är politiska ledare, nyhetsreportage, kultur och sport. Förutom att indelningen är viktig för själva produktionen av tidningarna är den också, enligt Per Rydén (1998 citerad i Hultén, 2006), likaså betydelsefull för konsumenterna av tidningarna genom att läsningen formas efter texternas specifika genre.

Eftersom genren kan påverka framställningen av ämnen är det möjligt att tänka sig att det finns viktiga skillnader i om barns och ungas psykiska ohälsa iscensattes på en debattsida i Dagens Nyheter, i en nyhetsartikel i Aftonbladet eller i en essä på Svenska Dagbladets kultursida. Exempelvis är debattinlägg, per definition, argumenterande artiklar där författaren vill övertyga läsaren om en specifik uppfattning eller lösning medan nyhetsreportage i allmänhet skildrar händelser utan att skribenten försöker uppenbart ta ställning (självfallet företräder även nyhetsreportage specifika iscensättningar av händelser, men de tar åtminstone ofta andra former än debattartiklarnas explicita argumenterade). Olika artikelgenrer kan inbegripa olika

former av iscensättningar av barns och ungas psykiska ohälsa, vilket i sin tur kan påverka hur tidningskonsumenten läser och uppfattar artikeln.

Det är därför inte betydelselöst om en diskussion om barns och ungas psykiska ohälsa fördes i Svenska Dagbladet eller Expressen eller om artikeln förekom i nyhetsdelen av tidningen eller på kultursidorna. Samtidigt har jag i överlag inte gjort någon större analytiskt poäng av sådana tänkbara skillnader och jag har heller inte strävat efter att jämföra huruvida diskussionerna om barns och ungas psykiska ohälsa skilde sig åt beroende på om det tog plats i en morgon- kontra kvällstidning eller i en liberal kontra socialdemokratisk tidning. Rent konkret har detta inneburit att jag i den första artikeln behandlat alla tidningsartiklar som iscensatte barns och ungas psykiska ohälsa på ett alarmistiskt vis som en samling texter, oberoende vilken tidning de kom från eller var i tidningen de var placerade. I min andra artikel analyserar jag på motsvarande sätt olika genrer av tidningsartiklar från Dagens Nyheter på ett sammanhållet vis.

En risk med tillvägagångssättet är att jag kan ha underskattat hur exempelvis tidningarnas olika avdelningsindelningar inbegripit olika iscensättningar av barns och ungas psykiska ohälsa. Samtidigt är det min uppfattning att materialet rent empiriskt varit relativt koherent, både mellan och inom tidningarna. Exempelvis förekom det alarmistiska diskussioner om barns och ungas psykiska ohälsa i, för att nämna ett par tidningar, Aftonbladet, Expressen och Svenska Dagbladet utan att jag kunde urskilja några analytiskt betydande olikheter dem emellan i hur fenomenet iscensattes. Tvärtom präglades diskussionerna överlag av en samstämmighet mellan aktörer.

Jag kunde heller inte lägga märke till några innehållsmässigt signifikanta skillnader mellan om barns och ungas psykiska ohälsa exempelvis iscensattes i Dagens Nyheters nyhetssektion eller i en intervju med en psykoterapeut på kultursidorna. Utan att underskatta aspekter såsom tidningarnas genreindelning ligger därför av de nämnda anledningarna betoningen i avhandlingens två första artiklar, som båda analyserar tidningsmaterial, snarare på att redogöra för och analysera diskussionerna om barns och ungas psykiska ohälsa på en mer sammanhållen medienivå som tydligare kan visa på likheter och skillnader över tid och mellan diskussionsfokus. Jag har alltså valt att accentuera materialets homogenitet eftersom jag ansett att detta bidragit till en tydligare analytisk klarhet, men med vetskapen att detta kan bidra till att skymma en del distinktioner och skillnader tidningarna emellan.

FÖRÄLDRATIDNINGAR

Materialet till avhandlingens tredje artikel består av nummer av den svenska föräldratidningen Vi Föräldrar (VFö) publicerade under åren 2003–2008. I fokus för analysen står en frågespalt där barnpsykologen Malin Alfvén svarade på inskickade frågor. VFö är Sveriges äldsta föräldratidning och har också varit en av dem med genomgående störst upplaga och spridning (Möllerström m.fl., 2013), vilket gör den till ett intressant mediematerial att undersöka. Under de sex åren som studien täcker publicerades 13 nr/år under 2003 till 2007 samt 14 nr under 2008. Varje nummer innehöll en frågespalt där Alfvén besvarade runt två till fyra frågor, beroende på

frågornas och svarens längd. Totalt omfattar underlaget till analysen 226 fråga-och-svar-par.

Det finns två betydelsefulla aspekter av föräldratidningar som är viktiga att beröra i anslutning till den analyserade frågespalten. Först, att de värderingar, ideal och praktiker som iscensätts i och genom föräldratidningars råd inte är representativa för föräldrar i alla samhällsklasser eller av alla etniciteter är något som återkommande påpekats av forskare (e.g. Rutherford, 2009; Wrigley, 1989). Generellt har föräldratidningar riktat sig mot föräldrar i medelklassen, med en viss mängd såväl ekonomiska som kulturella resurser. De råd och de uppmaningar som getts kan i den här bemärkelsen ses som begränsande i vilka föräldraideal och -normer som de iscensatt och bör inte tas som allmängiltiga.

För det andra, att föräldratidningar måste locka, och behålla, läsare så att de kan fortsätta sin kommersiella verksamhet. Gullan Sköld (2003) lyfter att ett sätt som frågespalter bidrar till detta är att de får läsare att känna att de tillhör en intim och familjär gemenskap som delar livsproblem men också värderingar och livsåskådningar. Gemenskapskänslan förs sedan över på tidningen som en helhet, vilket främjar ett fortsatt läsande (och köpande). Det finns alltså anledning för de som håller i frågespalter att inte stöta sig med läsarna och de som skickat in frågorna.

I relation till min analys är det viktigt att diskutera relationen mellan de två nämnda aspekterna och frågespaltens iscensättningar av barns och ungas psykiska ohälsa. Att det i VFö ofta gått att påträffa en återkommande uppsättning värderingar och uppfattningar är något som Möllerström et al. (2013) berör. Enligt dem har tidningen karakteriserats av en sakligt ton och artikelinramning där experter ofta fått komma till tals men utan att de fått allt för starkt tolkningsföreträde. I stället har det rört sig om ett uppfattat demokratiskt förhållningssätt som syftat till "empowerment" av föräldrar där de själva ska fundera över och välja vilka expertmetoder och -kunskaper som passar just deras familj bäst.

Att sätten som föräldratidningar iscensätter fenomen på inte är representativa eller universella behöver emellertid inte nödvändigtvis utgöra ett analytiskt problem. Som Linda Quirke (2006) tar upp kan det ses som en av anledningarna till att sådana källor faktiskt bör studeras eftersom föräldrar – inklusive de som inte nödvändigtvis faller in i huvudmålgruppen – ofta vänder sig till dylikt material för att få hjälp, stöd, tips och kunskap. Medan det finns en stor möjlighet att frågespalten därför kan tänkas vara riktad och utformad med en viss läsargrupp i åtanke (eller åtminstone att en sådan antas implicit) så är det inget som i någon mening gör materialet irrelevant eller ogiltigförklarar resultaten. Tvärtom blir frågespalten särskild intressant att analysera eftersom de sätt som barns och ungas psykiska ohälsa iscensätts på kan få en möjlighet att cirkulera brett på grund av tidningens utformning.

Ett liknande resonemang gäller, vill jag hävda, i relation till föräldratidningars kommersiella kvaliteter. VFö behöver få folk att prenumerera på tidningen och sälja lösnummer och därför kan man tänka sig att de inte skulle publicera polariserande texter som skulle riskera att distansera för många läsare. För frågespalten skulle detta kunna innebära att man exempelvis inte svarade allt för bryskt eller definitivt på de inskickade

frågorna eller att man inte problematiserade de beskrivna barnens beteende på ett sätt som antingen kunde väcka stor oro och rädsla hos föräldrarna eller som ifrågasatte dem för mycket.

Jag har utifrån det material jag haft tillgång till inte kunnat göra en bedömning av om barnpsykologen anpassade sina svar och formuleringar. Jag har heller inte kunskap om hur psykologen valde vilka av de inskickade frågorna som skulle besvaras. Även här går det att tänka sig att det skett en viss sållningsprocess där de frågor som kanske inte passade tidningens image eller som var för allvarliga och svåra att svara på i en frågespalt valdes bort.

Avhandlingens fokus ligger emellertid på att studera och analysera hur barnpsykologiska och -psykiatriska experter, professionella och auktoriteter har diskuterat, definierat och förklarat barns och ungas ohälsa i svensk media. Detta innebär att jag velat undersöka de former av barnpsy-expertis som på så vis cirkulerat i svensk offentlighet, inte de bakomliggande eller ursållande processerna som lett fram till detta. För avhandlingens syften är det centrala alltså *hur* psykologen iscensatte barns och ungas psykiska ohälsa i frågespalten, inte *varför* hon gör det på just detta sätt. Det kan vara som så att barnpsykologen exempelvis inte framförde hypotesen att ett barn kan ha ADHD för att detta skulle vara allt för rakt på sak och riskera kränka och skrämja bort läsare. Utifrån materialet har jag ingen möjlighet att avgöra detta. Men oberoende anledningarna till att psykologen skrev som hon gjorde så kvarstår de iscensättningar som frågespalten omfattade och som, därigenom, hade möjlighet att nå svenska föräldrar och erbjuda dem sätt att tänka och agera i relation till barns mentala mående.

ATT ARBETA MED ETT OMFATTANDE MATERIAL

Genomgången av det material som avhandlingens tre studier bygger på förevisar att det rört sig om ett rätt digert underlag. En del av detta har, vill jag påstå, med själva materialtypen att göra. Mediematerial blir lätt omfattande och tämligen snårigt eftersom det finns en stor uppsättning olika mediekällor att undersöka och många av dem utges om inte varje dag så åtminstone med täta mellanrum. Detta ger fort upphov till en viss överväldigande känsla av alla tänkbara spår att följa och fördjupa sig i. Bara för att ge ett exempel på processen så omfattade materialinsamlingen till min andra artikel, som fokuserar på enbart Dagens Nyheter, ursprungligen perioden 1968–2008.⁹ Efter genomgången satt jag med 131 artiklar som jag ansåg kunde vara relevanta att analysera och som jag tyckte representerade olika sätt att iscensätta barns och ungas psykiska ohälsa på. Men i den version av analysen som till slut publicerades fick jag nöja mig med att inkludera två av dessa – den neuro-centrerade och den psykodynamiska, vilka sammanlagt representerade 44 artiklar publicerade under perioden 1980–2008 – eftersom jag på så sätt fick en bättre möjlighet att inom ramen för en artikels omfattning göra en detaljerad analys av de två barnpsy-expertisformerna. Genom att fokusera på just de två formerna kunde jag belysa en period som inte studerats i särskilt stor

⁹ För att hålla mängden material någorlunda hanterbart valde jag dock att fokusera på de nummer som utkom under en fyra-veckorsperiod under början av hösten och som därtill publicerades under jämna år (1968, 1972 ... 2006, 2008).

utsträckning i den svenska barnpsy-historiska forskningen samtidigt som jag därtill kunde bidra till den internationella litteraturen som undersökt psykodynamiska och neurovetenskapliga perspektiv på barns och ungas psykiska ohälsa.

De analyser som presenteras i artiklarna och de slutsatser som avhandlingen mynnar ut i angående hur barnpsy-expertiser diskuterat barns och ungas psykiska ohälsa i svenska media under perioden 1968–2008 kan på grund av detta inte sägas vara heltäckande. Bara utifrån det material som jag samlat in men inte haft möjlighet att inkludera i artiklarna är det tydligt att det förekom andra former av barnpsy-expertiser under de åren. Men mina val av vilket material att fokusera på och vilka former av barnpsy-expertiser som jag sett som mest relevanta att diskutera har till stor del gjorts utifrån avhandlingens avstamp i den oroade mediedebatten om svenska barns och ungas psykiska ohälsa. Därför tar avhandlingens första artikel ett brett grepp och fokuserar på hur barns och ungas psykiska ohälsa diskuterats i svensk dagspress på ett alarmistiskt sätt under hela perioden i fråga. De två andra artiklarna fungerar mer som djupdykningar i ett mer sammanhållet material och kortare tidsperioder – en morgontidning under 1980–2008 respektive en föräldratidning under 2003–2008.

Valet av material och fokus har gjort det möjligt för mig att kunna jämföra och kontrastera hur barns och ungas psykiska ohälsa definierades och förklarades i de alarmistiska mediediskussionerna med hur detta gjordes i dagstidningen och föräldratidningen under delvis överlappande år. Detta har lett till intressanta och viktiga resultat som kunnat belysa att det förekommit relativt stora skillnader under åren mellan hur barnpsy-experterna i media ansett att barns och ungas psykiska ohälsa bör förstås, förklaras och hanteras. Jag gör inte anspråk på att ge en komplett bild av alla de diskussioner om barns och ungas psykiska ohälsa som förts i svensk media under de fyra decennierna. Men avhandlingen bidrar med en fördjupad kunskap genom att belysa fynd och slutsatser som i viktiga avseenden kan komplettera den alarmistiska inramning som under lång tid annars dominerat medieframställningen av barns och ungas psykiska ohälsa och ge en mångfacetterad bild av barns och ungas psykiska ohälsa ur ett historiskt perspektiv.

KAPITEL 5. ANALYTISKA INGÅNGAR

Insamlings- och organiseringsprocessen har till stor del sett likadan för avhandlingens tre artiklar.¹⁰ Utifrån varje artikels empiriska fokus och material har jag noggrant läst igenom de utvalda artiklarna med ett fokus på hur barnpsy-experty och -professionella definierat, diskuterat och förklarat barns och ungas psykiska ohälsa. Emfasen i genomgången har därför legat på att kartlägga och redogöra för mediediskussionerna på en innehållsnivå – det vill säga, på de iscensättningar av psykisk ohälsa bland barn och unga som de omfattat – snarare än formen, exempelvis artiklarnas retorik eller användande av metaforer. I själva analysen utgår dock artiklarna från olika centrala analytiska begrepp beroende på vad jag ansett varit mest produktivt och användbart för respektive artikels material och frågeställningar. Dessa är *cirkulation* (artikel 1), *modes of ordering* (artikel 2) samt *figurationer* (artikel 3). I vad som följer går jag igenom varje begrepp var för sig och beskriver hur det bidragit till min förståelse och analys av materialet. Jag diskuterar även hur varje analytiskt begrepp kan relateras till avhandlingens teoretiska ramverk, särskilt de teoretiska begreppen relationell ontologi samt performativitet, för att tydliggöra kopplingen till den teoretiska ansatsen. Avslutningsvis för jag en sammanhållen diskussion om avhandlingens analytiska vokabulär och hur det varit att arbeta med begrepp från olika forskningsfält och teoretiska ursprung.

CIRKULATION

Avhandlingens första artikel, skriven tillsammans med min huvudhandledare, inriktar sig på att studera de alarmistiska diskussioner om barns och ungas psykiska ohälsa som förts i svensk dagspress under perioden 1968–2008. Artikeln redogör dels för själva förekomsten av alarmistiska diskussioner, det vill säga när sådana artiklar publicerats och hur fördelningen har sett ut; dels för likheter och skillnader över tid gällande artiklarnas innehåll, exempelvis begreppsanvändning. Analysen fokuserar på att belysa hur barns och ungas psykiska ohälsa kommit att artikuleras av experter och professionella i de alarmistiska diskussionerna, genom vilka former av expertis och terminologier samt hur detta förändrats över tid.

I den initiala genomgången av artikelns material la jag märke till att de olika aktörerna i de alarmistiska mediediskussionerna återkommande mobiliserade rapporter och studier från forskare och myndigheter för att iscensätta barns och ungas psykiska ohälsa. Detta ledde mig till att använda begreppet *cirkulation* som en utgångspunkt för att rama in artikelns fokus och underbygga analysen. Begreppet är taget från en nordisk kunskapshistorisk antologi och understryker betydelsen av att studera "how knowledge moves, and how it is continuously moulded in the process" (Östling, Larsson Heidenblad, Sandmo, Nilsson Hammar, & Nordberg, 2018, s. 17).

¹⁰ För en mer grundlig presentation kring hur den analytiska proceduren rent konkret gått till i de enskilda artiklarna hänvisas läsaren till deras respektive material- och metoddelar.

Dock finns det en viss ontologisk och epistemologisk spänning mellan avhandlingens teoretiska ramverk, med dess grund i ANT, och cirkulationsbegreppet. I synnerhet gäller detta att en performativ ontologi utgår från att fenomen, såsom barns och ungas psykiska ohälsa, görs i praktiken – iscensätts – och inte, som cirkulationsbegreppet lätt väcker associationer till, att det handlar om ett givet objekt eller fenomen ”där ute” som sedan cirkulerar. Antologiförfattarna lyfter dock fram flera definitioner av begreppet, utan att själva ta ställning kring vilken som är ”rätt”. Tvärtom menar de att själva öppenheten kan fungera stimulerande. I artikeln vilar det analytiska ramverket framförallt på en förståelse av cirkulation som en ”intrinsically transformative” process (Östling, Larsson Heidenblad, m.fl., 2018, s. 21). Det vill säga att vetenskapliga entiteter, objekt och expertisformer transformeras samtidigt som de cirkulerar, inte att det handlar om en enkel spridning av fixerade och färdigformade expertisformer från en auktoritativ förlaga. Om så var fallet hade det, i min mening, funnits få anledningar att faktiskt studera mediearenan i sin egen rätt.

Genom att betona cirkulationens transformativa egenskaper går det i min mening att läsa begreppet mer performativt och relationellt och på så sätt skapa en brygga mellan begreppet och avhandlingens teoretiska ramverk eftersom även forskare inom ANT betonat att saker och ting snarare ”översätts” mellan kontexter och situationer på heterogena, komplexa, partiella och idiosynkratiska vis än genom en trogen och direkt re-presentation (Law, 2006). Detta innebär att själva sammanlänkningen mellan olika entiteter i princip alltid även transformerar det som sammanlänkas (Latour, 1986).

Båda dessa utgångspunkter inbegriper därmed en problematisering av allt för skarpa gränser mellan produktionen och cirkulationen av vetenskapliga objekt och expertisformer och framhäver i stället värdet och behovet av att studera iscensättningar av barns och ungas psykiska ohälsa på skilda platser och tidsperioder och relationerna dem emellan (se även diskussionen i Briggs & Hallin, 2016 angående medias och vetenskapernas ontologiska produktivitet). I artikeln används därför cirkulationsbegreppet för att argumentera för att svensk dagspress är lika viktig att studera i sin egen rätt som, exempelvis, den politiska arenan för att förstå hur barns och ungas psykiska ohälsa iscensätts ur ett historiskt perspektiv. Genom emphasis på expertisens cirkulationer blir media därför mer än endast en plats för re-presentationer av redan givna objekt och fenomen.

Sammantaget har cirkulationsbegreppet varit ett användbart teoretiskt och metodologiskt redskap för att analysera hur iscensättningen av barns och ungas psykiska ohälsa i de alarmistiska mediediskussionerna mobiliserade, och relaterades till, olika vetenskapliga rapporter och forskningsstudier. Begreppet har på så sätt bidragit till att jag kunnat visa att den alarmistiska inramningen till stor del iscensatt fenomenet i termer av en kvantifierad, folkhälsoinriktad form av barnpsy-expertis som därtill, på grund av att dess placering i svensk dagspress, kunnat nå ut till den svenska allmänheten.

MODES OF ORDERING

Avhandlingens andra artikel är en analys av artiklar publicerade under perioden 1980–2008 i den svenska morgontidningen Dagens Nyheter. Artikelns mål är att kartlägga och

redogöra för hur barns psykiska hälsa diskuterats av psykodynamiska respektive neurocentrerade barnpsy-experter och -professionella i tidningen. I analysen av materialet blev det tidigt tydligt för mig att medan de olika experternas och de professionellas diskussioner alla kretsade kring den psykiska hälsan så iscensattes den på rätt skilda vis. Utifrån detta valde jag att använda begreppet *modes of ordering* (från Law, 1994; här förkortat *MoO*) som mitt analytiska huvudredskap.¹¹

MoO betecknar de sätt som mänskliga och icke-mänskliga aktörer och entiteter ömsesidigt definieras, relateras och därmed ordnas och vilka konsekvenser dessa får. Detta innebär är att det analytiska intresset riktas mot att i detalj redogöra för hur ordningar görs: vilka aktörer och entiteter inbegriper dem? Hur relateras de till varandra? Vilka olika materialiteter är involverade? På vilka platser iscensätts ordningarna? I artikeln använder jag begreppet för att analysera hur de experter och professionella som i min mening företrädde ett psykodynamiskt respektive neurocentrerat *MoO* i artiklarna diskuterade, och genom detta även ordnade, barns psykiska hälsa genom att relatera olika mänskliga och icke-mänskliga aktörer och entiteter till varandra.

Avhandlingens grund i en relationell och performativ ontologi kan tydligt återses i begreppets analytiska ingång och fokus. Till att börja med är *MoO* relationella fenomen och deras utformning och implikationer hänger samman med vilka mänskliga och icke-mänskliga aktörer som relateras till varandra och på vilket sätt. Olika *MoO* står därför för olika relationella konfigurationer. Begreppets relationella betoning bidrog till att jag i detalj kunde urskilja och analysera vilka entiteter och relationer som faktiskt inbegreps i de två sätten att ordna barns och ungas psykiska ohälsa på och implikationerna av dessa. Exempelvis märkte jag att medan den neurocentrerade barnpsy-expertisen, i likhet med vad tidigare forskning också beskrivit (e.g. Rose & Abi-Rached, 2013), betonade hjärnans roll för barns utveckling och hälsa så relaterades denna i de diskussioner jag analyserat bland annat också till förändringar i det svenska välfärdssystemet och hur dessa påverkade barn och unga med neuropsykiatriska problem. Med hjälp av *MoO* som min analytiska ingång kunde jag därmed synliggöra att medan det kan finnas övergripande överlappningar mellan exempelvis nationella kontexter i hur barns och ungas psykiska ohälsa iscensatts så kan det därtill finnas viktiga skillnader i vad dessa mer konkret omfattat, med betydelse för hur man exempelvis tänkt att psykisk ohälsa skall förhindras och behandlas.

MoO kan också förstås i en performativ mening eftersom ordningar inte bör ses som passiva, bakomliggande strukturer. Som begreppet i sig indikerar (i och med att det rör sig om *modes of ordering* och inte *modes of order*) bör de i stället, för att följa Law (1994), ses som situerade verb: som något som görs i specifika sammanhang. Mer konkret innebär detta att *MoO* inte bara representerar en stabil, existerande ordning, som har sin grund någon annanstans, utan att ordningar kontinuerligt iscensätts och upprätthålls. I relation till studien kan tidningsdiskussioner ses som ett sätt att göra detta

¹¹ På svenska skulle begreppet i det närmaste kunna översättas till ordningssätt. I min mening är det dock inte en helt tillfredställande översättning, särskilt eftersom jag tycker det får lite andra konnotationer. Jag har därför valt att behålla begreppet på engelska.

på genom att de artiklar som publicerades i tidningen iscensatte och ordnade barns och ungas psykiska ohälsa på ett vis som kunde transporteras över tid och rum (cf. Asdal & Jordheim, 2018).

Sammantaget har *MoO*-begreppet varit viktigt för artikeln genom att det möjliggjort en detaljerad analys av mediediskussionerna som kunnat visa att trots att de olika experterna och professionella på en övergripande nivå iscensatt samma fenomen så har de "ordnat" det på skilda sätt, beroende på om de huvudsakligen utgick från en psykodynamisk eller en neuro-centrerad barnpsy-expertis. *MoO*-begreppet passar därutöver in i och bidrar till avhandlingens teoretiska ramverk som en helhet genom att det betonar att ordningar är performativa och måste kontinuerligt göras och iscensättas för att finnas. Olika former av barnpsy-expertis, med deras specifika sätt att ordna barns och ungas psykiska ohälsa, finns med andra ord inte bara "där ute" och påverkar hur psykisk ohälsa förstås och ageras på. De iscensätts och upprätthålls genom konkreta kanaler och i specifika situationer och sammanhang. I den här bemärkelsen blir texter och dokument, såsom dagspressmedia, viktiga att studera eftersom de kan nå många fler personer samtidigt än vad individuella samtal och möten mellan experter och lekmän kan.

FIGURATIONER

I den tredje artikeln använder jag mig av figurationer (eng. *figurations*; från Claudia Castañeda, 2002) som ett centralt begrepp för att analysera Vi Föräldrars frågespalt där barnpsykologen Malin Alfvén svarade på inskickade läsarbrev. Rent allmänt betecknar figurationer den semiotiska-materiella process genom vilket entiteter ges form, det vill säga hur ett fenomen beskrivs och definieras och genom vilka praktiker och i vilka situationer. Grunden till att jag uppfattade figurationsbegreppet som relevant för artikeln var att jag lade märke till att Alfvéns svar till de inskickade breven verkade i någon mening omfatta ganska olika iscensättningar av "barnet", vilka i sin tur verkade hänga samman med hennes övergripande iscensättning av barns och ungas psykiska ohälsa.

Detta fick mig att koppla till Castañeda (2002) som menar att anledningen till att "Barnfiguren" historiskt sett fått sådan kulturell och samhällelig status är inte för att det rört sig om en homogen, sammanhållen, global figuration som varit stabil i alla sammanhang. Tvärtom, menar Castañeda, har detta berott på att det förekommit en mängd olika figurationer av barn, i skilda sammanhang och gjorda i varierande syften. Utifrån min initiala analytiska uppfattning att frågespalten verkade iscensätta "barnet" på flera sätt ansåg jag att figurationsbegreppet kunde bidra med en metodologiskt och empiriskt underbyggd ingång till att på en detaljerad nivå analysera de olika figurationerna av barnet, inklusive hur barns hälsa och utveckling definierades, och hur de hängde samman med varandra.

Analysen av frågespalten fokuserade på dels hur de som skrev in till tidningen med frågor beskrev sitt/sina barn och vad de lyfte fram som problem, dels hur Alfvén i sin tur diskuterade det aktuella barnet och hur hon hanterade det framskrivna problemet i svaret till brevskrivarna. Problembeskrivningarna tillsammans med Alfvéns tolkningar av dessa och hennes lösningsförslag lästes sedan analytiskt i termer av figurationer.

Därmed kunde jag belysa den "översättning" (cf. Law, 2006) som skedde i frågespalten mellan, i första hand, brevskrivarnas figurationer av barns problem och, i andra hand, barnpsykologens specifika figurationer av dessa och hur de kom att understödja en mer övergripande figuration av barns hälsa och utveckling.

Begreppets relationella dimension kan ses i två bemärkelser. Först, i att när barn figureras involverar ofta detta även olika skildringar av den kontext som anses omge barnet för, som Castañeda (2002, s. 4) skriver, "each figuration of the child not only condenses particular material-semiotic practices, but also brings particular versions of the world into being". Figurationer är, vill jag hävda, i den här bemärkelsen ett analytiskt begrepp som i likhet med avhandlingens teoretiska ramverk betonar världens relationalitet. Det är viktigt att påpeka att det dock inte finns något i figurationsbegreppet som på förhand varken begränsar eller bestämmer vad en "particular [version] of the world" ska innebära. Det är en fråga som måste avgöras empiriskt. Men begreppet betonar att figurationer av barnet generellt omfattar andra entiteter och kontexter och att det är viktigt att även uppmärksamma dessa eftersom de ofta spelar på in hur barnet figureras.

I artikeln synliggörs detta genom lyfta fram att psykologen återkommande skildrade och tolkade de uppväxtmiljöer som beskrevs i breven som odelat positiva och sunda för barnets utveckling och hälsa, oberoende om brevskrivarna själva verkade oroade över deras tänkbara påverkan på barnet. Att bli väldigt arg på sitt barn var, ur detta perspektiv, något som faktiskt hjälpte barnet bli bekväm med känslor och hantera sina egna känslostormar, snarare än ett problem som skadade relationen mellan förälder och barn. Tendensen hos experten att avdramatisera tänkbara problem och brister, tillsammans med hennes starka fokus på att nästan alla barn följer en naturlig, hälsosam och i princip oundviklig utvecklingsbana, ledde till att barns hälsa och utveckling figurerades i en övergripande mening som väldigt robust och orubblig.

För det andra, i att precis som att figurationer av barnet kan inbegripa figurationer av olika världar eller olika relationella kontexter till barnet, så argumenterar, som jag nämnde ovan, Castañeda (2002) även för behovet att studera hur olika figurationer av barnet relaterar till varandra. För avhandlingen var detta viktigt eftersom det öppnar upp för en analys av, och jämförelse mellan, olika figurationer av barnet i en och samma frågespalt. Att figurationsbegreppet således möjliggör empiriskt detaljerade analyser av hur olika figurationer av barnet artikuleras och relateras i frågespalten är, vill jag hävda, är en av begreppets huvudstyrkor. Särskilt på grund av att det därmed kan bidra till att nyansera de diskussioner som förts i den tidigare forskningen och som allt som oftast inbegripit rätt generella anspråk på hur barns och ungas psykiska ohälsa iscensatts av barnpsy-experten.

Det går vidare att göra kopplingar mellan figurationsbegreppet och avhandlingens grund i en performativ ontologi. Castañeda (2002, s. 3) menar att "a figure ... is the simultaneously material and semiotic effect of specific practices". Att figurera är alltså, samtidigt, ett görande som sker på specifika platser och tidpunkter. Figurationsbegreppets performativa, materiella och semiotiska dimensioner går i den här meningen att knyta till fokuset på media som en specifik arena för barnpsy-experters

iscensättningar av barns och ungas psykiska ohälsa. I artikeln belyser figurationsbegreppet att barns hälsa figurerades både i en materiell bemärkelse – i en tidnings frågespalt som tack vare sin materialitet och form kunde spridas över Sverige – och i en semiotisk sådan – som meningsbärande genom att den utformades och konfigurerades på ett särskilt vis.

Sammanfattningsvis har figurationsbegreppet varit värdefullt för studien genom att orientera analysen mot de olika sätt som barnpsykologen figurerade barn på i frågespalten och implikationerna av dessa för frågan om barns och ungas hälsa och utveckling. Framför allt öppnar figurationsbegreppet för en relativt förutsättningslös analys både av varje enskild figuration i sig självt och av hur figurationer hänger samman med varandra och deras sammantagna betydelse. Detta kan bidra till att komplettera allt för monolitiska och breda analytiska grepp som missar viktiga skillnader mellan figurationer av ”samma” fenomen.

Figurationsbegreppet har även, i likhet med de två övriga analytiska begreppen, varit viktig för att motivera ett fokus på att studera barnpsy-experter i media eftersom det understryker att figurationer alltid bör knytas till specifika praktiker och sammanhang. Om vi vill förstå varför vissa figurationer verkar ha fått sådant genomslag och hur så måste vi analysera genom vilka kanaler och på vilka sätt som dessa har iscensatts. I den här artikeln tar detta formen av ett fokus på hur en barnpsykolog i en populär svensk föräldratidning har figurerat barn och deras hälsa och utveckling.

ATT ARBETA MED EN BRED ANALYTISK VOKABULÄR

Redogörelsen av avhandlingens tre analytiska begrepp visar på hur de har kopplingar till olika fält – bland annat kunskapshistoria, vetenskapssociologi, ANT och barndomsforskning – och ursprungligen tillämpats i olika sammanhang, med olika syften och i relation till skilda material. Att föra samman dem i avhandlingen har inte varit utan viss friktion men jag vill hävda att det finns två viktiga argument för mitt tillvägagångssätt. Det första är att eftersom varje artikel delvis bygger på eget material (en bred uppsättning tidningar; en enskild tidning; samt en föräldratidning) och utgår från egna analytiska frågeställningar har jag ansett att det funnits ett behov av att utforma analysen utifrån vad som står i fokus i den specifika artikeln. Varje enskilt begrepp har därför varit viktigt och värdefullt för det analytiska arbete som gjorts i respektive artikel och hjälpt mig att analysera mitt material på ett produktivt sätt som kunnat belysa och lyfta fram viktiga resultat och slutsatser.

Detta blir särskilt tydligt när vi beaktar att begreppen, och därmed även artiklarna, inbegriper delvis skilda analytiska betoningar. I avhandlingens första artikel används cirkulationsbegreppet för att framhäva hur de alarmistiska diskussionerna till stor del iscensatte barns och ungas psykiska ohälsa genom kvantitativa och folkhälsoinriktade rapporter och studier från forskare och myndigheter. I den andra artikeln används *modes of ordering* för att belysa att iscensättningarna av barns och ungas psykiska ohälsa skedde mot bakgrund av skiftande etiologiska teorier om hur psykisk ohälsa utvecklas och att dessa inbegrep skilda uppsättningar entiteter och relationer. Den tredje artikeln lyfter fram att barnpsykologen i Vi Föräldrars frågespalt iscensatte psykiska ohälsa –

eller, rättare sagt, motståndskraften mot att utveckla psykisk ohälsa – i relation till tre specifika figurationer av barnet. Medan alla tre artiklar kretsar kring barns och ungas psykiska ohälsa ur ett historiskt perspektiv bidrar varje enskilt begrepp till att synliggöra hur mediediskussionerna om psykisk ohälsa bland barn och unga kan förstås i relation till olika, och skiftande, aspekter och dimensioner av barn, barndom och expertis. Att endast använda mig av ett och samma analytiska huvudbegrepp i alla tre artiklar hade, vill jag mena, av denna anledning varit mindre produktivt.

Det andra argumentet är att trots att det finns en del ontologiska, epistemologiska och praktiska skillnader mellan begreppen så uppfattar jag det som att de i flera viktiga avseenden överlappar med varandra, såväl gällande fokus som teoretiska och analytiska utgångspunkter. Framförallt kan de sammanföras genom att läsas, användas och knytas till begreppen relationalitet och performativitet, vilka i sin tur, som jag diskuterade i teorikapitlet, understödjer en viss form av historisk kontextualisering. Detta har varit mitt sätt att dels inlemma dem i avhandlingens teoretiska ramverk, dels visa på vilket sätt jag förstår dem som analytiska redskap som ändå i viss mån kan förenas, särskilt genom att de alla öppnar för detaljerade empiriska studier av hur fenomen iscensätts. Det finns en möjlighet att jag enligt vissa i och med detta ”gör våld” på begreppen genom att inte fullt ut följa deras ursprungliga definition och användning. Men för min del ser jag detta som en mindre givande hållning. Jag har varit mindre bekymrad över om jag är ”sann” mot begreppen och mer nyfiken på vad de kan göra för avhandlingen.

Dock är det självklart inte möjligt att tänja och omdefiniera ens begrepp hur mycket som helst – då är det bättre att hitta något annat som redan från början är mer passande. Men i mitt fall anser jag att den spänning som finns både mellan begreppens ursprungliga kontexter och hur jag använt dem och mellan begreppen i sig har huvudsakligen varit konstruktiv. Den har fått mig att verkligen tänka igenom hur jag kunnat närma mig just mitt material och hur jag på bästa sätt kunnat använda de enskilda begreppen för att göra en analys som är relevant och givande i relation till avhandlingens övergripande syfte. I början av mitt teoriavsnitt citerade jag Mol när hon beskrev ANT som ”a set of sensitivities” som kan utgöra “a rich array of explorative and experimental ways of attuning to the world” (Mol, 2010, s. 265). Min användning av de analytiska begreppen har skett i samma anda: som vägar till att förstå mitt material, ingångar till att ställa frågor och verktyg för att få syn på och belysa viktiga och intresseväckande resultat och slutsatser.

KAPITEL 6. SAMMANFATTNING AV ARTIKLAR

ARTIKEL I

Skagius, Peter & Zetterqvist Nelson, Karin. (Under revision). Den konstanta oron: Barns och ungas psykiska ohälsa i svensk dagspress, 1968–2008, *Scandia*.

Under det senaste decenniet har barn och ungas psykiska ohälsa varit ett återkommande diskussionsämne i svenska medier. Dessa diskussioner har övervägande präglats av både en dystopisk ton och en presentism som tillsammans har lett till en inramning av situationen som värre än någonsin och i behov av omedelbara lösningar. Samtidigt har den offentliga diskussionen om barns och ungas psykiska ohälsa inte varit föremål för någon djupgående historisk genomlysning. I den här artikeln studeras artiklar från svensk dagspress i syfte att analysera hur svenska barns och ungas psykiska ohälsa – vilken conceptualiseras som ett vetenskapligt *och* offentligt objekt – cirkulerat (se Östling, Larsson Heidenblad, m.fl., 2018 för en diskussion av cirkulationsbegreppet) i den svenska dagspressen under åren 1968–2008. Vi intresserar oss för vilka former av expertis, inklusive centrala termer och begrepp, som varit betydelsefulla för artikulerandet av barns och ungas psykiska ohälsa, vilka rapporter och undersökningar som hänvisats till och vilka aktörer som varit delaktiga i diskussionerna.

Den historiska genomlysningen av dagspressmaterialet visar att det sedan åtminstone det sena 1960-talet förekommit alarmistiska artiklar om svenska barns och ungas psykiska ohälsa. I många fall har även artiklarna genomgående presenterat likartade statistiska siffror om andelen svenska barn och unga med psykisk ohälsa. Resultaten visar därmed att en uppfattning att samtidens svenska barn och unga mår psykiskt dåligt – och i många fall sämre än förut – kan påträffas i svensk media sedan en längre tid tillbaka, i kontrast till samtida anspråk i media som ofta förlägger början av debatten och oron till det sena 1990- och tidiga 2000-talet. Däremot verkar det publiceras fler alarmistiska artiklar under den senare delen av undersökningsperioden.

Medan den alarmistiska tonen var relativt konstant över åren illustrerar artikeln att det också förekom betydelsefulla förändringar gällande hur barns och ungas psykiska ohälsa definierades och diskuterades. Särskilt framträdande var förskjutningen under 2000-talet mot att tala om barns och ungas psykiska ohälsa, snarare än att, som under 1980-talet, använda termer såsom psykiska störningar. Den senare termen underströk kopplingen mellan störningar och avvikelser i barns och ungas utveckling och förekomsten av psykologiska problem. Den förra företrädde däremot en mer symptom- och beteendeariktad inramning som till stor del verkade vila på en folkhälsoexpertis som till en mindre omfattning betonade teoretiska och etiologiska orsaker till barn och ungas dåliga psykiska mående.

Vidare visar analysen att uppsättningen aktörer som deltog och drev på de alarmistiska diskussionerna expanderade och diversifierades under perioden i fråga. Förutom psykiatrer, psykologer och akademiker förekom folkhälsovetare, statistiker och andra kvantitativt inriktade forskare och myndigheter. Särskilt framträdande var den med tiden allt synligare roll som civilsamhälleliga organisationer, såsom BRIS, hade i debatterna. Men trots aktörernas skilda yrkesbakgrunder och institutionella

tillhörigheter kännetecknades diskussionerna av en övergripande alarmistisk samsyn på svenska barns och ungas psykiska ohälsa.

Vi argumenterar för att debattens konsensus och stabilitet över tid kan bero på att frågan utformades i kvantitativa, beskrivande och epidemiologiska termer, eftersom detta delvis undviker de teoretiskt laddade debatter om den psykiska ohälsans etiologi och kategorisering som annars haft en ganska turbulent historia inom barnpsykiatri och -psykologin och delat experter och professionella. Vi berör även att diskussionerna erbjudit potentiella självförståelser för allmänheten, inklusive en normaliserande uppfattning om psykisk ohälsa som där sådana problem framställdes som övergående tillstånd som dock kunde drabba vilket barn eller vilken ungdom som helst.

ARTIKEL II

Skagius, Peter. (2019). Brains and psyches: Child psychological and psychiatric expertise in a Swedish newspaper, 1980–2008, *History of the Human Sciences*, 32(3), 76–99. <https://doi.org/10.1177/0952695118810284>

I avhandlingens andra artikel studerar jag artiklar publicerade i Dagens Nyheter under perioden 1980–2008. Analysen utgår från begreppet *modes of ordering* (MoO; Law, 1994) för att analysera hur barns och ungas psykiska hälsa diskuterats och teoretiserats i artiklarna av barnpsy-expert. I fokus för analysen står två sätt att ordna den mentala hälsan på som var urskiljningsbara under perioden: en psykodynamisk och en neuro-centrerad. De två sätten överlappade delvis tidsmässigt genom att den psykodynamiska MoO var framträdande från 1980- och genom hela 1990-talet medan den neuro-centrerade förekom från 1980-talet och fram till och med 2008. Samtidigt inbegrep de rätt skilda sätt att ordna och iscensätta barns och ungas psykiska hälsa på.

Den psykodynamiska barnpsy-expertisen betonade tydligt hur relationen mellan föräldrar och barn påverkade och formade barnets omedvetna psykiska struktur och fungerande. Relationens kvalitet och utformning bestämde därmed barnets såväl aktuella som framtida psykiska hälsa. Den neuro-centrerade expertisen kretsade i stället kring hur barns och ungas hjärnor utvecklades och den roll som olika hjärnrelaterade brister och dysfunktioner hade för utvecklandet av psykisk ohälsa. Men i de neuro-centrerade diskussionerna var det möjligt att urskilja att barns och ungas hjärnor diskuterades olika beroende på om det rörde sig om en ”normal” eller ”atypisk” hjärna. I praktiken handlade detta om huruvida barnet eller den unga hade fått en diagnos, exempelvis ADHD.

Den ”normala” hjärnan beskrevs som plastisk, det vill säga att den formades på en neuronnivå av omgivning. Det var därför av synnerlig vikt att föräldrar tog väl hand om och stimulerade sitt barn för att på så sätt främja en så optimal neurologisk utveckling som möjlig och inte riskera att barnet drabbades av ohälsa och brister i kognitiv och emotionell kompetens. Den ”atypiska” hjärnan framställdes däremot återkommande som relativt statisk och fixerad. I de fallen var det i stället anpassningar av till exempel skolgången som krävdes för att förhindra lidande och ohälsa.

De två MoO hade tämligen skilda implikationer för den presumtiva läsaren av tidningen, i synnerhet när det gällde vilka relationer och entiteter som aktualiserades i

diskussionerna. Den psykodynamiska expertisen handlade i princip enbart om föräldrarna och deras påverkan på barnets omedvetna. Alla frågor om barns och ungas psykiska ohälsa kunde därmed besvaras genom att hänvisa till föräldrarnas roll. Den neuro-centrerade expertisen inbegrep däremot en mer heterogen samling entiteter och aktörer, inklusive biologiska processer och organ, föräldrar och samhällsinstitutioner. Här kunde alltså delvis olika svar ges på frågan om varför ett barn mådde psykiskt dåligt, trots att de alla tog hjärnan som deras utgångspunkt. Men medan de två *MoO* skilde sig åt i flera avseenden delade de dock en utgångspunkt i den betydelse som barndomen hade för såväl barns och ungas psykiska ohälsa som för den framtida vuxnes ohälsa.

ARTIKEL III

Skagius, Peter. (2019). "Don't worry": Figurations of the child in a Swedish parenting advice column, *History of Psychology*. Advance Online Publication. <http://dx.doi.org/10.1037/hop0000138>

Avhandlingens tredje artikel bygger på nummer av föräldratidningen Vi Föräldrar publicerade under 2003–2008 och analyserar en frågespalt där barnpsykologen Malin Alfvén svarade på frågor från läsare. Jag använder mig av begreppet figurationer (Castañeda, 2002) som en analytisk ingång till att studera hur barnpsykologen definierade och utformade – figurerade – "barnet" och dess hälsa och utveckling i svaren till de inskickade breven.

Analysen visar att psykologen genomgående figurerade barn och unga som robusta och tåliga. Även sådana händelser och tendenser som frågeskrivarna själva tog upp som oroväckande och tänkbart negativa omtolkade psykologen till att genomgående vara av en positiv och hälsosam karaktär, för såväl barn som förälder. Psykologens förhållningsätt i frågor gällande barns och ungas mående och hälsa medförde därmed en figuration av barns utveckling som följandes en av naturen bestämd linje som i grund och botten var hälsosam och knappt kunde störas av någon yttre faktor. Diagnostiska termer och begrepp lös även med sin frånvaro i frågespalten.

Därutöver synliggör analysen att Alfvéns svar även inbegrep tre specifika figurationer av – eller, med andra ord, tre sätt att förstå och definiera – barnet. De tre figurationerna bestod av att diskutera barn i termer av att vara en särskild typ av barn; i termer av utvecklingssteg och -faser; samt i termer av att vara en unik individ. Att de tre figurationerna hade olika implikationer för hur man bör förstå och förhålla sig till barns hälsa och utveckling kan bland annat illustreras genom att kontrastera de två förstnämnda figurationer med den sistnämnda. Att förstå ett specifikt barns beteende som beroendes på att hen antingen var en särskild typ av barn (exempelvis ett blygt barn) eller just då genomgick en specifik utvecklingsfas (exempelvis trotsåren) bygger på uppfattningen att alla barn mer eller mindre delar vissa gemensamma egenskaper och tendenser som kan fångas i universella och generella teorier och förklaringsramverk. När Alfvén i stället svarade att barn, liksom vuxna, är unika individer så betonade hon att det inte fanns några allmänt hållna regler eller breda teorier som kunde säga vad som var bäst just för detta barn och dess utveckling och hälsa. Så medan de tre figurationerna

i bred mening understödde Alfvéns avdramatiserande, naturaliserande hållning betonade de någorlunda olika aspekter av barn och deras utveckling och hälsa.

Avslutningsvis berör jag i artikeln hur Alfvéns tre figurationer av barnet, och den avdramatiserade och naturaliserade hållning till barns utveckling och hälsa som de understödde, kan sättas i kontrast till, och därmed komplettera, den inom litteraturen återkommande karakteriseringen av barnpsy-expertisen som medikalisering och åläggandes föräldrar ett stort ansvar att forma barns utveckling.

KAPITEL 7. AVSLUTANDE DISKUSSION

Avhandlingen har syftat till att ur ett historiskt perspektiv bidra med nya infallsvinklar på och en fördjupad förståelse av debatten om barns och ungas psykiska ohälsa. Syftet har uppnåtts genom att studera hur barnpsykologiska och -psykiatriska experter, professionella och auktoriteter har diskuterat, definierat och förklarat barns och ungas ohälsa under åren 1968–2008 i svensk dagspress (artikel 1), den svenska morgontidningen Dagens Nyheter (artikel 2) samt i en frågespalt i den svenska föräldratidningen Vi Föräldrar (artikel 3).

Detta kapitel inleds med en diskussion av hur avhandlingens studier av barnpsyketenskaperna i media bidrar till att fördjupa förståelsen av barns och ungas psykiska ohälsa ur ett historiskt perspektiv. Sedan sätts resultaten i relation till de pågående diskussionerna i den historiska barnpsy-litteraturen om medikaliseringen av barn och ungas hälsa och jag argumenterar för att studierna nyanserar allt för genomgripande och monolitiska anspråk om barnpsyketenskaperna, inklusive dess medikaliseringseffekter på barns och ungas hälsa. Avslutningsvis berör jag att studierna visar att diskussionerna om barns och ungas psykiska ohälsa också inbegripit frågor om barn- och barndomssyn, exempelvis huruvida barns utveckling är skör och lättstörd, och att dessa är viktiga att beakta för att bättre förstå varför frågan om barns och ungas psykiska ohälsa verkar ha blivit så svårlöst och varaktig.

FRÅGAN OM BARN & UNGAS PSYKISKA OHÄLSA

I dagens mediediskussion om hur svenska barn och unga mår psykiskt diskuteras ofta den uppfattade alarmerande psykiska ohälsan såsom att det rör sig om ett sammanhängande fenomen som är stabilt över olika kontexter och perioder. Sedan kan det förekomma svårigheter att helt lyckas kategorisera, mäta eller förklara den men dess koherens över tid och rum är mer eller mindre givet på förhand. Vad jag, med stöd i de empiriska studier som avhandlingen omfattar och det teoretiska ramverket, i stället vill argumentera för är att det inte går att förstå detta fenomen utanför de olika nätverk, bestående av bland annat barnpsy-expertyper och -professionella, som deltar i iscensättandet av olika "versioner" (Asdal, 2014) av barns och ungas psykiska ohälsa.

Avhandlingens tre artiklar visar detta tydligt genom att belysa att iscensättningarna av barns och ungas psykiska ohälsa varierat på betydande sätt över såväl tid som mellan olika medieformat. Den första artikeln täcker den alarmistiska diskussionen om barns och ungas psykiska ohälsa som spände över flera svenska morgon- och dagstidningar under perioden 1968–2008 och visar att den omfattade en kvantifierad, folkhälsoinriktad iscensättning som till stor del kretsade kring ohälsans beteende- och symtomässiga dimensioner. Själva förekomsten av symptom såsom huvudvärk, nedstämdhet och magont utgjorde i denna mediediskussion ohälsokategorin. I den andra artikeln studeras Dagens Nyheter och analysen synliggör att det under åren 1980–2008 förekom såväl en psykodynamisk som en neuro-centrerad iscensättning av psykisk ohälsa bland barn och unga. Medan de två barnpsy-expertisformerna utgick från olika centrala entiteter – det omedvetna respektive hjärnan - betonade båda att psykisk ohälsa måste förstås mot

bakgrund av etiologiska modeller som förklarar hur det kommer sig att individer utvecklar ohälsa. Den iscensättning av barns och ungas psykiska ohälsa som förekom i Vi Föräldrars frågespalt under 2003–2008 utmärktes, som jag visar i den tredje artikeln, av att det som föräldrar och andra uppfattade som tecken på (åtminstone potentiell) ohälsa egentligen inte var någon ohälsa. Sättet som barnpsykologen svarade på frågorna hade till följd att i princip alla situationer och beteenden som på ytan kunde ses som destruktiva, oroväckande eller ohälsosamma omformulerades till att ha en utvecklingsmässig, pedagogisk eller relationell nytta. Ohälsa iscensattes alltså inte som en faktisk ohälsa, utan som tecken på barnets naturliga och hälsosamma utveckling.

Variationen över tid och mellan medieformat i hur psykisk ohälsa iscensattes av barnpsy-experter understryker svårigheterna att diskutera barns och ungas psykiska ohälsa i ett vakuum, fristående från olika former av barnpsy-expertis med deras termer, vokabulärer och praktiker. Men som Ingunn Moser (2005) påpekar räcker det dock inte med att bara fastslå att det förekommer flera olika sätt att förstå, ordna och iscensätta ett fenomen på. Frågan är: Vad betyder det? Vad får det för konsekvenser? Hur relaterar de till varandra?

Ett framträdande drag är att diskussionerna helt enkelt inte relaterade till varandra, åtminstone inte i någon signifikant mening. Fastän de tre empiriska studierna omfattar delvis överlappade tidsperioder (1968–2008; 1980–2008; 2003–2008) visar, som jag beskrev ovan, analysen att respektive diskussion huvudsakligen inbegrep en specifik iscensättning av barns och ungas psykiska ohälsa. Den alarmistiska folkhälsoinriktade diskussionen pågick på sitt håll utan att i någon egentlig omfattning stå i dialog med de mer teoretiska och etiologiska utgångspunkterna som den psykodynamiska respektive neuro-centrerade barnpsy-expertisen företrädde. Och på liknande vis fanns det få överlappningar mellan dessa två mediediskussioner och de råd som barnpsykologen gav i Vi Föräldrar. De tre "versionerna" av barns och ungas psykiska ohälsa levde, så att säga, relativt separata liv i media (cf. Law m.fl., 2014) där de inbegrep sina egna uppsättningar av termer, förklaringar och förslag på lämpliga insatser gällande barns och ungas psykiska ohälsa utan att gå i någon tydlig dialog med varandra.

Det här innebär att själva frågan om konstanter och förändringar gällande barns och ungas psykiska ohälsa – och om det föreligger en kris gällande densamma – kan nyanseras och problematiseras. Svenska barn och unga sägs må allt sämre psykiskt och deras ohälsotal ses som högst oroväckande, men de uppfattningarna och anspråken vilar på den version av barns och ungas psykiska ohälsa som iscensattes i den alarmistiska diskussionen. Svaret blir annorlunda om vi i stället utgår från den version som Alfvén företrädde i Vi Föräldrar där uppfattade tecken på psykisk ohälsa såsom bråkighet eller väldigt intensiva känslor egentligen indikerade exempelvis tillit mellan barn och förälder eftersom barnet vågade visa upp sina innersta känslor.

En konsekvens av detta är att den alarmistiska diskussionen över barns och ungas psykiska ohälsa måste sägas handla om något mer än "endast" ett uttryck för en tilltagande psykisk ohälsa. I stället kan det ses som en effekt av ett expansivt nätverk där allt fler aktörer deltar i iscensättandet av en alarmistisk version av barns och ungas psykiska ohälsa. Snarare än att diskutera barns och ungas psykiska ohälsa som ett

allmänt och enhetligt fenomen demonstrerar avhandlingen därmed att det är nödvändigt att precisera vilka former av barnpsy-expertis som mobiliserats för att diskutera, definiera och förstå psykisk ohälsa bland barn och unga; var detta skett, det vill säga på vilka platser och genom vilka kanaler; under vilka tidsperioder; samt av vilka individer och organisationer.

En betydelsefull aspekt av barns och ungas psykiska ohälsa ur ett historiskt perspektiv rör därför experter och professionella och hur de förhållit sig till frågan. Men en annan viktig aspekt rör kopplingen mellan de olika versionerna av barns och ungas psykiska ohälsa och allmänheten, mer specifikt de läsare som har stött på dessa. Som historiker och filosofer diskuterat (e.g. Hacking, 1995; Richards, 2002; Rose, 1999) bör psykologiska och psykiatriska terminologier, begrepp och praktiker ses som mer än enbart beskrivande. Deras begrepp, teorier och praktiker har påverkat hur människor uppfattat och agerat med avseende på sig själva och sitt inre liv men även andras psykiska mående och fungerande. Psykisk ohälsa kan komma att förstås och hanteras på betydande olika sätt beroende på om man, exempelvis, utgår från att människan har ett inre liv som styrs av omedvetna drifter och begär eller om man tänker sig att det handlar om hur hjärnan fungerar och är strukturerad. Det föreligger därför en interaktion mellan psykologiska och psykiatriska expertisformer och de människor som de antas beskriva och förklara.

I relation till avhandlingens studier kan detta illustreras av att en fiktiv läsare skulle under 2005 kunna stöta på en naturaliserande och icke-medikalisering iscensättning, en neuropsykologiskt och -psykiatrisk iscensättning eller en epidemiologisk och symptomriktad iscensättning, allt beroende på vilken tidning hen plockade upp. Och om hen hade läst vissa artiklar i morgon- och kvällspressen hade det varit lätt att få intrycket att det förelåg en kris gällande svenska barns och ungas psykiska ohälsa, medan i föräldratidningens frågespalt hade hen mötts av lugnande och avdramatiserande råd, där barn klarade av det mesta utan att påverkas negativt.

Hur, exempelvis, en förälder skall förstå ett barn som uppvisar irritation och aggressivitet blir olika beroende på vilken av dessa versioner som står i centrum. Är det möjligtvis, om vi utgår från den neuro-centrerade versionen, på grund av neurologiskt baserade brister gällande impulskontroll och känsloreglering eller är det, om vi ska följa Alfvén, möjligen en övergående fas som inte bör leda till för stor oro? Skillnaden dem emellan kommer, i sin tur, understödja olika sätt att hantera den uppfattade ohälsan på. I det första fallet kan det till exempel krävas anpassningar i vardagen som underlättar för såväl barnet som de omkring hen medan i det andra fallet behöver föräldern mestadels ha tålamod och tillit till att det med tiden kommer gå över av sig själv.

På liknande vis får olika versioner av barns och ungas psykiska ohälsa konsekvenser för hur barn och unga personer själva kan begripliggöra sitt mående. Är till exempel oro och nervositet i sig en form av ohälsa som bör följas upp och kanske till och med behandlas och som därtill är något som verkar drabba fler och fler unga i en krisartad utveckling? Eller är det symptom som tyder på ett destruktivt undermedvetet som formats av negativa erfarenheter med ens föräldrar? Eller är det, kanske, konsekvensen av en hjärna vars fungerande skiljer sig från de flesta andra ungas? De olika exemplen

illustrerar att de, förutom att erbjuda sätt att förklara och förstå ohälsa på, också kan ha betydelsefulla konsekvenser för den enskilde.

Vi kan inte utgå från vare sig ett fullkomligt mottagande eller avvisande av de former av barnpsy-expertis som framförts i materialet. Tidigare forskning har tvärtom visat att barn och unga ofta använder sig av psykologiska och psykiatriska termer på flexibla och idiosynkratiska sätt som överskrider experternas egna teoretiska fårar och indelningar (Singh, 2013; Skagius m.fl., 2018). Om, och i så fall hur, svenska barn faktiskt har förstått och använt sig av barnpsykologiska och -psykiatriska begrepp och teorier måste därför följas upp på andra sätt och genom annat material. Men avhandlingens fokus på att studera barnpsy-experters och -professionellas diskussioner i svensk media bidrar till att belysa några av de former av barnpsy-expertis som varit framträdande i svensk media under åren 1968–2008 och därmed kunnat fungera som alternativ för läsare att ta upp och mobilisera för att förstå sig själva och sin egen och andras psykiska ohälsa.

EN MÅNGFACETTERAD MEDIKALISERING

Den variation av olika former av barnpsy-vetenskaplig expertis som avhandlingens tre artiklar visar på är viktig att beakta även i relation till den tidigare barnpsy-historiska forskningen. I synnerhet vill jag diskutera resultaten i relation till anspråket att barnpsy-expertiser varit starkt bidragande till medikaliseringen av barns utveckling och hälsa.

Litteraturen innehåller många exempel på sådana anspråk. Exempelvis skriver Juanne N. Clarke (2013, s. 418) att "mothers increasingly turn to the individualising children's (mis)behaviour as disordered through mental illness discourse" medan Donna Varga (2011, s. 138) menar att "[developmental science's] systematic and standardized observation and data recording procedures have transformed human attributes and relations into objectified attributes and relations". Sami Timimi (2010, s. 697) beskriver i stället den allt bredare och spridda tillämpningen av medicinska tekniker och praktiker, däribland psykofarmaka, som en "'McDonaldization' of children's mental health" som premierar snabba, enkla och ytliga lösningar som passar in i ett konsumtionssamhälle. Även Tom Billington (1996, s. 37) är inne på ett liknande spår när han hävdar att "psychology contributes to the social regulation of children" och att detta sker "in accordance with the economic and political demands of government".

Citaten illustrerar betydelsefulla, och återkommande, drag av hur barnpsy-vetenskapernas medikalisering av barns och ungas ohälsa framställts. För det första skildras barnpsy-vetenskaperna, och deras effekter, i enhetliga termer. "Mental illness discourse", "developmental science" och "psychology" framstår som om de var monolitiska fält med en specifik och fixerad uppsättning effekter, oberoende sammanhang eller utformning. För det andra sägs en huvudkonsekvens av medikalisering vara att det individualiserat psykisk ohälsa som problem och därmed också begränsat lösningsalternativen till att endast vara individfokuserade. För det tredje betonas det att medikalisering av barns och ungas psykiska ohälsa har politiska och ekonomiska funktioner, syften och konsekvenser. Avhandlingens tre studier kompletterar och nyanserar dessa resonemang genom att visa på en mer mångfacetterad relation mellan barnpsy-vetenskaperna och medikaliseringsprocessen där inramningen

av barns och ungas psykiska ohälsa i psykologiska och psykiatriska termer inte nödvändigtvis inbegriper de ovan nämnda aspekterna.

I avhandlingens andra artikel hävdar jag att det gick att urskilja en neuro-centrerad form av barnpsy-expertis i Dagens Nyheter som var särskilt framträdande under 1990- och det tidiga 2000-talet. I huvudsak kretsade denna kring att diskutera barns och ungas psykiska ohälsa i neurologiserade termer, det vill säga att detta sades bero på brister, nedsättningar och dysfunktioner i barns och ungas hjärnor. Detta är, i sig, ett fynd som är i linje med andra studier som påvisat hur neuro-baserade förklaringsramverk blivit allt mer påtagliga sedan 1980-talet (e.g. Rose & Abi-Rached, 2013). Expansionen av neuro-centrerad psy-expertis har vidare kopplats samman med dels en medikalisering av ohälsa, för att inte säga livet generellt, dels en individualisering av människors problem (Erlandsson, Lundin, & Punzi, 2016; Nilsson Sjöberg, 2018; Timimi m.fl., 2004).

Avhandlingens andra artikel demonstrerar att medan barns och ungas psykiska ohälsa och utveckling förvisso diskuterades inom ramen av en neuro-centrerad version där problem såsom svårigheter att koncentrera sig fick en neuropsykologisk och -psykiatrisk förklaring så innebar inte det enbart en individualisering. I stället togs det vid flera tillfällen upp att nedskärningar och omorganisationer i den svenska välfärden och det svenska skolsystemet både gjort problemen mer framträdande och ökat lidandet hos de drabbade barnen och unga. Det argumenterades också för att det därför krävdes omorganisationer och tillförande av resurser för att hjälpa dessa barn och unga. I det fall som presenteras i avhandlingens andra artikel medförde alltså iscensättandet av barns och ungas psykiska ohälsa i neuro-centrerade termer, vilket kan förstås som en i grund och botten medikalisering process, en åtminstone delvis socialisering av såväl problem som lösningar. Artikeln illustrerar att en genomgående individualisering inte nödvändigtvis måste vara en komponent av medikalisering och att det likaväl kan röra sig om att orientera problem och lösningar mot det sociala fältet men via exempelvis barns och ungas hjärnor.

I den tredje artikeln diskuterar jag att ett utmärkande drag i barnpsykologen Malin Alfvéns svar till de föräldrar som skickade in brev till VFö var en antimedikalisering och naturaliserande hållning i barnrelaterade frågor. Även vid de tillfällen när föräldrar exempelvis själva lyfte frågan om deras barn kunde ha någon barnpsykiatrisk diagnos så avfärdade Alfvén generellt detta och snarare gav förklaringar som föreslog att de uppfattade problemen kunde bero på barnets naturliga, och övergående, utveckling och sätt att fungera. Den vanligaste och bästa lösningen var därför allmänt att ha tålamod och vänta på att det skulle gå över. Analysen av Alfvén utgör ett kompletterande och nyanserande exempel till anspråket att psy-experty är drivande i medikaliseringen av barndomen genom att bidra till den forskning som belyst att barnpsy-experty även motsatt sig en medikalisering av barns och ungas psykiska ohälsa (cf. Nelson, 2019).

De resultat som jag presenterar i mina artiklar problematiserar, vill jag hävda, de breda och generella anspråken på barnpsy-expertisens medikalisering effekter. Med det menar jag inte att det exempelvis inte har förekommit en individualiserande medikalisering av barns och ungas psykiska ohälsa genom att bland annat betona

individcentrerad farmakologisk behandling (e.g. Clarke, 2013). Men för att få en mer heltäckande och rättvisande förståelse av barnpsy-vetenskapernas historia behöver det, vill jag hävda, finnas utrymme för barnpsy-vetenskaperna att kunna omfatta *både* en form av medikalisering som betonat individuell medicinering och en orientering mot sociala och politiska förändringar.

Detta knyter även an till framställningen av barnpsy-vetenskaperna och deras effekter på ett enhetligt och monolitiskt vis. Som citaten ovan exemplifierade har disciplinerna ofta skildrats som om de har en eller ett fåtal likartade effekter eller konsekvenser. Men som jag beskrev ovan visar avhandlingen att det går att urskilja flera versioner av barns och ungas psykiska ohälsa under den tidsperiod som studierna täcker. Därtill stod dessa versioner för delvis motstridiga hållningar gällande hur barns och ungas psykiska ohälsa skulle förklaras och hanteras och vilka kontexter som var relevanta att beakta i relation till frågan.

En tänkbar bidragande orsak till att avhandlingens resultat och slutsatser kan vara att jag undersöker barnpsy-expertis i media, i stället för till exempel studera hur sådan expertis mobiliserats och använts i politiska policy-dokument. Möjligen skulle de politiska och ekonomiska aspekterna av barnpsy-vetenskaperna som bland annat Billington (1996) tar upp vara mindre framträdande när det handlar om barnpsy-expertis i mediasammanhang. En kritisk invändning skulle därför kunna vara att eftersom det handlar om barnpsy-vetenskaperna i media så rör det sig om "urvattnade" former av barnpsy-expertis som inte representerar disciplinernas såsom de "faktiskt" är, inklusive deras starka individualisering och medikalisering.

Men detta skulle i min mening vara ett felslut eftersom ett sådant resonemang vilar på en uppfattning där den barnpsy-vetenskap som mobiliseras i till exempel politiska texter får företräda den "riktiga" barnpsy-expertisen medan den mediala arenan ges en sekundär status. Ett mer rättvisande och analytiskt givande förhållningssätt är att diskutera dem som olika konfigurationer av barnpsy-vetenskaperna som inte kan kategoriseras inom ramen av en primär/sekundär-dikotomi. Snarare är det en fråga om en kedja av översättningar, överlappningar och distinktioner mellan mobiliseringar av barnpsy-expertis i olika sammanhang och för olika syften.

Att studera barnpsy-expertis i mediasammanhang och undersöka hur barns och ungas psykiska ohälsa har diskuterats, definierats och förklarats på mediala arenor är därför viktigt inte bara för, som jag diskuterade i avsnittet ovan, för att det kan belysa de former av barnpsy-expertis som allmänheten och lekmän kunnat stöta på. Det är också, som jag här visat, betydelsefullt för att studierna kan bidra till att bredda vår förståelse av barnpsy-vetenskapernas historia och deras skiftande iscensättningar av psykisk ohälsa.

SKÖRA BARN, SKÖR HÄLSA?

Vidare vill jag diskutera kopplingarna mellan diskussionerna om barns och ungas psykiska ohälsa och bredare barn- och barndomsrelaterade frågor och visa på betydelsen av att även beakta dessa om vi vill förstå varför frågan om den psykiska ohälsan bland barn och unga blivit så laddad och svårlöst. Som jag diskuterat gick det att urskilja flera

betydelsefulla skillnader mellan de olika formerna av barnpsy-expertis. Emellertid förenades de i att betona kopplingen mellan, å ena sidan, barns utvecklingsmässiga dimensioner och, å andra sidan, deras psykiska ohälsa. Förutom vad de innebar i nuet så utvärderades ofta barnets handlingar, tendenser och egenskaper utifrån vad deras betydelse kunde komma att bli i en imaginär framtid.

Kopplingen var särskilt utmärkande i de diskussioner som analyserades i den första samt andra artikeln. I de alarmistiska diskussioner som pågick i svensk dagspress under 1968–2008 lyftes återkommande fram den påverkan som psykisk ohälsa – i form av olika symptom såsom nedstämdhet eller stress – kunde ha på barnets framtid och detta utgjorde ett av huvudargumenten för varför det var brådskande att göra insatser innan det var för sent. Liknande resonemang fördes även i Dagens Nyheter under 1980–2008 av både psykodynamiska och neuro-centrerade barnpsy-expertiser. Fastän deras förklaringar skilde sig åt gällande de exakta mekanismerna genom vilka psykisk ohälsa hos barn utvecklades och vidmakthölls framhöll de vikten av att förstå hur barn utvecklas för att bättre kunna såväl teoretisera som förhindra ohälsa som vuxen.

Den expertis som Alfvén företrädde i Vi Föräldrar inbegrep en delvis annan hållning. Barnets framtida mående och fungerande var fortfarande centralt, på två viktiga sätt. För det första, genom att många av de som skrev in till tidningen undrade om sättet som barnet betedde sig på eller fungerade var något som de borde oroa sig över eller som kunde bli ett problem längre fram. De brevskrivande föräldrarna placerade, med andra ord, barnets hälsa i ett framtidsorienterat perspektiv. För det andra, genom att Alfvéns svar ofta berörde frågan om huruvida det beskrivna problemet eller beteendet kunde ha någon framtida inverkan på barnets mående. Här var dock skillnaden att Alfvén för det mesta menade att i det långa loppet skulle barnets utveckling stabilisera sig kring en naturlig och hälsosam utvecklingsbana. Det fanns därför inte egentligen någon risk för framtida men eller avvikelser.

Att urskilja en framtidsorientering i diskussioner om barn och barndom är i sig inget unikt. Under 1900-talet har barndomen (i Väst) generellt tolkats utifrån ett utvecklingscentrerat perspektiv där vad och vem barnet kommer bli som vuxen stått i fokus (Burman, 2008; Prout & James, 1997). Men avhandlingens studier bidrar till den barndomshistoriska forskningen genom att belysa att medan de olika diskussionerna om barns och ungas psykiska ohälsa förvisso var orienterade mot barnets framtida mående och fungerande så gick vägen dit genom olika mekanismer och framställdes som mer eller mindre determinerad.

Denna punkt kan fördjupas genom att knytas till historisk och sociologisk forskning (e.g. Johansson, 2007; E. Lee, 2014; Stearns, 2003) som påpekat att sedan 1900-talets mitt har barnexperter återkommande lyft fram idéer och teorier som framhåvt att barns utveckling till en hög grad formas av dess omgivning, och då särskilt barnets föräldrar. En viktig byggsten i teorierna har varit att barn är relativt formbara och mottagliga för omgivningens påverkan. Baksidan av detta är att barn också blir sköra, eftersom de därmed inte heller har möjlighet att ”motså” negativ påverkan. Betoningen på barns formbarhet samt omgivningens betydelse stärker ytterligare kopplingen mellan

barndomen och en tänkbar framtida ohälsa eftersom barns hälsosamma utveckling blir ytterst skör och lättstörd.

Mina analyser av de former av barnpsy-expertis som förekommit i svensk media visar på varierande kopplingar till framställningen av barn som sköra i sin formbarhet. Att omgivningen var en viktig, om inte den viktigaste, faktor för hur barn utvecklas kan huvudsakligen återses i min analys av den psykodynamiska och den neuro-centrerade barnpsy-expertisen. Båda tog upp att den miljö som barn växte upp i kunde starkt influera deras utveckling och hälsa. I den neuro-centrerade expertisens fall gällde detta både den "normala" hjärnan och den "atypiska", fast på smått skilda sätt. Medan den "normala" hjärnan rent konkret förändrades på en neurologisk nivå beroende på omgivningens influenser var den "atypiska" hjärnan mer statisk. Dock påverkade ändå miljöfaktorer på så sätt att en tolerant, anpassad och informerad omgivningen minskade risken för psykisk ohälsa hos de barn och unga som på grund av neurologiska orsaker fungerade på ett annat sätt än många andra. Såväl det psykodynamiska som det neurologiska barnet var därför ett ömtåligt och skört barn som var tvungen att skyddas från faror och risker i omgivningen.

Likasa framstod de barn som iscensattes i de alarmistiska mediediskussionerna som genomgående ömtåliga barn. Primärt kan detta ses i att det återkommande sades föreligga en kris gällande svenska barns och ungas psykiska ohälsa. Det handlade bland annat om att de led av stress, magont, nedstämdhet och koncentrationssvårigheter. Medan miljöns betydelse varierade i och med att det inte alltid angavs exakta orsaker till det oroväckande hälsoläget var den övergripande bilden som målades upp att barn och unga bara mådde sämre och sämre och att de i det närmaste konstant var i riskzonen för psykisk ohälsa.

I den frågespalt som publicerades i Vi Föräldrar figurerades barn däremot inte som särskilt ömtåliga och omgivningen spelade inte en reell, genomgripande roll för barns utveckling. Medan det absolut fanns problem och risker i barnets miljö skulle det mycket till för att dessa skulle inverka på något negativt sätt. Den barn- och barndomsuppfattning som Alfvén iscensatte, och som utgick från att barn var tåliga så länge det fanns ett "bra nog" stöd från föräldrar, bröt i detta avseende med de skörare, mer omgivningsberoende utvecklingsuppfattningar som präglade både den alarmistiska debatten och de barnpsy-diskussioner som förekom i Dagens Nyheter, trots att även Alfvéns diskussioner återkommande orienterade sig mot framtiden.

De barnpsy-experten och -professionella som stått i fokus i avhandlingens artiklar diskuterade, definierade och förklarade barns och ungas psykiska ohälsa på olika sätt. I detta avsnitt har jag visat att deras diskussioner även inbegrep olika iscensättningar av vad ett barn är, hur barn fungerar och vad som styr deras utveckling. Frågan om barns och ungas psykiska ohälsa består på så sätt av flera lager, där definitioner och förklaringar av psykisk ohälsa även tangerat och inbegripit idéer och uppfattningar om barn och barndomen. Jag vill hävda att avhandlingens studier på så sätt bidragit med nya infallsvinklar på den mediala oron och debatten om barns och ungas psykiska ohälsa genom att belysa ytterligare viktiga dimensioner av hur den psykiska ohälsan bland barn

och unga diskuterats. Dessa, vill jag påstå, kan vara en av anledningarna till att debatten om barns och ungas psykiska ohälsa kommit att bli så långvarig, laddad och svårlöst.

KONKLUSION

Jag började avhandlingen med att ta avstamp i den – allt som oftast bekymrade – diskussion om barns och ungas psykiska ohälsa som under flera år pågått i den svenska offentligheten. Även i skrivande stund fortgår debatterna. Ett exempel på detta är det replikskifte som under senvåren 2019 pågick mellan företrädare för Socialstyrelsen och forskare och där man (än en gång) tvistade om huruvida det rör sig om en faktisk ökning (och i så fall om det gäller en ökning i ”reell” ohälsa, diagnosfrekvens och/eller psykiatrisk vård) eller om det beror på en medikalisering av vardagsupplevelser och vetenskapligt svagt underbyggda tolkningar av diffus data (se I. Engström, Bremberg, & Wikman, 2019a, 2019b; Wigzell & Lindén, 2019).

Till skillnad från hur frågan om barns och ungas psykiska ohälsa har diskuterats i dylika mediedebatter har jag i avhandlingen i stället utgått från en historisk ansats för att kunna bidra med fördjupad kunskap och nya infallsvinklar på denna omdebatterade fråga. Som jag diskuterade i början av kapitlet utgår den mediala debatten i min mening ofta från ett slags underliggande antagande att barns och ungas psykiska ohälsa är ”en sak”. Det vill säga att man tänker att det som barn och unga upplever och ger uttryck för, det som forskningen mäter och teoretiserar och det som politiker och myndigheter oroar sig över och försöker förändra nödvändigtvis – och i princip av sig självt – utgör ett enhetligt fenomen. På grund av detta uppstår det frågor såsom om det som barn och unga upplever är en ”egentlig” psykisk ohälsa och om forskningen lyckas mäta ”den riktiga” ohälsan.

Mitt huvudargument är att barns och ungas psykiska ohälsa bör förstås som något ”mer” än ett enhetligt fenomen där frågan blir om det mäts på ett rättvisande sätt eller om det hela är resultatet av en genomgripande medikalisering av barns och ungas liv. Genom att studera hur barns och ungas psykiska ohälsa diskuterats i olika mediearenor och under olika år har jag i stället demonstrerat att det snarare rör sig om ett brett och mångfacetterat problemområde som involverat olika former av barnpsy-expertis med specifika definitioner och förklaringar av psykisk ohälsa, sätt för barn och unga att förstå och begripliggöra sitt eget mående, medikaliseringsprocesser och barn- och barndomsuppfattningar. Det rör sig därför om olika versioner av barns och ungas psykiska ohälsa som inte nödvändigtvis hänger samman med varandra.

AnneMarie Mol (2013, s. 381) har påpekat att om ”realities are adaptive and multiple, if they take different shapes as they engage, and are engaged, in different relations, then questions of ontological politics become important”. Hennes resonemang illustrerar att om verkligheter ses som performativa och förankrade i specifika praktiker så blir det en fråga om vilka verkligheter som får ta plats och med vilka konsekvenser. Detta förskjuter diskussionen från att kretsa kring ”är detta en rättvisande bild av barns och ungas psykiska ohälsa?” till att handla om ”vad står på spel i just detta specifika sätt att iscensätta barns och ungas psykiska ohälsa på?”. Och, som jag ovan påpekat, detta inbegriper inte bara hur psykisk ohälsa i sig har definierats utan bland annat också mer

generella uppfattningar om barn och barndom samt den växelverkande interaktionen mellan barnpsy-terminologier och -praktiker och allmänheten. När barns och ungas psykiska ohälsa iscensätts på olika sätt rör det sig därför samtidigt om iscensättningar av flera andra, mångbottnade aspekter av barn- och barndomsrelaterade verkligheter. Även dessa måste, vill jag mena, beaktas för att förstå frågan om barns och ungas psykiska ohälsa på djupet.

Som avslutning vill jag återvända till den alarmistiska mediedebatten om den uppfattade ökningen hos barn och unga av psykisk ohälsa och lyfta fram två implikationer av min föreslagna inramning av frågan. För det första avdramatiseras debatten eftersom de oroväckande nivåerna, och tolkningarna, av barns och ungas psykiska ohälsa knyts, så att säga, till en specifik form av barnpsy-expertis. I stället för att diskutera barns och ungas (oroväckande) psykiska ohälsa som om det skulle existera fristående så situerar således avhandlingen frågan och visar hur den varit avhängig olika sätt att definiera och förklara psykisk ohälsa på. Detta innebär varken att svenska barn och unga inte mått dåligt eller att det inte förelegat en akut kris gällande deras psykiska mående. Däremot innebär det att frågan om, och oron över, barns och ungas psykiska ohälsa måste förstås som ett resultat av historiska former av barnpsy-expertis. Och så måste även de lösningar och insatser som formulerats i relation till frågan.

För det andra, att frågan om barns och ungas psykiska ohälsa även omfattat barn- och barndomsrelaterade uppfattningar, exempelvis huruvida barn bör ses som sköra och ömtåliga eller stabila och tåliga sett i relation till omgivningens påverkan. Detta understryker ytterligare att frågan inte kan "lösas" endast genom bättre mätningar eller mer avgränsade definitioner av psykisk ohälsa. I stället vill jag föra fram behovet att diskutera och reflektera kring barns och ungas psykiska ohälsa på ett bredare sätt som inkluderar definitioner och förklaringar (men även mätningar) av psykisk ohälsa likaväl som förståelser av barn och barndom, varianter och konsekvenser av olika medikaliseringsprocesser och den påverkan som definitionerna och förklaringarna kan ha på barn och unga själva.

Den här avhandlingen har visat att barns och ungas psykiska ohälsa i högsta grad varit en offentlig ohälsa som engagerat en mängd olika aktörer. Men den har även understrukt att hur psykisk ohälsa iscensätts, inklusive vad som orsakar eller föranleder den och hur den skall hanteras och motverkas, har skiftat över tid, mellan medieformat och bland barnpsy-expertis. Detta är särskilt viktigt att beakta i relation till dagens oroade debatt över svenska barns och ungas psykiska mående som ofta diskuterat frågan i mer stabila, enhetliga termer. Min förhoppning är att jag, genom att precisera vad det som stått på spel när olika former av barnpsy-expertis mobiliserats för att diskutera, definiera och förstå psykisk ohälsa bland barn och unga, därmed också öppnat upp för att på ett mer mångbottnat vis kunna resonera kring den psykiska ohälsans historia, men även dess samtid och framtid.

ENGLISH SUMMARY

INTRODUCTION & AIM

The mental ill-health of Swedish children and young people has in recent years been the subject of intense and, at times, alarmist discussions. Authorities have released reports that warn the public of a perceived increase in mental ill-health among young Swedes (Socialstyrelsen, 2013), researchers have made statistical compilations and conducted longitudinal studies to try and better understand what the reported ill-health stands for (Hagquist, 2011) and journalists and politicians have discussed the issue in media (By, 2016; Fridolin, 2016). The psychological health of Swedish children and young people today, and the question of whether it has deteriorated over time, has thereby become a public, scientific and political problem. In this context, the problem as well as the solution has partly been defined in methodological terms, that is, as a statistical problem that can be solved by more and better measurements.

At the same time, the debate has also seen critical voices which, from different points of view, have problematized the perceived increase of mental ill-health among Swedish children and young people (e.g. Cederblad, 2013; Lindblad & Lindgren, 2009; Wickström & Kvist Lindholm, 2019). They have argued that the perceived increase may be linked to new diagnostic criteria, to changed ideas and conceptions of both children's and young people's health and the need for expert knowledge, and to the different ways through which ill-health has been measured and categorized. A recurring point raised in connection with this is whether the perceived increase in mental ill-health is really an expression of an increasing medicalization of children's and young people's health where everyday problems are to a greater extent interpreted as medical and psychiatric disorders that should be treated.

The debate's longevity and breadth of opinions, problematizations and proposed solutions illustrate that the issue of children's and young people's mental ill-health has come to be perceived as a complex as well as politically and emotionally charged problem. While not generally being their main point, the critical strand of argumentation has also come to highlight the relation between the alarmist discussion of children's and young people's mental ill-health and changing child psychological and psychiatric – or “child psy”, in short (cf. Rose, 1996) – vocabularies, terminologies and practices. This suggests that what is often presented and discussed as a rather coherent phenomena – children's and young people's mental ill-health – may in fact be more complex and multifaceted.

Despite this the discussions in Swedish media on the psychological ill-health of children and young people have not been the subject of any in-depth historical studies. Taking the above-mentioned media debate as a departure point, the overall aim of this dissertation is to provide new insights into and contribute knowledge about the media debate on children and young people's mental ill-health from an historical perspective. The articles included in the dissertation have therefore analyzed historical material consisting of issues from the Swedish daily press and from a Swedish parenting magazine published in 1968–2008.

The dissertation's articles differ in part on specific research questions, analytical concepts and materials used, but they are held together by several general research questions:

- How has mental ill-health been defined and presented in the articles?
- What forms of “child psy” expertise have been mobilized to theorize and explain mental ill-health?
- Have there been changes over time in how mental ill-health has been discussed, defined and explained?
- Have there been differences between media formats in how mental ill-health has been discussed, defined and explained?

THEORETICAL FRAMEWORK

The dissertation draws on Actor-network theory (ANT), an approach that originated in the field of Science and Technology Studies but which over time has had a broad impact in several fields and research orientations (for example organizational studies, Durepos & Mills, 2011; literature studies, Felski, 2015; pedagogy, Fenwick & Edwards, 2010; and childhood studies, Prout, 1996). Three concepts from ANT has been particularly central to the thesis's theoretical approach and analytical work: relational ontology, performativity and historical contextualization

Relational ontology

The analyses presented in the articles build on an ontological stance where everything in the world – whether it is “Nature,” diseases, technologies, microbes or organizations – are seen as the effects of relational configurations (Law, 2009), or networks, to use another ANT term. Since relational configurations often include, and thus also bridges the division between, both “natural” actors such as brains and hormones as well as “social” actors such as experts and parents, the dissertation's relational point of departure implies a skepticism toward a strict division between the “natural” and the “social” world (cf. Latour, 1993, 2005; Ward, 1996a). What is traditionally referred to as “nature” or “society” instead denotes different parts of materially and ontologically heterogeneous networks (Callon & Latour, 1992). The dissertation's analytical focus is therefore on how different entities – regardless of whether they are traditionally seen as human or non-human, natural or social – are linked and the implications of this in understanding children's and young people's mental ill-health.

The relational ontological perspective made it possible to show that although it may seem like the media discussions concerned the same phenomenon, they actually involved disparate sets of both “natural” and “social” entities and relationships in different configurations, which in turn had consequences for how children's and young people's mental health was configured.

Furthermore, the relational ontological perspective helped me shed light on the fact that the issue of children's and young people's mental ill-health also touched on, and included issues and understandings of, children and childhood more broadly. Such as whether children's development should be seen as a fragile process (see Article 3) and

the importance of the relationship between an individual's childhood experiences and their adult life and health (see Article 2).

Taken together, the dissertation's starting point in a relational ontology helps show that children and adolescents' mental ill-health has historically been configured in both changing and multifaceted ways. This nuances and deepens the understanding of what the issue of children's and young people's mental health actually concerns and shows the various implications of different ways to understand the phenomenon. In addition, the dissertation's analyses also contribute to the historical body of scholarship on the "child psy" sciences by supplementing monolithic claims regarding child psychology expertise and its implications. For example, the dissertation's second article shows that a neuro-centered framing of children's and young people's mental health did not not, in contrast to what some studies have argued, necessarily encompass a comprehensive individualization of problems and solutions.

Performativity

The dissertation draws on ANT's notion of performativity in framing and analyzing the relationship between "child psy" experts and professionals and the phenomenon of children's and young people's mental health. If everything – whether it is something "natural" or "societal" – is understood as the effect of specific relational networks, and not an absolute substance, then it means that it is difficult to talk about different perspectives on the "same" thing. Instead, if reality (or, better expressed, *realities*) is made in and through relationships then it is "historically, culturally and materially located" (Mol, 1999, s. 75). This shifts the analytical focus to relational performances or enactments of realities, rather than different perspectives on one and the same stable reality.

A performative understanding of the relationship between "child psy" experts and mental ill-health as a phenomenon has been productive for several reasons. One is that it justifies the study of "child psy" experts because the mental health of children and young people has no independent existence beyond the enactments of, among others, experts and professionals. Therefore, if we are to historically understand the issue of children's and young people's mental ill-health, we must study what "child psy" experts in different time periods and contexts have done and said. But another reason is that a performative orientation, at the same time, nuances and problematizes the overall importance of experts and professionals because it is no longer given that their discussions and practices necessarily relate to the "same" phenomenon. Instead of a relatively homogeneous body of experts who present a monolithic and sometimes dominating view, a picture emerges in which the different enactments of experts and professionals can alternately contradict, complement or depend on one another (cf. Mol, 1999).

In my opinion, there is a great need to approach the issue of children's and young people's mental health in a more open and multifaceted way, which is not based on strong assumptions about what children's and young people's mental health is or how "child psy" experts influence and shape the phenomena. This can be said to be

particularly important given that the Swedish public debate on the mental health of children and young people have tended to alternate between rather one-sided depictions and conclusions – for example, that it is a matter of an acute crisis versus that it is really a matter of a medicalization of children and young people's health. The dissertation's performative framing can in this regard be productive as it opens up for an analysis of the mental ill-health of children and young people as the result of (among other things) experts and professionals' historical enactments, while at the same time problematizing the assumption that these necessarily concern the “same” object or have the same implications.

Historical contextualization

There is a certain tension between how contextualization has been understood and used within ANT compared to more traditional history, including large parts of the historical research on child psychology and psychiatry. Contextualization has sometimes been portrayed as the main purpose of (traditional) historical research (Shogimen, 2016), while ANT, on the other hand, has adopted a problematizing stance both to the concept of context and to contextualization as an analytical tool (Asdal, 2012; Asdal & Moser, 2012; Callon & Latour, 1981). Particularly to using contexts as an explanatory variable as this easily, it has been argued, turns the various relational configurations, and their performative effects, into being direct extensions of a quite static context (Latour, 1988b, 2005).

This is a tension that I have found myself in the midst of, pondered and, at times, struggled with. Especially as historical studies have been rather marginalized within ANT, while ethnographic methods have been more dominant. But there are exceptions, one being Kristin Asdal whose discussions (see for example 2012, 2015; Asdal & Jordheim, 2018) have been of great importance for the thesis's theoretical framework and analytical focus. Clearly drawing on the relational and performative ontological stance that I outlined above, Asdal (2012; see also Asdal & Moser, 2012) argues that instead of assuming that historical texts exist in a context, texts can also include and enact parallel and partially contradictory contexts - or sets of human and non-human actors.

In addition to placing texts in a context, an analytical task is therefore to explore and analyze how texts themselves sometimes present and enact radically different versions of the “same” topic, including the contexts to which it is related. I would like to argue that the analytical and contextualizing approach discussed here can be a productive approach to problematizing and supplementing static assumptions about society and its relations to the sciences and shed light on how texts “do something in and of the world that cannot be traced back to what was already there” (Asdal, 2012, s. 397–398). This includes making - enacting - their own and sometimes disparate contexts.

In this dissertation, this emphasis has meant that I have mainly been interested in how “child psy” experts, through their discussions and explanations, enacted different versions of children's and young people's mental ill-health. This has included a focus

on the “natural” and “social” entities and relationships that the enactment involved, but also partly the ways that “child psy” experts themselves contextualized the mental ill-health of children and young people. In contrast to many previous historical studies on child psychology and psychiatry, the dissertation’s analyses position to a lesser extent the “child psy” expertise in a social context, in favor of emphasizing its performative effects.

This contextualizing stance can, in my opinion, complement the analytical focus on the social contexts of “child psy” sciences that has characterized much of the previous research. For example, all three articles of the dissertation include material from the years 2003-2008. My analyses show that during these years there were a number of forms of “child psy” expertise that diverged from each other in how children and young people’s mental ill-health was enacted, including the problems discussed, the solutions proposed and the social contexts presented as relevant. On one level you could say that they were all part of the same context – the Swedish social context of the early 2000s – and focus on more “profound” similarities between these forms of expertise to argue that they were caused or determined by the shared social context. I would however argue that there is a risk that this may obscure important differences between them and how they related the issue of children’s and young people’s mental health to changing natural and social contexts. ANT’s contextualizing stance and its emphasis on the ontological enactments of experts have thus helped me identify and analyze important differences between the different ways that the “child psy” experts in my material enacted children’s and young people’s mental ill-health.

MATERIAL & METHODS

The media as an arena for “child psy” expertise

Historians and sociologists studying the relations between the media and the sciences have argued that they have been characterized by a dynamic and reciprocal interaction (e.g Briggs & Hallin, 2016; Secord, 2004; Östling, Sandmo, m.fl., 2018) A basic premise is that the sciences do not use an obedient media to propagate their fields and interests nor does the reporting of the media ruthlessly dominate the sciences’ research orientations and funding (Ekström, 2004). It is instead a question of a complex negotiation between scientific and media actors, which together co-produce the sciences in the media.

The media arena is thereby a place where boundaries between what is scientific and “non-scientific,” accepted and contested, moral and immoral are enacted and challenged. This dynamic and reciprocal framing of the media and the sciences illustrates that the sciences’ interactions, exchanges and negotiations with the media form part of the actual constitution of the sciences and what is to be considered “scientific” (Ekström, 2004).

This reasoning can be linked to dissertation’s theoretical foundation in ANT. This framework emphasizes that a central aspect of texts is their potential to enact and modify the world and enroll readers into taking part of this process. As Asdal and Jordheim (2018, s. 74) write, texts are “not only mobile, but also mobilizing. They ...

move others, or more generally, they affect change, both small changes and large-scale transformations.” The mobility of texts and their potential to mobilize make media material such as newspaper articles important to study as their circulation has the opportunity to link together researchers, media actors and readers and in this manner realize specific forms of children’s and young people’s mental ill-health and of the “child psy” sciences.

In addition to studying media material to shed light on the circulation of “child psy” expertise in Swedish media to different audiences, such an empirical focus is also important for mapping and understanding the history and development of the “child psy” disciplines. However, I do not conduct any deeper analysis of the mutual influence between media and the disciplines since I would have to collect a different kind of empirical material and focus more explicitly on the translations and transformations between the different forms of media and non-media material. The dissertation’s point of departure from an understanding of the relationship between the sciences and the media as “non-linear” has nevertheless been important as a foundation for the dissertation’s historical studies because it contextualizes the “child psy” sciences in the media and highlights that the media is not in a simple superior or subordinate position vis-à-vis the sciences

This argument becomes even clearer when we turn to the research that has discussed audiences and their roles. Here, studies have often, from a fairly linear and non-dynamic perspective, highlighted the media as an arena for experts to disseminate knowledge and place questions, topics and problem formulations in the public sphere, thereby influencing public perceptions of and attitudes to scientific techniques, technologies and concepts (Lindblom & Qaderi, 2017; Olofsson, 2002). While this strand of research highlights the media’s importance for enabling scientific actors to reach different publics, it paints a too simple picture of the relation between the sciences, media and the publics. This becomes particularly evident when we consider that publics have not merely been passive recipients of a media-formatted expertise (Pettit & Young, 2017). They have played important roles in, for example, the legitimization of new scientific fields, even in cases where these were not yet recognized in the academic world (Jülich, 2004). The sciences have also been involved in defining and constituting new audiences and giving rise to new forms of participation in (or resistance to) scientific practices (Jülich, 2016). In this sense, the relationship between the sciences, the media and the public has been fundamentally reciprocal and co-constituting. This also emphasizes that while the media enables a wide circulation of “child psy” expertise, this process must be understood in a dynamic and complex sense that cannot be reduced to merely encompassing the media disseminating already established and delineated forms of expertise.

Material from the daily press

The thesis’s first and second articles are based on material from the Swedish daily press. The first one covers articles from a number of Swedish newspapers, including Svenska Dagbladet, Aftonbladet, Expressen and Dagens Nyheter, and focuses on alarmist

discussions on children's and young people's mental ill-health in 1968–2008. The second article analyzes articles published in 1980–2008 in the morning paper *Dagens Nyheter*, with the aim to study how “child psy” experts representing a psychodynamic respectively a neuro-centered form of expertise discussed children's and young people's mental health. The material thus includes both morning and evening newspapers, with their respective settings and characteristics.

Two important differences between morning papers and evening papers can be said to lie in how they are financed (Andersson, 2009) – generally subscriptions versus counter sales – and in how they present content, with evening papers often using eye-catching headlines and a more emotional tone (K. Engström, 2008). Different papers can also have different political ideologies, with, for example, *Dagens Nyheter* as an (independent) liberal newspaper and *Aftonbladet* as a social democratic paper (Carlsson, 2009). This can affect which readership groups that are addressed and how. Newspapers are often also divided into sections, that is, the various forms of journalistic content are placed in specific sections of the newspaper (Hultén, 2006). Apart from the fact that the classification is important for the production of the magazines, it can also, according to Per Rydén (1998, cited in Hultén, 2006), affect how the different genres of texts are read.

The analyses presented in the dissertation's articles do not generally make any major analytical point of such conceivable differences, nor have I sought to compare whether the discussions about children's and young people's mental health differed depending on whether it took place in a morning versus evening newspaper or in a liberal versus social democratic newspaper. Concretely, this has meant that in the first article, I treat all newspaper articles that discuss the mental ill-health of children and young people in an alarmist way as a collection of texts, regardless of which newspaper they came from or where in the newspaper they were placed. In the second article, I similarly analyze different genres of newspaper articles from *Dagens Nyheter* in a unified manner.

One risk is that I thereby may have underestimated how, for example, the placement of an article may have affected how the topic was discussed. At the same time, the material appeared relatively coherent empirically, both between and within newspapers. Nor could I discern any substantively significant differences between whether the mental health of children and young people was discussed, for example, in *Dagens Nyheter*'s news section or in the culture section. I have therefore chosen to accentuate the homogeneity of the material since I have considered that this would contribute to an analytical clarity, but with the knowledge that this may obscure some of the distinctions and differences between the different papers.

Parenting magazines

In my third article, I analyze an advice column in the Swedish parenting magazine *Vi Föräldrar* (VFö), where a child psychologist answered questions submitted by readers. VFö is Sweden's oldest parent newspaper and has also been one of the largest and most widely circulated ones (Möllerström m.fl., 2013). There are two aspects of parenting magazines that are important to touch upon in relation to the analyzed advice column.

First, that the values, ideals, and practices enacted in parenting magazines are not representative of parents in all social classes or of all ethnicities is a point that has been repeatedly been raised by researchers (e.g. Rutherford, 2009; Wrigley, 1989). Second, that parent magazines must attract, and retain, readers so that they can continue their commercial business. Gullan Sköld (2003) highlights that advice columns contribute to this by making the readers feel that they belong to an intimate and familial community that shares problems but also shares values and philosophies of life. There is hence an incentive for those who write the advice columns to not overly problematize and interrogate the readers and those who have submitted questions.

The fact that VFö have often enacted a specific set of values and perceptions is something that Möllerström et al. (2013) account for. According to them, the magazine is characterized by a factual tone and article framing where experts often give their opinion but without a strict moralizing tone. Instead, the magazine adopts a democratic approach that aims at “empowering” parents to think about and choose the expert methods and skills that best suit their family. However, it is not necessarily an analytical problem that the advice given in parenting magazines may not be representative or universal. As Linda Quirke (2006) points out, it can be seen as one of the reasons why such sources should be studied because parents - including those who do not necessarily fall into the main target group - often turn to such material for help, support, tips and knowledge. This makes advice columns particularly interesting to analyze because the notions they encompass can thereby have a wide circulation.

Moreover, VFö needs to attract subscribers and buyers and one could therefore speculate that they would not publish polarizing texts that risk distancing too many readers. In relation to the advice column this could mean that they, for example, would not respond too harshly or conclusively to the submitted questions or that they would not problematize children's behavior in a way that could overly question the parents .

Based on my material, I have not been able to assess whether the child psychologist adapted their answers and formulations. Nor do I have any knowledge of how the psychologist chose which of the submitted questions to answer. Here, too, it is conceivable that there was a certain screening process in which the questions that did not fit the magazine's image or which were too serious and difficult to answer in a questionnaire were rejected.

This dissertation focuses on studying the forms of “child psy” expertise that have historically been prominent in Swedish media and thereby also made available for the public. For the purposes of the dissertation it is central to analyze *how* the child psychologist discussed the mental ill-health of children and young people in the advice column, not *why*. It may be that the child psychologist altered her responses to avoid risk offending or moralizing readers. Based on the material, I have no way of knowing if this was the case. But regardless of the underlying reasons why, this does not affect the message that in fact was conveyed to Swedish parents about how they should think and act in relation to their child's mental state.

SUMMARIES OF THE ARTICLES

Article I

Skagius, Peter & Zetterqvist Nelson, Karin. (In revision). The constant worry: Children's and young people's mental ill-health in the Swedish daily press, 1968–2008, *Scandia*.

In the last decade children and young people's mental ill-health has been a recurrent topic of discussion in Swedish media. These discussions have predominately been characterized by both a dystopic tone and a presentism which, together, has led to a framing of the situation as worse than ever and in need of immediate solutions. Based on an analysis of articles in Swedish daily newspapers from 1968 to 2008, we show that alarming articles on Swedish children and young people's mental health have in fact appeared frequently throughout the four decades and that they, regardless of their year of publication, presented similar statistics over how many children and young people that suffered from psychological ill-health. Alarms over, and worry about, children's and young people's mental ill-health thus have a longer history than what is often claimed by contemporary actors. Nevertheless, we could also discern several important shifts over the years. In the early decades the discussions revolved around the concept of psychological disturbances and psychological problems, while psychological ill-health became central during the latter part of the time period. The more specific psychological and psychiatric terms, such as anxiety and psychosomatic symptoms, were however more stable and did not significantly change to any great extent over the years. Moreover, the set of actors involved in the discussion expanded and diversified over time, with especially civil society organizations taking a more prominent role. To conclude, we argue that the consensus and consistency over time among the actors may be due to the framing of the issue in quantitative, descriptive and epidemiological terms. This means avoiding any theoretically inflected debates over the etiology and categorization of disorders, a question which otherwise has had a quite turbulent history in child psychiatry and psychology and which has divided experts and professionals. The discussions have also offered certain self-understandings to the public, including a normalizing conception of mental ill-health that presented such problems as a transient condition that possibly could afflict any child or young person.

Article II

Skagius, Peter. (2019). Brains and psyches: Child psychological and psychiatric expertise in a Swedish newspaper, 1980–2008, *History of the Human Sciences*, 32(3), 76–99. <https://doi.org/10.1177/0952695118810284>

Most children and families have not had direct contact with child psychological and psychiatric experts. Instead they encounter developmental theories, etiological explanations and depictions of childhood disorders through indirect channels such as newspapers. Drawing on actor–network theory, this article explores two child psychological and psychiatric modes of ordering children's mental health discernible in Sweden's largest morning newspaper, *Dagens Nyheter*, during the years 1980 to 2008:

a psychodynamic mode and a neuro-centered mode. In the article I show how these two relatively contemporaneous modes greatly differed in how they enacted children's mental health. The psychodynamic mode stressed the parents' role in structuring and affecting the child's unconscious and saw them as the primary cause of any mental illness. In contrast, the neuro-centered mode highlighted that mental issues were related to the child's brain and proposed different solutions depending on whether the child's brain functioned in a 'normal' or 'atypical' manner. Each mode moreover suggested differing contexts to their discussions, with the psychodynamic mode solely discussing the parental milieu while the neuro-centered mode mainly focused on how society affected children with 'atypical' brains. The two modes thus had significantly diverging implications for the reader on how to understand and manage children and their psychological well-being. I further argue in the article for the relevance of actor-network theory in historical studies of psychology and psychiatry.

Article III

Skagius, Peter. (2019). "Don't worry": Figurations of the child in a Swedish parenting advice column, *History of Psychology*. Advance Online Publication.
<http://dx.doi.org/10.1037/hop0000138>

Materials such as popular books, magazines, and newspapers have historically been important for the circulation of psychologists' and psychiatrists' expertise in the public sphere. In this article, I analyze an advice column published in the Swedish parenting magazine *Vi Föräldrar* [Us Parents], featuring the child psychologist Malin Alfvén. Drawing on the concept of figurations (Castañeda, 2002) denoting the process of outlining and defining an entity, I show how the expert framed the child-related problems brought up in the submitted letters as transient and a normal part of children's development. In fact, most problems were considered beneficial for both parents and the child. Instead of interpreting children's behavior through a medical framework, Alfvén's explanations drew on 3 naturalizing figurations of the child: as being one of several kinds of children; as going through phases and ages; and as being a unique individual. For instance, a child could be rowdy and temperamental because he was a willful kind of child, not because, as suggested by some parents, he suffered from a neuropsychiatric disorder. I conclude by contrasting these findings to the claims made by some scholars that "psy" experts have contributed to an increasing medicalization of childhood as well as to a framing of children's development as overwhelmingly determined by parents' care.

CONCLUDING DISCUSSION

In the dissertation's three articles, I have analyzed the ways that children's and young people's mental health were enacted by "child psy" experts in Swedish media in 1968–2008 and show how these have varied both over time and between different media formats.

The alarmist discussion of children's and young people's mental ill-health that stretched over several Swedish morning and daily newspapers centered on a quantified,

public health-oriented version of mental ill-health that largely focused on the behavioral and symptomatic dimensions of ill-health. In this version, the very occurrence of symptoms such as headache, numbness and stomach pain constituted the category of mental ill-health. In the morning paper *Dagens Nyheter* there was a discernable shift over the period studied in which form of “child psy” expertise that was prominent, from a psychodynamic to a neuro-centered. However, they both emphasized that mental ill-health must be understood in light of etiological theories that explained how children and young people develop ill-health. In these discussions the theories revolved around the significance of the unconscious respectively the brain. The version of children's and young people's mental ill-health enacted in the parenting magazine *Vi Föräldrar's* advice column was characterized by a fundamental reframing of the submitted questions from parents. The child psychologist featured in the column turned situations and behaviors that, on the surface, could be seen as destructive, alarming or unhealthy behavior into having developmental and pedagogical benefits for both child and parent. Thus, ill-health was not actually ill-health, but a sign of children's natural and healthy development.

Different enactments of children's and young people's mental health can also have consequences for how children and young people themselves can understand and conceptualize their own well-being (cf. Hacking, 1995). We cannot assume either a complete reception or rejection of the forms of “child psy” expertise presented in the material. On the contrary, previous research has shown that children and young people often use psychological and psychiatric terms in flexible and idiosyncratic ways that transcend the experts' own theoretical gaps and divisions (Singh, 2013; Skagius et al., 2018). If, and if so how, Swedish children have actually understood and used child psychological and psychiatric concepts and theories must therefore be empirically studied in other ways and through other material. But the dissertation's historical and empirical focus elucidate and analyze some of the forms of “child psy” expertise that have been prominent in Swedish media in 1968–2008 and thus have been available as a resource for readers through which they can understand themselves and their own and others' mental ill-health.

The variety of different forms of “child psy” expertise that the dissertation's three articles highlight is also important to consider in relation to previous historical research on the “child psy” sciences. Particularly the claim that “child psy” experts have strongly contributed to the medicalization of children's development and health (e.g. Clarke, 2013; Varga, 2011; Timimi, 2010). The results that are presented in the articles partly problematize, I would argue, these broad and general claims by showing that “child psy” experts have also mobilized de-medicalizing forms of expertise. However, I do not claim that the “child psy” sciences have never medicalized the mental ill-health of children and young in an individualizing manner. But in order to gain a more complete and multifaceted understanding of the history and effects of the “child psy” sciences, it is necessary to consider that certain forms of “child psy” expertise can encompass an individualizing medicalization while others can highlight the value of social and political change for alleviating ill-health among children and young people.

This also relates to the tendency in the historical “child psy” literature to frame the “child psy” sciences and their effects in a uniform and monolithic way, with them having one or a few similar effects or consequences. But as I have argued, this dissertation shows that it is possible to discern several different enactments of children's and young people's mental ill-health during the time period that the studies cover. These versions represent partially conflicting definitions and explanations of the mental ill-health of children and young people, highlight varying contexts as relevant to consider and have diverging implications.

In today's media discussion in Sweden, the mental ill-health of children and young people is often discussed in terms of being a coherent phenomenon that is stable across different contexts and periods. What I instead want to argue is that it is not possible to understand this phenomenon outside the various networks consisting of, among other things, “child psy” experts and professionals who participate in enacting children's and young people's mental ill-health in various ways. Rather than discussing the mental ill-health of children and young people as a general and uniform phenomenon, the thesis demonstrates that it is necessary to specify the forms of “child psy” expertise that have been mobilized to discuss, define and understand mental ill-health among children and young people, where this has taken place and through which channels, in which time periods, and by which individuals and organizations.

This shifts the discussion from revolving around “is this a correct picture of children's and young people's mental health?” to “what is at stake in this particular way of enacting children's and young people's mental health?” AnneMarie Mol (2013, p. 381) has pointed out that if “realities are adaptive and multiple, if they take different shapes as they engage, and are engaged, in different relations, then questions of ontological politics become important.” Her reasoning emphasizes that when the issue of children's and young people's mental health is touched upon, it is, at the same time, a question of what realities that can take place and which consequences those realities will have. In this case this includes, I would argue, not only how mental ill-health itself has been defined but also, among other things, more general notions of children and childhood as well as the interaction between “child psy” terminologies and practices and the general public. Therefore, when children's and young people's mental ill-health is enacted in different ways, it is simultaneously an enactment of several other, multifaceted aspects of childhood and childhood-related realities. These, too, I believe, must be taken into account in order to understand the issue of the psychological ill-health of children and young people in depth.

To conclude, I want to return to the alarmist media debate over the perceived increase of mental ill-health among children and young people and highlight two implications of my proposed framing of the issue. First, the urgency of the debate is, in a sense, toned down because the alarmist interpretations of children's and young people's mental health are linked to a specific form of “child psy” expertise. Instead of discussing children's and young people's (alarming) mental ill-health as if it were to exist independently, the dissertation thus situates the question and shows how it has depended on different ways of defining and explaining mental ill-health. This does not

mean that Swedish children and young people may not have experienced ill-health or that there is not an acute on-going crisis regarding their mental well-being. But it does mean that the issue of, and concern about, the mental ill-health of children and young people must be understood as a result of historical forms of “child psy” expertise, and so must the solutions and efforts formulated in relation to the issue.

A second implication is that the issue of children's and young people's mental health also includes childhood and childhood-related notions such as whether children should be viewed in terms of fragility and constantly being at-risk (cf. Stearns, 2003). This highlights that the issue cannot be “solved” solely through better measurements or better definitions of mental ill-health. Instead, I would like to argue for the need to discuss and reflect on the mental ill-health of children and adolescents in a broader way that includes definitions and explanations of mental health as well as understandings of children and childhood, forms and consequences of various medicalization processes and the impact that such definitions and explanations can have on children and young people themselves.

This dissertation has shown that the mental ill-health of children and young people has largely been a public ill-health that has involved a variety of actors. It has also emphasized how the ways that mental ill-health has been enacted, including what causes or triggers it and how it should be handled and treated, have differed over time, between media formats and among “child psy” experts. This is especially important to consider in relation to today's alarmist debate about the mental health of Swedish children and young people as it has often discussed the issue in more stable, uniform terms. I hope that I have, by specifying what has been at stake when various forms of “child psy” expertise has been mobilized to discuss, define and understand mental ill-health among children and young people, opened up a space in where we in a more multifaceted way can discuss and reason about the history of children's and young people's mental ill-health, as well as its present and future.

REFERENSER

- Andersson, Y. (2009). *Mellan lag och moral: Civil olydnad och militanta veganer i fyra svenska dagstidningar åren omkring millennieskiftet*. (Doktorsavhandling). Institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMK), Stockholms universitet, Stockholm.
- Asdal, K. (2012). Contexts in Action—And the Future of the Past in STS. *Science, Technology & Human Values*, 37(4), 379–403.
<https://doi.org/10.1177/0162243912438271>
- Asdal, K. (2014). Versions of Milk and Versions of Care: The Emergence of Mother's Milk as an Interested Object and Medicine as a Form of Dispassionate Care. *Science in Context*, 27(02), 307–331.
<https://doi.org/10.1017/S0269889714000088>
- Asdal, K. (2015). What is the issue? The transformative capacity of documents. *Distinktion: Scandinavian Journal of Social Theory*, 16(1), 74–90.
<https://doi.org/10.1080/1600910X.2015.1022194>
- Asdal, K., & Jordheim, H. (2018). Texts on the Move: Textuality and Historicity Revisited. *History and Theory*, 57(1), 56–74.
<https://doi.org/10.1111/hith.12046>
- Asdal, K., & Moser, I. (2012). Experiments in Context and Contexting. *Science, Technology & Human Values*, 37(4), 291–306.
<https://doi.org/10.1177/0162243912449749>
- Assarsson, L., & Aarsand, P. (2011). "How to be good": Media representations of parenting. *Studies in the Education of Adults*, 43(1), 78–92.
<https://doi.org/10.1080/02660830.2011.11661605>
- Axelsson, T. (2007). *Rätt elev i rätt klass: Skola, begåvning och styrning 1910–1950* (Doktorsavhandling). Tema Barn, Linköpings universitet, Linköping.
- Beckman, L., & Hagquist, C. (2010). *Hur mår barn och ungdomar i Sverige? Analys av den officiella bilden, mediebilden och bilden från forskningen*. Karlstad: Karlstads universitet. Hämtad från
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:kau:diva-5150>
- Bergenheim, Å. (1997). Skå-Gustav och barnpsykiatri. I B. E. Eriksson & R. Qvarsell (Red.), *Hur skall själen läkas* (s. 183–214). Stockholm: Natur och Kultur.
- Bergenheim, Å. (2013). *Varm choklad och psykoterapi: Om Ericastiftelsen i Stockholm*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Billington, T. (1996). Pathologizing children: Psychology in education and acts of government. I E. Burman, G. Aitken, P. Alldred, R. Allwood, T. Billington, B. Goldberg, ... S. Warner (Red.), *Psychology discourse practice: From regulation to resistance* (s. 37–54). London: Taylor & Francis.
- Binkley, S. (2011). Psychological life as enterprise: Social practice and the government of neo-liberal interiority. *History of the Human Sciences*, 24(3), 83–102. <https://doi.org/10.1177/0952695111412877>

- Briggs, C. L., & Hallin, D. C. (2016). *Making health public: How news coverage is remaking media, medicine, and contemporary life*. London: Routledge.
- Burman, E. (2008). *Deconstructing developmental psychology*. London: Routledge.
- Burman, E., Aitken, G., Alldred, P., Allwood, R., Billington, T., Goldberg, B., ... Warner, S. (1996). *Psychology, discourse, practice. From regulation to resistance*. London: Taylor & Francis.
- By, U. (2016, juli). Ungdomars psykiska hälsa allt sämre. *Dagens Nyheter*. Hämtad från <http://www.dn.se/sthlm/ungdomars-psykiska-halsa-allt-samre/>
- Börjesson, M. (1999). A Newspaper Campaign Tells. The Launch of Neuro-Psychiatric Diagnoses in the Swedish Daily Press 1997—1999. *Scandinavian Journal of Disability Research*, 1(2), 3–25.
<https://doi.org/10.1080/15017419909510741>
- Börjesson, M., & Palmblad, E. (Red.). (2003). *Problembarnets århundrade—Normalitet, expertis och visionen om framsteg*. Lund: Studentlitteratur.
- Callon, M., & Latour, B. (1981). Unscrewing the big Leviathan: How actors macro-structure reality and how sociologists help them to do so. I K. Knorr-Cetina & A. V. Cicourel (Red.), *Advances in Social Theory and Methodology: Toward an integration of micro and macro-sociologies* (s. 277–303). London: Routledge & Kegan Paul.
- Callon, M., & Latour, B. (1992). Don't Throw the Baby Out with the Bath School! A Reply to Collins and Yearley. I A. Pickering (Red.), *Science as Practice and Culture* (s. 343–368). Chicago: University of Chicago Press.
- Carlsson, E. (2009). *Medierad övervakning en studie av övervakningens betydelser i svensk dagspress*. (Doktorsavhandling). Institutionen för kultur- och medievvetenskaper, Umeås universitet, Umeå.
- Castañeda, C. (2002). *Figurations: Child, bodies, worlds*. London: Duke University Press.
- Cederblad, M. (2013). Ungas psykiska hälsa förbryllar forskare. *Läkartidningen*, 110(36), 1532–1535.
- Clarke, J. N. (2010). The domestication of health care: Health advice to canadian mothers 1993-2008 in today's parent. *Family Relations*, 59(2), 170–179.
<https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2010.00593.x>
- Clarke, J. N. (2011). Childhood depression and mass print magazines in the USA and Canada: 1983-2008. *Child and Family Social Work*, 16(1), 52–60.
<https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2010.00707.x>
- Clarke, J. N. (2013). Medicalisation and changes in advice to mothers about children's mental health issues 1970 to 1990 as compared to 1991 to 2010: Evidence from Chatelaine magazine. *Health, Risk & Society*, 15(May 2015), 416–431.
<https://doi.org/10.1080/13698575.2013.802295>
- Clarke, J. N. (2014). Tracking governance: Advice to mothers about managing the behaviour of their children in a leading Canadian women's magazine during two disease regimes. *Critical Public Health*, 24(3), 253–265.
<https://doi.org/10.1080/09581596.2013.796340>

- Clarke, J. N. (2016). The Portrayal of Children's Mental Health and Developmental Issues from 1890 to 1920 in Mass Print Magazines in North America. *Children & Society*, 30(1), 36–47. <https://doi.org/10.1111/chso.12121>
- Clarke, J. N., Mosleh, D., & Janketic, N. (2016). Discourses about children's mental health and developmental disorders in North American women's magazines 1990-2012. *Child & Family Social Work*, 21(4), 391–400. <https://doi.org/10.1111/cfs.12155>
- Conrad, P. (1992). Medicalization and Social Control. *Annual Review of Sociology*, 18, 209–232.
- Couldry, N. (2008). Actor network theory and media: Do they connect and on what terms? I A. Hepp, F. Krotz, S. Moores, & C. Winter (Red.), *Connectivity, networks and flows: Conceptualizing contemporary communications* (s. 93–110). Cresskill, NJ: Hampton Press, Inc.
- Cunningham, H. (2005). *Children and childhood in Western society since 1500*. Harlow, UK: Pearson Education.
- Cushman, P. (2002). How Psychology Erodes Personhood. *Journal of Theoretical & Philosophical Psychology*, 22(2), 103–113. <https://doi.org/10.1037/h0091217>
- Dahlstedt, M., & Fejes, A. (2014). Family makeover: Coaching, confession and parental responsabilisation. *Pedagogy, Culture & Society*, 22(2), 169–188. <https://doi.org/10.1080/14681366.2013.812136>
- Davidson, E. S., & Benjamin, L. T. (1987). A History of the Child Study Movement in America. I J. A. Glover & R. R. Ronning (Red.), *Historical Foundations of Educational Psychology* (s. 41–60). https://doi.org/10.1007/978-1-4899-3620-2_3
- Doroshov, D. B. (2019). *Emotionally disturbed: A history of caring for America's troubled children*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Durepos, G., & Mills, A. J. (2011). Actor-Network Theory, ANTi-History and critical organizational historiography. *Organization*, 19(6), 703–721. <https://doi.org/10.1177/1350508411420196>
- Ekström, A. (2004). Vetenskaperna, medierna, publikerna. I A. Ekström (Red.), *Den mediala vetenskapen* (s. 9–31). Nora: Nya Doxa.
- Engström, I., Bremberg, S., & Wikman, S. (2019a, maj 21). ”Dåligt stöd för att psykiska sjukdomar ökar bland unga”. *Dagens Nyheter*. Hämtad från <https://www.dn.se/debatt/daligt-stod-for-att-psykiska-sjukdomar-okar-bland-unga/>
- Engström, I., Bremberg, S., & Wikman, S. (2019b, maj 28). ”Socialstyrelsen snabba slutsatser är bristfälligt underbyggda”. *Dagens Nyheter*. Hämtad från <https://www.dn.se/debatt/replikar/socialstyrelsen-har-dragit-snabba-bristfalligt-underbyggda-slutsatser/>
- Engström, K. (2008). *Genus & genrer: Forskningsanknutna genusdiskurser i dagspress*. (Doktorsavhandling). Institutionen för kultur- och medievetenskaper, Umeå universitet, Umeå.

- Erlandsson, S., Lundin, L., & Punzi, E. (2016). A discursive analysis concerning information on “ADHD” presented to parents by the National Institute of Mental Health (USA). *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 11, 1–12. <https://doi.org/10.3402/qhw.v11.30938>
- Evans, B., Rahman, S., & Jones, E. (2008). Managing the ‘unmanageable’: Interwar child psychiatry at the Maudsley Hospital, London. *History of Psychiatry*, 19(4), 454–475. <https://doi.org/10.1177/0957154X08089619>
- Evans, Bonnie. (2017). *The metamorphosis of autism*. Manchester: Manchester University Press.
- Fass, P. S., & Grossberg, M. (Red.). (2011). *Reinventing Childhood After World War II*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Felski, R. (2015). *The limits of critique*. Chicago, US: The university of Chicago Press.
- Fenwick, T., & Edwards, R. (2010). *Actor-network theory in education*. New York: Routledge.
- Fitzgerald, D. (2017). *Tracing autism: Uncertainty, ambiguity and the affective labor of neuroscience*. Seattle: University of Washington Press.
- Fitzgerald, D., Matusall, S., Skewes, J., & Roepstorff, A. (2014). What’s so critical about Critical Neuroscience? Rethinking experiment, enacting critique. *Frontiers in Human Neuroscience*, 8(May), 1–12. <https://doi.org/10.3389/fnhum.2014.00365>
- Foucault, M. (1991). *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*. London: Penguin Books.
- Foucault, M. (1998). *The will to knowledge—The history of sexuality: Volume 1*. London: Penguin Books.
- Foucault, M., & Gordon, C. (1980). *Power/knowledge: Selected interviews and other writings, 1972-1977*. New York: Vintage Books.
- Fridolin, G. (2016, augusti). Så ska skolan hantera den växande psykiska ohälsan. *Dagens Nyheter*. Hämtad från <http://www.dn.se/debatt/sa-ska-skolan-hantera-den-vaxande-psykiska-ohalsan/>
- Gad, C., & Jensen, C. B. (2010). On the Consequences of Post-ANT. *Science, Technology & Human Values*, 35(1), 55–80. <https://doi.org/10.1177/0162243908329567>
- Gleason, M. (1996). Disciplining children, disciplining parents: The nature and meaning of advice to Canadian parents, 1945–1955. *Histoire sociale/Social history*, 29(57), 187–209.
- Gonon, F., Konsman, J.-P., Cohen, D., & Boraud, T. (2012). Why Most Biomedical Findings Echoed by Newspapers Turn Out to be False: The Case of Attention Deficit Hyperactivity Disorder. *PLoS ONE*, 7(9), e44275. <https://doi.org/10/gfs2vz>
- Guenther, K. (2015). *Localization and its discontents: A genealogy of psychoanalysis and the neuro disciplines*. Chicago: University of Chicago Press.

- Hacking, I. (1995). The looping effects of human kinds. I D. Sperber, D. Premack, & A. J. Premack (Red.), *Causal cognition: A multidisciplinary debate* (s. 351–383). Oxford: Oxford University Press.
- Hacking, I. (2007). Kinds of people: Moving targets. *Proceedings of the British Academy*, 51, 285–318.
- Hagquist, C. (2011). Ökar den psykiska ohälsan bland ungdomar i Sverige? *Socialmedicinsk tidskrift*, 6, 474–485.
- Hamre, B., Axelsson, T., & Ludvigsen, K. (2019). Psychiatry in the sorting of schoolchildren in Scandinavia 1920–1950: IQ testing, child guidance clinics, and hospitalisation. *Paedagogica Historica*, 55(3), 391–415.
<https://doi.org/10.1080/00309230.2019.1597137>
- Hess, V., & Majerus, B. (2011). Writing the history of psychiatry in the 20th century. *History of psychiatry*, 22(86 Pt 2), 139–145.
<https://doi.org/10.1177/0957154x11404791>
- Holmberg, G. (2004). Nils Ekholm, stormvarningarna och allmänheten. I A. Ekström (Red.), *Den mediala vetenskapen* (s. 91–105). Nora: Nya Doxa.
- Horn, M. (1989). *Before it's too late: The child guidance movement in the United States, 1922-1945*. Philadelphia.: Temple U.P.
- Hulbert, A. (2004). *Raising America: Experts, parents, and a century of advice about children*. New York: Vintage Books.
- Hultén, G. (2006). *Främmande sidor: Främlingskap och nationell gemenskap i fyra svenska dagstidningar efter 1945*. (Doktorsavhandling). Institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMK), Stockholms universitet, Stockholm.
- Hörfeldt, H. (2009). *Prima barn, helt ua: Normalisering och utvecklingstänkande i svensk barnhälsovård 1923–2007*. Göteborg: Makadam förlag & bokproduktion AB.
- Johansson, T. (2007). *Experthysteri: Kompetenta barn, curlingföräldrar och supernannies*. Stockholm: Atlas.
- Jülich, S. (2004). Vetenskapliga attraktioner och deras publiker: Offentliga föreläsningar av röntgenbilder kring sekelskiftet 1900. I A. Ekström (Red.), *Den mediala vetenskapen* (s. 35–58). Nora: Nya Doxa.
- Jülich, S. (2016). In the Light of Media: Mass miniature radiography surveys for tuberculosis in Sweden, c. 1940–1970. *Media History*, 22(2), 201–216.
<https://doi.org/10/f3p57b>
- Jönson, U. (1997). *Bråkiga, lösaktiga och nagelbitande barn: Om barn och barnproblem vid en rådgivningsbyrå i Stockholm 1933–1950*. (Doktorsavhandling). Tema Barn, Linköpings universitet, Linköping.
- Koffman, O. (2014). Fertile bodies, immature brains?: A genealogical critique of neuroscientific claims regarding the adolescent brain and of the global fight against adolescent motherhood. *Social Science & Medicine*, 143, 255–261.
<https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2014.10.063>

- Kritsotaki, D. (2014). Mental Hygiene and Child Guidance in Post-war Greece: The Case of the Centre for Mental Health and Research, 1956 – 1970. *Social History of Medicine*, 27(4), 751–767. <https://doi.org/10.1093/shm/hku045>
- Larsson, A. (2017). Physical, emotional, and social illness: Changing problems for school health care in twentieth century Sweden. *History of Education Review*, 46(2), 194–207. <https://doi.org/10.1108/HER-01-2016-0006>
- Latour, B. (1986). The powers of association. I J. Law (Red.), *Power, action, and belief: A new sociology of knowledge?* (s. 261–277). London: Routledge & Kegan Paul.
- Latour, B. (1988a). *The pasteurization of France*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Latour, B. (1988b). The Politics of Explanation: An Alternative. I S. Woolgar (Red.), *Knowledge and Reflexivity* (s. 155–176). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Latour, B. (1993). *We have never been modern*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Latour, B. (1999). On recalling ANT. I J. Law & J. Hassard (Red.), *Actor Network Theory and after* (s. 15–25). Malden, MA: Blackwell Publishing.
- Latour, B. (2004). Why Has Critique Run out of Steam? From Matters of Fact to Matters of Concern. *Critical Inquiry*, 30(Winter), 225–248. <https://doi.org/10.1086/421123>
- Latour, B. (2005). *Reassembling the social: An introduction to actor-network-theory*. Oxford: Oxford University Press.
- Law, J. (1986). On the Methods of Long Distance Control: Vessels, Navigation, and the Portuguese Route to India. *Power, Action and Belief: A New Sociology of Knowledge?*, 32, 234–263. London: Routledge Kegan & Paul.
- Law, J. (1994). *Organizing Modernity: Social Ordering and Social Theory*. Oxford: Wiley.
- Law, J. (1999). After ANT: complexity, naming and topology. I J. Law & J. Hassard (Red.), *Actor Network Theory and after* (s. 1–14). Malden, MA: Blackwell Publishing.
- Law, J. (2006). Traduction / Trahison: Notes on ANT. *Convergencia. Revista de Ciencias Sociales*, 13(42), 47–72.
- Law, J. (2009). Actor-network theory and material semiotics. I B. S. Turner (Red.), *The New Blackwell Companion to Social Theory* (s. 141–158). <https://doi.org/10.1002/9781444304992>
- Law, J., Afdal, G., Asdal, K., Lin, W., Moser, I., & Singleton, V. (2014). Modes of Syncretism: Notes on Noncoherence. *Common Knowledge*, 20(1), 172–192. <https://doi.org/10.1215/0961754X-2374817>
- Law, J., & Hassard, J. (Red.). (1999). *Actor Network Theory and After*. Oxford: Blackwell.
- Law, J., & Mol, A. (Red.). (2002). *Complexities: Social studies of knowledge practices*. Durham: Duke University Press.

- Law, J., & Urry, J. (2004). Enacting the social. *Economy and Society*, 33(3), 390–410. <https://doi.org/10.1080/0308514042000225716>
- Lee, E. (2014). Experts and Parenting Culture. I E. Lee, J. Bristow, C. Faircloth, & J. Macvarish (Red.), *Parenting Culture Studies* (s. 51–75). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Lee, N., & Brown, S. (1994). Otherness and the actor network. *American Behavioral Scientist*, 37, 772–790. <https://doi.org/10.1177/0002764294037006005>
- Lindblad, F., & Lindgren, C. (2009). *Välfärdslandets gåta: Varför mår barnen inte lika bra som de har det?* Stockholm: Carlsson.
- Lindblom, J., & Qaderi, J. (2017). Massmedias hantering av vetenskaplig kritik mot Ritalin, Concerta och Strattera. *Sociologisk Forskning*, 54(3), 181–208.
- Mandler, P. (2019). The language of social science in everyday life. *History of the Human Sciences*, 32(1), 66–82. <https://doi.org/10.1177/0952695118800425>
- Mechling, J. (1975). Advice to Historians on Advice to Mothers. *Journal of Social History*, 9(1), 44–63. <https://doi.org/10.1353/jsh/9.1.44>
- Michael, M. (2017). *Actor network theory: Trials, trails and translations*. London: Sage Publications.
- Milkie, M. A., & Denny, K. E. (2012). Changes in the Cultural Model of Father Involvement: Descriptions of Benefits to Fathers, Children, and Mothers in Parents' Magazine, 1926–2006. *Journal of Family Issues*, 35(2), 223–253. <https://doi.org/10.1177/0192513X12462566>
- Mol, A. (1999). Ontological politics. A word and some questions. *The Sociological Review*, 47(S1), 74–89. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.1999.tb03483.x>
- Mol, A. (2002). *The body multiple: Ontology in medical practice*. Durham, NC: Duke University Press.
- Mol, A. (2010). Actor-Network Theory: Sensitive terms and enduring tensions. *Zeitschrift für Soziologie*, 50(1), 253–269. <https://doi.org/10.1007/s11577-010-0122-1>
- Mol, A. (2013). Mind your plate! The ontonorms of Dutch dieting. *Social Studies of Science*, 43(3), 379–396.
- Mortensen Vik, B. (2010). Mentalhygiene og barnpsykologi—Vitenskapeliggjøringen av barneoppdragelsen i norge 1910–1950. *Historisk tidsskrift*, 89(1), 45–69.
- Moser, I. (2005). On Becoming Disabled and Articulating Alternatives. *Cultural Studies*, 19(6), 667–700. <https://doi.org/10.1080/09502380500365648>
- Møllerhøj, J. (2009). Encountering hysteria: Doctors' and patients' perspectives on hysteria in Denmark, 1875–1918. *History of psychiatry*, 20(78 Pt 2), 163–183. <https://doi.org/10.1177/0957154X08094853>
- Möllerström, V., Sandberg, H., & Ringsberg, K. C. (2013). *Medier och barns hälsa. Från peppning och glamour till trygg vägledning. En diskursanalys av två föräldramagasin*. Nordiska ministerrådets förlag.
- Nelson, A. D. (2019). Diagnostic dissonance and negotiations of biomedicalisation: Mental health practitioners' resistance to the DSM technology and diagnostic

- standardisation. *Sociology of Health & Illness*, 41(5), 933–949.
<https://doi.org/10.1111/1467-9566.12876>
- Nilsson Sjöberg, M. (2018). Toward a Militant Pedagogy in the Name of Love: On Psychiatrization of Indifference, Neurobehaviorism and the Diagnosis of ADHD—A Philosophical Intervention. *Studies in Philosophy and Education*, 37(4), 329–346. <https://doi.org/10.1007/s11217-018-9597-4>
- Noon, D. H. (2004). Situating gender and professional identity in American child study, 1880-1910. *History of Psychology*, 7(2), 107–129.
<https://doi.org/10.1037/1093-4510.7.2.107>
- Nordberg, K. H. (2018). The circulation and commercialization of sexual knowledge. The celebrity sexologists Inge and Sten Hegeler. I J. Östling, E. Sandmo, D. Larsson Heidenblad, A. Nilsson Hammar, & K. H. Nordberg (Red.), *Circulation of Knowledge. Explorations in the History of Knowledge*. (s. 56–70). Lund: Nordic Academic Press.
- Olofsson, A. (2002). *Waves of Controversy: Gene technology in Dagens Nyheter 1973-96*. (Doktorsavhandling). Sociologiska institutionen, Umeå universitet, Umeå.
- Pettit, M. (2015). Subject matter: Human behavior, psychological expertise, and therapeutic lives. *Social Studies of Science*, 45(1), 146–158.
<https://doi.org/10.1177/0306312714546366>
- Pettit, M., & Young, J. L. (2017). Psychology and its publics. *History of the Human Sciences*, 30(4), 3–10. <https://doi.org/10.1177/0952695117722693>
- Philip, B. (2009). Analysing the politics of self-help books on depression. *Journal of Sociology*, 45(2), 151–168. <https://doi.org/10.1177/1440783309103343>
- Pickering, A. (1995). *The mangle of practice: Time, agency, and science*. Chicago: University of Chicago Press.
- Pickersgill, M., Martin, P., & Cunningham-Burley, S. (2014). The changing brain: Neuroscience and the enduring import of everyday experience. *Public Understanding of Science*, 1–16. <https://doi.org/10.1177/0963662514521550>
- Prout, A. (1996). Actor-network theory, technology and medical sociology: An illustrative analysis of the metered dose inhaler. *Sociology of Health & Illness*, 18(2), 198–219. <https://doi.org/10.1111/1467-9566.ep10934726>
- Prout, A., & James, A. (1997). A New Paradigm for the Sociology of Childhood? Provenance, Promise and Problems. I A. James & A. Prout (Red.), *Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood* (s. 7–32). London: Falmer Press.
- Quirke, L. (2006). "Keeping young minds sharp": Children's cognitive stimulation and the rise of parenting magazines, 1959-2003. *Canadian Review of Sociology & Anthropology*, 43(4), 387–406. <https://doi.org/10.1111/j.1755-618X.2006.tb01140.x>
- Qvarsell, R. (1985). Från vanart till psykopati: Om barnpsykiatrins framväxt i Sverige under mellankrigstiden. *Lychnos*, 167–189.

- Qvarsell, R. (1997). Mentalhygien och psykisk hälsovård. I R. Qvarsell & B-E. Eriksson (Red.), *Hur skall själen läkas? Den psykiatriska vårdens förändringar*, (s. 127–154). Stockholm: Natur & Kultur.
- Rafalovich, A. (2001). Disciplining domesticity: Framing the ADHD parent and child. *The sociological quarterly*, 42(3), 373–393. <https://doi.org/10.1111/j.1533-8525.2001.tb02406.x>
- Richards, G. (2002). *Putting Psychology in Its Place—A critical historical overview*. New York: Routledge.
- Richardson, T. R. (1989). *The century of the child: The mental hygiene movement and social policy in the United States and Canada*. Albany, N.Y.: State University of New York Press.
- Rose, N. (1996). *Inventing our selves: Psychology, power, and personhood*. Cambridge, MA: Cambridge University Press.
- Rose, N. (1999). *Governing the soul: The shaping of the private self*. London: Free Association Books.
- Rose, N. (2007). Beyond medicalisation. *The Lancet*, 369(9562), 700–702. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(07\)60319-5](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(07)60319-5)
- Rose, N. (2008). Psychology as a social science. *Subjectivity*, 25(25), 446–462. <https://doi.org/10.1057/sub.2008.30>
- Rose, N., & Abi-Rached, J. M. (2013). *Neuro: The new brain sciences and the management of the mind*. Princeton: Princeton University Press.
- Rutherford, M. B. (2009). Children's Autonomy and Responsibility: An Analysis of Childrearing Advice. *Qualitative Sociology*, 32(4), 337–353. <https://doi.org/10.1007/s11133-009-9136-2>
- Rydén, P. (1998). Från notis för småstaden till scoop för hela världen. I K.-E. Gustafsson & P. Rydén (Red.), *Ständigt dessa landsortstidningar* (s. 95–105). Göteborg: Nordicom.
- Sandin, B. (2003). Barndomens omvandling—Från särart till likart. I B. Sandin & G. Halldén (Red.), *Barnets bästa—En antologi om barndomens innebörder och välfärdens organisering* (s. 221–240). Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.
- Sandin, B. (2014). History of Children's Well-being. I A. Ben-Arieh, F. Casas, I. Frønes, & J. E. Korbin (Red.), *Handbook of Child Well-Being: Theories, Methods and Policies in Global Perspective* (s. 31–86).
- Seale, C. (2003). Health and media: An overview. *Sociology of Health and Illness*, 25(6), 513–531. <https://doi.org/10.1111/1467-9566.t01-1-00356>
- Secord, J. a. (2004). Knowledge in transit. *Isis*, 95(4), 654–672. <https://doi.org/10.1086/430657>
- Seguin, E. (2000). Bloor, Latour, and the field. *Studies in History and Philosophy of Science Part A*, 31(3), 503–508. [https://doi.org/10.1016/S0039-3681\(00\)00020-0](https://doi.org/10.1016/S0039-3681(00)00020-0)
- Seifarth, S. (2007). *Råd i radion: Modernisering, allmänhet och expertis 1939–1968*. Stockholm: Carlsson.

- Shapira, M. (2013). *The war inside: Psychoanalysis, total war, and the making of the democratic self in postwar Britain*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Shapira, M. (2017). ‘ Speaking Kleinian ’: Susan Isaacs as Ursula Wise and the Inter-War Popularisation of Psychoanalysis. *Medical History*, 61(4), 525–547.
<https://doi.org/10.1017/mdh.2017.57>
- Shogimen, T. (2016). On the elusiveness of context. *History and Theory*, 55(2), 233–252. <https://doi.org/10.1111/hith.10798>
- Shuttleworth, S. (2010). *The Mind of the Child: Child Development in Literature, Science, and Medicine, 1840–1900*. Oxford: Oxford University Press.
- Singh, I. (2013). Brain talk: Power and negotiation in children’s discourse about self, brain and behaviour. *Sociology of Health and Illness*, 35(6), 813–827.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-9566.2012.01531.x>
- Skagius, P., Lindgren, A.-L., & Zetterqvist Nelson, K. (2018). Psykisk ohälsa eller bara livet? Ungas egna beskrivningar av psykisk ohälsa i en internetbaserad stödverksamhet organiserad av och för ungdomar. *Socialmedicinsk tidskrift*, 95(5), 568–576.
- Sköld, G. (2003). *Ett rum för råd och tröst: Veckotidningarnas hjärtespalter från 1940-talet till idag*. Stockholm: Leopard.
- Socialstyrelsen. (2013). *Psykisk ohälsa bland unga—Underlagsrapport till Barns och ungas hälsa, vård och omsorg 2013*. Hämtad från
<http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2013/2013-5-43>
- Star, S. L. (1990). Power, technology and the phenomenology of conventions: On being allergic to onions. *The Sociological Review*, 38(S1), 26–56.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.1990.tb03347.x>
- Stearns, P. N. (2003). *Anxious Parents*. New York: New York University Press.
- Stearns, P. N. (2011). *Childhood in World History*. New York: Routledge.
- Stewart, J. (2009). The scientific claims of British child guidance, 1918–45. *The British Journal for the History of Science*, 42(03), 407–407.
<https://doi.org/10.1017/S0007087408001908>
- Stewart, J. (2011). “The dangerous age of childhood”: Child guidance and the “normal” child in Great Britain, 1920–1950. *Paedagogica Historica*, 47(6), 785–803. <https://doi.org/10.1080/00309230.2011.621201>
- Thomson, M. (2006). *Psychological Subjects: Identity , Culture , and Health in Twentieth- Century Britain*. Oxford: Oxford University Press.
- Thomson, M. (2013). *Lost freedom: The landscape of the child and the British post-war settlement*. Oxford: Oxford University Press.
- Timimi, S. (2010). The McDonaldization of childhood: Children’s mental health in neo-liberal market cultures. *Transcultural psychiatry*, 47(5), 686–706.
<https://doi.org/10.1177/1363461510381158>
- Timimi, S., Moncrieff, J., Jureidini, J., Leo, J., Cohen, D., Whitfield, C., ... White, R. (2004). A critique of the international consensus statement on ADHD. *Clinical child and family psychology review*, 7(1), 59–63.

- Timimi, S. (2014). *Pathological Child Psychiatry and the Medicalization of Childhood*. Abingdon: Taylor and Francis.
- Toms, J. (2012). Political dimensions of 'the psychosocial' The 1948 International Congress on Mental Health and the mental hygiene movement. *History of the Human Sciences*, 25(5), 91–106. <https://doi.org/10.1177/0952695112470044>
- van der Horst, F. C. P., & van der Veer, R. (2010). The ontogeny of an idea: John Bowlby and contemporaries on mother-child separation. *History of Psychology*, 13(1), 25–45. <https://doi.org/10.1037/a0017660>
- Varga, D. (2011). Look-normal: The colonized child of developmental science. *History of Psychology*, 14(2), 137–157. <https://doi.org/10.1037/a0021775>
- Vicedo, M. (2011). The social nature of the mother's tie to her child: John Bowlby's theory of attachment in post-war America. *The British Journal for the History of Science*, 44(03), 401–426. <https://doi.org/10.1017/S0007087411000318>
- Vicedo, M. (2013). *The Nature & Nurture of Love: From Imprinting to Attachment in Cold War America*. Chicago: The university of Chicago Press.
- Wall, G. (2018). 'Love builds brains': Representations of attachment and children's brain development in parenting education material. *Sociology of Health & Illness*, 40(3), 395–409. <https://doi.org/10/gc932m>
- Ward, S. (1996a). Filling the World with Self-Esteem: A Social History of Truth-Making. *Canadian Journal of Sociology*, 21(1), 1–23. <https://doi.org/10.2307/3341430>
- Ward, S. (1996b). *Reconfiguring Truth: Postmodernism, Science Studies, and the Search for a New Model of Knowledge*. London: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Ward, S. (2002). *Modernizing the mind: Psychological knowledge and the remaking of society*. Westport, CT: Praeger.
- Weinstein, D. (2013). *The Pathological Family: Postwar America and the rise of family therapy*. Ithaca: Cornell University Press.
- Wickström, A., & Kvist Lindholm, S. (2019). Nyanserad förståelse av ungas psykiska ohälsa. *Elevhälsa*, (1), 6–12.
- Wigzell, O., & Lindén, T. (2019, maj). "Orsaken till ökningen av psykisk ohälsa inte klarlagd". *Dagens Nyheter*. Hämtad från <https://www.dn.se/debatt/repliker/orsaken-till-okningen-av-psykisk-ohalsa-inte-klarlagd/>
- Woolgar, S., & Lezaun, J. (2013). The wrong bin bag: A turn to ontology in science and technology studies? *Social Studies of Science*, 43, 321–340. <https://doi.org/10.1177/0306312713488820>
- Wright, K. (2008). Theorizing therapeutic culture: Past influences, future directions. *Journal of Sociology*, 44(4), 321–336. <https://doi.org/10.1177/1440783308097124>
- Wrigley, J. (1989). Do Young Children Need Intellectual Stimulation? Experts' Advice to Parents, 1900-1985. *History of Education Quarterly*, 29(1), 41–75. <https://doi.org/10.2307/368605>

- Zetterqvist Nelson, K. (2009). När Bowlby kom till Sverige. Från motstånd till erkännande: Anknytningsteori i Sverige 1950-2000. I A.-M. Markström, M. Simonsson, I. Söderlind, & E. Änggård (Red.), *Barn, barndom och föräldraskap* (s. 271–289). Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Zetterqvist Nelson, K. (2011). The Sandtray technique for Swedish children 1945–1960: Diagnostics, psychotherapy and processes of individualisation. *Paedagogica Historica*, 47(6), 825–840. <https://doi.org/10.1080/00309230.2011.621204>
- Zetterqvist Nelson, K. (2012). Från samhällets barn till egna individer—Barnpsykiatrisk behandlingsideologi 1945-1985. *Scandia*, 78(2), 40–67.
- Zetterqvist Nelson, K. (2016). "A reason behind every action"—The early years of Swedish Child Psychiatry 1930-1945. *Revue d'histoire de l'enfance « irrégulière »*, 18, 201–211. <https://doi.org/10.4000/rhei.3942>
- Zetterqvist Nelson, K. (2017). The changing construction of the child figure in literature on child psychotherapy in Sweden 1945-1975. I J. Ahlbeck, P. Lappalainen, K. Launis, & K. Tuohela (Red.), *Childhood, Literature and Science: Fragile Subjects* (s. 68–79). London: Routledge.
- Zetterqvist Nelson, K., & Sandin, B. (2013). Psychodynamics in child psychiatry in Sweden, 1945-85: From political vision to treatment ideology. *History of Psychiatry*, 24(3), 308–325. <https://doi.org/10.1177/0957154X13483044>
- Zetterqvist Nelson, K., van Der Veer, R., & van Der Horst, F. (2017). En udda fågel på besök: John Bowlby och den svenska efterkrigstidens barnpsykiatriska expertis. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 24(1), 1–18.
- Östling, J., Larsson Heidenblad, D., Sandmo, E., Nilsson Hammar, A., & Nordberg, K. H. (2018). The history of knowledge and the circulation of knowledge. An introduction. I J. Östling, E. Sandmo, D. Larsson Heidenblad, A. Nilsson Hammar, & K. H. Nordberg (Red.), *Circulation of knowledge. Explorations in the History of Knowledge* (s. 9–33). Lund: Nordic Academic Press.
- Östling, J., Sandmo, E., Heidenblad, D. L., Nilsson Hammar, A., & Nordberg, K. H. (Red.). (2018). *Circulation of Knowledge: Explorations in the History of Knowledge*. Lund: Nordic Academic Press.

Papers

The papers associated with this thesis have been removed for copyright reasons. For more details about these see:

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:liu:diva-163096>

Svenska barns och ungas psykiska ohälsa har blivit en omdiskuterad fråga i den svenska offentligheten med rapporter och studier som visat på en tilltagande ohälsa. Samtidigt har kritiska röster i media menat att den uppfattade ökningen bland annat berott på förändrade diagnostiska kriterier och normer gällande hälsa och ohälsa. Media har därmed utgjort en viktig arena för påståenden om, förklaringar av och argumentationer kring barns och ungas psykiska ohälsa.

I den här avhandlingen granskas diskussionerna i svensk media om barns och ungas psykiska ohälsa ur ett historiskt perspektiv genom att belysa hur barnpsy-experty och -professionella såsom psykologer, psykiatrer och terapeuter har diskuterat, definierat och förklarat barns och ungas psykiska ohälsa. Materialet som undersöks är utgåvor publicerade under olika delar av tidsperioden 1968–2008 av svensk dagspress samt den svenska föräldratidningen Vi Föräldrar. Avhandlingens teoretiska och analytiska ramverk har utformats utifrån Aktör-nätverksteori.

Analysen visar att mediediskussionerna om barns och ungas psykiska ohälsa inbegripit flera former av barnpsy-expertis, med skilda definitioner, förklaringar och uppfattningar gällande psykisk ohälsa, och som därtill skiftat över tid och mellan medieformat. Dessa har omfattat allt från en alarmistisk inramning av barns och ungas psykiska ohälsa till en hållning där nästan alla uppfattade problem framställdes som normala och övergående inslag i barns utveckling.

Snarare än att se psykisk ohälsa bland barn och unga som ett över olika kontexter enhetligt och sammanhängande fenomen illustrerar avhandlingens resultat nödvändigheten att förstå mediediskussionerna om, och oron över, barns och ungas psykiska ohälsa mot bakgrund av specifika, och historiskt skiftande, former av barnpsy-expertis. Inte minst eftersom olika former av barnpsy-expertis kan ha viktiga konsekvenser för hur såväl föräldrar som barn och unga själva begripliggör psykisk ohälsa.

FACULTY OF ARTS AND SCIENCES

Linköping Studies in Arts and Sciences No. 781, 2020
TEMA – Department of Thematic Studies, Child Studies

Linköping University
SE-581 83 Linköping, Sweden

www.liu.se